

*Munkwa munene oku barhumisi ba Yezu na Ekleziya
bakolaga na C.D.P.C.L., Bukavu bulya omu EBIBLIYA NTAGATIFU,
Verbum Bible, Kinshasa 1992, rhudômire binwa binji bya mashi.*

EBIJIRO BY'ENTUMWA

Enshokolezi

Omu nshokolezi y'ecitabu câge c'Emyanzi y'Akalembe, Mutagatifu Luka arhubwîzire oku ahumbaga n'obushiru emyanzi y'ebijiro n'enderho za Mwâmi Yezu, mpu lyo Teofili amanya bwînjinja oku ebi ayigîrizibagwa binali by'okuli. Ebi Yezu ajizire kuhika olusiku arheremeraga omu mpingu, biri biyandike omu Myanzi y'Akalembe.

Mw'eci citabu câge ca kabiri, ciderhwa Bijiro by'Entumwa (Ebj), Mutagati-fu Luka arhuganîrîre oku Entumwa, erhi ziyûs'ihâbwa Mûka Mutagatifu, zalumizagya Emyanzi y'Akalembe ka Yezu Kristu n'obugo bwâge omu igulu lyoshi, kulya Nyakasane yêne abarhegekaga erhi akola ashubira emw'Ishe, erhi: «Mûka Mutagatifu ammuyandagalira, ammuhe n'emisi y'enyanya; na ntyo mube bahamîrizi bâni omu Yeruzalemu, n'omu Yudeya yoshi, n'omu Samariya, na kuhika aha igulu lihekera» (Ebj 1, 8). Luka ayandikaga ecitabu c'Ebijiro by'Entumwa hofi h'omwâka gwa 70 enyuma za Kristu.

1

Enshula-mwanzi

¹ Omu citabu câni cirhanzi^a, wâni Teofili, naganîre byoshi ebi Yezu ajizire anayigîriza kurhenga omurhondêro ² kuhika olusiku arheremeraga empingu, erhi amayûs'iyigîriza Entumwa acîshogaga n'omunwe gwa Mûka Mutagatifu. ³ N'erhi ayûs'ibabala, kandi bo acîyêresire oku azîne omu kubaha bimanyîso binji; ajira nsiku makumi ani ababonekera anabashambâlira eby'Obwâmi bwa Nnâmahanga.

Yezu arheremera omu mpingu (Lk 24, 47-51)

⁴ Lero anaciba adwîrhe alya haguma nabo, ababwîra mpu barharhengaga omu Yeruzalemu, ci mpu balindireyo eci Ishe abalaganyagya, erhi: «Kulya mwayumvagya nammubwîra, nti: ⁵ Yowane akag'ibatiza n'amîshi, ci mwêhe, hano kugera nsiku nsungunu, mwâbatizibwa muli Mûka Mutagatifu^b. ⁶ Erhi baba bacigushire ntyo haguma, banacimudôsa, mpu: «Yagirwa, ka buna ly'okola washub'iyimanza obwâmi^c bw'Israheli?». ⁷ Abashuza, erhi: «Gurhali mukolo gwinyu okumanya ensiku n'amango Larha yêne acîshozire oku bulonza bwâge; ⁸ ci Mûka Mutagatifu ammuyandagalira, ammuhe n'emisi y'enyanya; na ntyo mube bahamîrizi bani omu Yeruzalemu, n'omu Yudeya yoshi, n'omu Samâriya, na kuhika aha igulu lihekera», ⁹ Erhi ayûs'iderha ebyo binwa, banacimubona amanamana emalunga; ecitû camubwîka, barhacimubonaga. ¹⁰ Erhi bâli

^a**1.1** : Ecitabu cirhanzi ca Luka, co citabu ca kasharhu c'Emyanzi y'Akalembe.

^b**1.5** : Entumwa zahâbagwa Mûka Mutagatifu olusiku lwa Pentekoste. Ngasi mukristu amuhâabwa omu Bubatizo n'omu Bukomezo.

^c**1.6** : Abayahudi bakag'ilangalira mpu Mwâmi Yezu ayish'ishub'iyimanza obwâmi bwâbo, Israheli w'abayahudi.

ntyo, bamukonolîre amasû oku aja emalunga, banacibona balume babiri babayishîre, bayambîrhe emyambalo myêru. ¹¹ Bababwîra, mpu: «Ewe, mwe bantu b'e Galileya, cirhumire muyimanga munadwîrhe mwalola emalunga? Oyo Yezu ommurhenziremwo, arheremera empingu, kwo anânagaluke^d nk'oku mwamubwîne arheremera empingu».

I. Ekleziya y'e Yeruzalemu

Enturnwa ikurni na ngurna

¹² Okubundi barhenga ebw'erya ntondo y'Emizeti, bashubira e Yeruzale-mu, Eyo ntondo erhali kuli n'e Yeruzalemu: luli lugendo lwankagendwa^e olwa-Sabato, ¹³ Erhi bahika omu lugo, bacijjira omu nyumpa y'enyanza; mwo bakag'ibêra. Abàmuli b'aba: Petro na Yowane, Yakobo n'Andreya, Filipo na Toma, Bartolomeyo na Mateyo, Yakobo mwene Alfeyo na Simoni Shabushiru, na Yuda mwene Yakobo. ¹⁴ Abo boshi bananîza emirhima haguma, bakashenga buzira kuhusa, bo n'abakazi bàbalimwo, haguma na Mariya, nnina wa Yezu, na bene wâbo.

Matiya acîshogwa

¹⁵ Mw'ezo nsiku, Petro anacyimanga ekarhî k'abâbo, eyo ndêko yali ya bantu nk'igana na makumi abiri, ababwîra, erhi: ¹⁶ «Bene wirhu, lwali lukwânîne luyunjule lulya luderho lw'Amandiko Mûka Mutagatifu aderhaga omu kanwa ka Daudi kuli Yuda wacijiraga cirongozi ca balya bagwârhaga Yezu, ¹⁷ Ali wa muli rhwe, anali agwêrhe naye ecâge cikono omu mukolo gwirhu. ¹⁸ Lero oyo muntu, erhi aba amagula ishwa n'engulo y'ecaha yigîriz, akulumbira aha k'amalanga, enda yabasha, n'eby' omu nda byoshi byashandâla, ¹⁹ Okwo kwamanyibwa n'abantu b'e Yeruzalemu boshi, kwanarhuma bayirika ery'ishwa «Haceldama» omu lulimi lwâbo, kwo kuderha mpu «Ishwa ly'Omuko». ²⁰ Kwali kuyandisirwe omu citabu c'Ennanga, mpu: *Aha mwage hayôrhe bumu hanabule owahayûbaka, n'ecikono câge owundi acihâbwê*. ²¹ Kuziga kukwânîne, muli aba bantu rhwâli rhweshi amango goshi Nyakasane Yezu àli ekarhi kirhu, ²² kurhenga obubatizo bwa Yowane kuhika olusiku arhurhengagamwo, murhenge muguma wâba muhamîrizi w'okufûka kwâge haguma n'irhu». ²³ Banacilerha babiri, Yozefu, wakag'iderhwa Barsaba, wayirikagwa Yusto, na Matiya. ²⁴ Okubundi bashenga Nnâmahanga, mpu: «Yagirwa Nyakasa-ne, we yishi emirhima y'abantu boshi, orhuyêreke oyu ocîshozire mw'aba babiri, ²⁵ ahâbwê mw'obu burhumisi n'ogu mukolo, ecikono Yuda asigaga erhi agenda lwâge». ²⁶ Banacyîsha ecigole, cagwârha Matiya; aganjwa muli ziryâ Ntumwa ikumi na nguma.

2

Pentekoste

¹ Boshi bàli bacîgushire baguma erhi olusiku lwa Pentekoste luyisha. ² Cali-gumiza, ecihôgêro ciri nka cihôgêro ca mpûsi ndârhi camanuka oku nkuba, cayunjuza enyumpa bàlimwo. ³ Babona orhumole rhuli nka ndimi za muliro; rhwacîgaba, rhwanayish'ikâgwa oku irhwe lya ngasi muguma. ⁴ Boshi banacyijula Mûka Mutagatifu, barhondêra okushambâla ezindi ndimi, nk'oku Mûka Mutagatifu akag'ibabwîra. ⁵ Obwo e Yeruzalemu erhi eri abantu ba-rhînya Nnâmahanga, barhengaga omu mahanga goshi g'en'igulu. ⁶ Erhi eyumva eco cihôgêro, eyo ngabo y'abantu

^d**1.11** : Mwâmi Yezu ayish'igaluka aha kuyûrha kw'igulu omu irenge n'obukuze bunene al'itwîra abantu olubanja.

^e**1.12** : Olwa-Sabato Abayahudi bàli bayemêrîrwe okugenda cilometro ciguma, magulu cihumbi. Okurhaluka aho kwâli kuhanzîbwe.

^f**1.20** Lul 68(69), 26; 108(109), 8.

yacilunda haguma; barhangâla erhi bayumva Entumwa zidwîrhe zashambâla olulimi lwa ngasi muguma. ⁷ Bayôboha boshi banarhangâla, mpu: «K'abâla bantu badwîrhe baderha barhali b'e Galileya boshi? ⁸ Kurhi rhucidwîrhage rhwabayumva ngasi muguma omu lulimi lw'emwâbo? ⁹ Abaparti n'Abamedi n'Abelamiti, abantu b'e Mezopotamiya n'ab'e Yudeya, ab'e Kapadociya n'ab'e Ponti n'ab'e Aziya, ¹⁰ ab'e Frijiya n'e Panfiliya, ab'e Misiri n'ab'ebihugo by'e Libiya biba omu lubibi n'e Cireneya, n'Abaroma bayûbaka eno, ¹¹ Abayahudi n'abashimbûlizi, Abakreti n'Abaharâbu, rhweshi rhweshi rhudwîrhe rhwayumva baderha ebirhangâzo bya Nnâmahanga omu ndimi zirhu⁹». ¹² Boshi bagwârhwâ n'obwôba, barhangâla banakabwizanya, mpu: «Lero kwo kurhi oku?» ¹³ Ci abandi bakabashekera n'okuderha, mpu: «Bagwâsirwe n'erivayi ly'omurhobo!»

Petro ayigîriza olubaga

¹⁴ Obwo Petro anaciyimanga bo na balya ikumi na muguma, ayakûza, ababwîra, erhi: «Mwe bantu b'e Yudeya ninyu mweshi b'eno Yeruzalemu, ehi mubimanye, murhege okurhwiri, munayumve kwinja ebinwa byâni. ¹⁵ Nanga, aba bantu barhali balalwe nk'oku mucikebirwe, bulya ziciri nsâ isharhu z'omûshi. ¹⁶ Ci okula kwo kulya kwalêbagwa n'omulêbi Yowell^h, erhi: ¹⁷ *Omu nsiku nzindâ, Nnâmahanga okudesire, nâlumîza Omûka gwâni oku bantu boshi. Obwo bagala binyu na bâli binyu bânalêbe; abasole bânabonekerwe, n'abashozi bâbone ebilôrho,* ¹⁸ Neci, mw'ezo nsiku, nayish'ilumîza Omûka gwâni oku bambali bâni n'oku bambalikazi bâni, bâkâlêba. ¹⁹ Nânajira ebirha-ngâzo era nyanya omu malunga n'ebisômerîne en'igulu. ²⁰ Izûba lyâhinduke mwizimya n'omwêzi gube muko, embere olusiku lwa Nyakasane^j luyishe, lwo lusiku lukulu lw'irenge. ²¹ Ago mango, ngasi yeshi washenge izîno lya Nyakasane ânacire.

²² Bene-Israheli, muyumve ebi binwa: Yezu w'e Nazareti, olya muntu Nyamuzinda akuzagya muli mwe, amuha obuhashe bw'okujira ebisômerîne n'ebirhangâzo n'ebimanyîso ekarhî kinyu, okwo murhakuhabiri ninyu, ²³ oyo muntu abantu babî balenganyagya nka kulya Nnâmahanga ali arhegesire^k omu bulonza n'omu bumanye bwâge, y'oyo muzind'iyirha, mwamubamba oku musalaba. ²⁴ Ci Nnâmahanga amuzûsa, amurhenza omu nkoba z'olufû, bulya kurhankahashikine lumuhime. ²⁵ Kali Daudi adesire kuli ye, mpu: *Nyakasane mpirakwo amasû amango goshi, bulya andi ebulyo ntag'ihuligandâ.* ²⁶ *Co cirhuma omurhima gwani gucishinga, n'olulimi lwani lusima, n'omubiri gwani gwayish'iluhûkira omu bulangalire.* ²⁷ Bulya orhankaleka omûka gwâni gwabêra omu Kuzimu, orhankanayemêra omwira wawe abôlera omu nshinda. ²⁸ Wanyeresire enjira z'obuzîne, wânacinyunjuza masîma olusiku nâbona obusu bwâwe.

²⁹ Bene wirhu, leki mmubwîre n'obwâlaga: larha Daudi afire anabishwa, n'ecusho câge yo cinaciba eno mwirhu kuhika ene. ³⁰ Ci bulya âli mulêbi arhânali ahabire oku anayimike oku ntebe yâge omwâmi w'omuko gwâge, ³¹ âli erhi abwîne anaba amanyîsa okufûka kwa Kristu, bulya arhabêraga omu Kuzimu n'omubiri gwâge gurhaboleraga omu nshinda. ³² Oyo Yezu, Nnâmahanga amufûsize; na rhweshi rhuli bahamîrizi b'okwo. N'erhi okulyo kwa Nyamuzinda kuba kwamamukuza, Ishe amuha Mûka Mutagatifu alaganyagya, anamurhuma. Ebyo byo mudwîrhe mwabona, byo munadwîrhe mwayumva. ³⁴ Daudi yêhe arharheremeraga omu mpingu, anagal'iderha, mpu: Nyakasane abwîzire Nnâhamwirhu, erhi: ³⁵ *Bwarhala ebwa kulyo*

⁹**2.11** : Abashimbûlizi bo balya bakag'ishimba engeso z'idini ly'Abayahudi.

^h**2.16** : Yow 3, 1-5.

ⁱ**2.17** : Ensiku nzinda go mango ga Masiha, kurhenga Okuburhwa n'okufa n'okufuka n'oku-rheremera kwâge omu mpingu kuhika okuyûrha kw'igulu.

^j**2.20** : Olusiku lwa Nyakasane, lwo lusiku mwâmi Yezu agaluka en'igulu al'itwira abantu olubanja.

^k**2.23** : Lola Abalêbi b'Amalaganyo ga mîra; bwenêne Iz 53.

^l**2.25** : Lul 15 (16), 8-11.

kwâni, kuhika abanzi bâwe mbayandaze burhaba aha magulu gâwe^m.

³⁶ Kuziga bene-Israheli boshi bamanyage bwinjinja oku olya Yezu muzind'ibamba oku musalaba, Nyamuzinda amujizire Nyakasane na Mucunguzi».

Abemêzi barhanzi

³⁷ Ako kanwa kabahika oku murhima; banacibwîra Petro n'ezindi Ntumwa, mpu: «Bene wirhu, kurhi rhwâjiraga?» ³⁸ Petro ashuza, erhi: «Muciyunjuze, na ngasi muguma abatizibwe oku izîno lya Yezu Kristu, lya ababaliirwa ebyâha byâge; ntyo muhâbwe enshokano ya Mûka Mutagatifu. ³⁹ Bulya amalanganyo gali ginyu n'abana binyu na ngasi boshi bali kuliⁿ, balya boshi Nyakasane Nyamuzinda wirhu ânahamagale. ⁴⁰ Ashub'ibabwîra bindi birhali binyi, ahamîriza anakomêreza, erhi: «Murhenge muli eri iburha libi». ⁴¹ Abayankirire akanwa kâge banacibatizibwa. M'olwo lusiku bantu bihumbi nka bisharhu baja omu bashimbûlizi ba Kristu.

Obworhere bw' Abakristu barhanzi

⁴² Obushiru bwâbo bwâli bunji^o omu kushimba enyigîrizo z'Entumwa, n'o-mu cinyabuguma, n'omu kubega omugati, n'omu kuharâmya. ⁴³ Abantu boshi bakayôboha, bulya entumwa zakag'ijira birhangâzo na bisômerîne binji. ⁴⁴ Abemêzi boshi bâli bacishwêkîre haguma, n'ebiyâbo byoshi bakag'ibishangîra. ⁴⁵ Bakag'ikaguza amashwa n'ebirugu byâbo, n'engulo bakayigabâna boshi, ngasi muguma nk'oku analagirîre. ⁴⁶ Ngasi lusiku n'omurhima muguma, bakômeraga okuja omu ka-Nyamuzinda, banakag'ibega omugati omu mwa bâbwe, bakâlya ebiryo byâbo omu bushagaluke, buzira murhima gw'obulyâlya. ⁴⁷ Bakag'ikuza Nnâmahanga, n'olubaga lwoshi lwâli lubarhonyize. Na ngasi lusiku Nyakasane akag'iyushûla balya balonzagya okucunguka omu mulala gw'abemêzi.

3

Petro afumya ecirema

¹ Okubundi Petro na Yowane banaciyinamukira omu ka-Nyamuzinda omu nsà ya kali mwenda, yo nsà y'okuharâmya. ² Lero erhi hali omuntu wabu-rhagwa cirema; bakag'imulerha ngasi lusiku, bakamutamaza aha lumvi lw'aka-Nyamuzinda luderhwa Nakinjà, mpu ahûne abaja omu ka-Nyamuzinda. ³ Erhi abona Petro na Yowane bakola mpu baje omu ka-Nyamuzinda, abarhega enfune. ⁴ Obwo Petro amulikirakwo amasû na Yowane kwo na kwo, anacimubwîra, erhi: «Rhulolekwo». ⁵ Naye abakonolerakwo amasû, erhi alangalire mpu hali eci bamuha. ⁶ Ci Petro amubwîra, erhi: «Ensaranga n'ama-sholo, ntabijira; ci eci ngwêrhe nkolaga nakuhâco: oku izîno lya Yezu Kristu w'e Nazareti, yimuka, ogende!» ⁷ Anacimugwârîra oku kuboko kulyo, amuyimusa. Aho honêne amagulu n'enshando zâge byazibuha. ⁸ Anacihama, ayimanga, arhondêra alambagira. Okuhandi aja omu ka-Nyamuzinda bo na bo, aj'agenda, anahama, anakuza Nnâmahanga. ⁹ Olubaga lwoshi lwabona oku adwîrhe alambagira anakuza Nnâmahanga. ¹⁰ Bamanyîrira bwinja oku y'olya yenêne wakag'itamala aha lumvi lw'aka-Nyamuzinda luderhwa Nakinjà, mpu ahûnire obuligo. Banaciyôboha, bageramwo ogwa nyegenye erhi babona o-kwabîre.

^m**2.35** : Lul 109 (110), 1.

ⁿ**2.39** : Abâli kuli bo Bapagani. Lola Iz 57, 19.

^o**2.42** : Omukristu w'okuli amanyikana oku bushiru bwâge bw'okushimba enyigîrizo n'oku buzigire bwâge oku bâbo, co cinyabuguma cirhujira nka bana ba nda ndguma, n'oku bushiru bwâge bw'okuyumvirhiza emisa n'okushangira Obukaristiya n'agandi masakramenta, n'omu kuharâmya n'okushenga Nnâmahanga ngasi mango.

Petro ashub'iyigiriza olubaga

¹¹ Yehe arhacirhengagakwo Petro na Yowane. Obwo, mwo bulya bwôba, olubaga lwoshi lwakunjukira emunda bali, omu mbaraza ederhwa ya Salomo- ¹² Erhi Petro abona okwo, abwira, olubaga, erhi: «Mwe bene-Israheli, kurhi mwankasômeragwa n'okwo? Cirhumire mwarhukonolerakwo amasû nka kuno buhashe erhi bwinja bwirhu rhwenene rhwagendesizemwo oyu muntu? ¹³ Nyamuzinda w'Abrahamu n'Izaki na Yakobo, Nyamuzinda wa balarha, ye wakuzize omurhumisi wâge Yezu mwalenganyagya mwanamuhakana embere za Bilato, n'obwo ali amatwa mpu alikwe. ¹⁴ Ci mw'oyo mwalenganyize Omwimêna n'Omwêru-kwêru; mwahûna mpu balike ecishumûsi, ¹⁵ n'Omuluzi w'akalamo mwamuyîrha. Ci Nyamuzinda amufûla omu bafû, nirhu rhwe bahamîrizi bage. ¹⁶ Na bulya ayemîre izîno lyage, oyo muntu mudwîrhe mwabona munayishi, eryo izîno lyage lyo lyamuhîre amagala, n'obuyemêre ahana bwo bufumize lwoshi oyu muntu omu masû ginyu mweshi. ¹⁷ Ci ntahabiri, bene wirhu, oku buhwinja bwarhumaga mwajira, okwo, n'abarhegesi binyu kwo na kuguma. ¹⁸ Ntyo Nnâmahanga ayunjuzize ebi ali erhi aderhîre omu kanwa k'abalêbi boshi oku Masiha wâge ânababale. ¹⁹ Lero muciyunjuzagye munahi-nduke, lyo ebyâha binyu bizâzibwa, ²⁰ lyo analerha amango g'omurhûla, ana-rhume olya ammulaganyagya, Yezu Kristu. ²¹ Kukwânîne empingu emuyoôrhane kuhika amango g'okuyumanyanya ebintu byoshi, kulya Nyamuzinda aderhaga kurhenga mîra omu kanwa k'abalêbi bage batagatifu. ²² Musa adesire, mpu^p: *Nyakasane Nnâmahanga anammuhe omulêbi oli akani warhenga muli bene winyu; Mukayumvirhiza ngasi eci anâmmubwîre.* ²³ Ngasi owabule bwayumva oyo mulêbi, ogwage gunahwe omu lubaga. ²⁴ N'abalêbi balêbire boshi, kurhenga Samuweli n'abakulikire, balêbire ezo nsiku. ²⁵ Mw'oyo muli bana b'a-balêbi na bana ba galya malanganyo Nnâmahanga alagânanaga na balarha, erhi abwira Abrabamu, erhi: *Amashanja goshi g'igulu ganagishwe omu iburha lyawe.* ²⁶ Mwe barhanzirhanzi mwarhumaga Nyamuzinda afûla omwambali, amurhuma mpu ammuhe omugisho, ly'arhenza ngasi muguma muli mwe omu bubî bwage».

4

Petro na Yowane bagwârha

¹ Bâli bacidwîrhe babwira olubaga erhi abadâhwa n'omurhambo w'aka-Nyamuzinda n'Abasaduceyi babarhogera. ² Bayisha bagayire okwenge bakag'iyigiriza abantu n'okubabwira mpu Yezu afûsire omu bafû. ³ Banacibagwârha, babahira omu mpamikwa kuhika bwâca, bulya byâli bikola bijingo. ⁴ Ci banji muli balya bâli bayumvîrhe ebyo binwa bayemêra. Ntyo abemêzi bahika omu bibumbi nka birhanu: balume abo bône. ⁵ Okuhandi erhi buca, abakulu b'Abayahudi, abagula n'abashamuka b'ihano bashimânana e Yeruzalemu. ⁶ Hana, omudahwa mukulu, abalimwo bona Kayifa na Yowane na Aleksandro na ngasi b'obûko bw'abajinji b'abadâhwa. ⁷ Banacirhumiza Entumwa, babayimanza ekarhî kâbo, barhondêra okubadôsa, mpu: «Ewe, oku buhashe buhi erhi oku izîno lya ndi mwajiraga kulya?» ⁸ Obwo Petro ayunjula Mûka Mutagatifu, ababwira, erhi: «Mwe bakulu b'olubaga, ninyu mwe bagula, muyumve: ⁹ Obûla rhuhamagîrwe omu lubanja ene oku minja rhwâjîrîre ecire-ma, mpu rhuderhe kurhi afumire, ¹⁰ mweshi mweshi, n'olubaga lwoshi lw'Israheli, mumanye oku oyu muntu oyimanzire embere zinyu afumizwe n'izîno lya Yezu Kristu w'e Nazareti, olya mwabambaga oku musalaba, ci Nnâmaha-nga amufûla omu bafû. ¹¹ Ye *ibuye abûbasi binyu bagayaguzagya, lyayish'iba kaboko ka nyumpa.* ¹² Na nta wundi obucire bwankarhengakwo; bulya en'igulu erhaba lindi izîno ciru n'eliguma lyahîrwe abantu lyankarhuciza». ¹³ Erhi babo- na Petro na Yowane barhahunyiri, n'erhi bamanya oku bali

^p3.22 : Lola Lush 18, 18-19.

^q3.25 : Murh 12, 3.

bantu kwône barhajiraga masomo, abagula b'ihano barhangâla. Barhânali bahabire oku bâli baganda ba Yezu. ¹⁴ N'olya muntu wafumaga, erhi bamubona abayimanzire eburhambi, bahaba oku bashuza. ¹⁵ Banacirhegeka mpu bahulubwira omu kagombe, baja ihano bône na nnene, mpu: ¹⁶ «Aba bantu kurhi rhwabajira? Ecisômerîne bajizire calengerîre canamanyibwa n'abantu b'e Yeruzalemu bo-shi, rhurhankanahash'ichakana. ¹⁷ Ci Iyo ogwo mwanzi gurhalumira kulusha omu lubaga, rhubahanze rhunabakalihire, irhondo barhaciderhaga mpu bade-rha eryo izîno aha omuntu ali». ¹⁸ Banacibahamagala, babahanza mpu ba-rhacihîra bakaderha erhi okuyigîriza oku izîno Iya Yezu. ¹⁹ Ci Petro na Yowane bashuza, mpu: «K'omu masû ga Nyamuzinda kukwânîne okummuyumva kulu-sha Nnâmahanga? Mwene mulutwage. ²⁰ Rhwehe oku bwirhu rhurhankahasha okurhaderha ebi rhwâbwîne n'ebi rhwâyumvîrhe». ²¹ Erhi baba bamashub'ibakalihira, babalika, bulya bâli bahabire oku bankabahana erhi lubaga lurhuma, kulya kuba boshi bakag'ikuza Nnâmahanga kw'eco cijiro. ²² Bulya oyo muntu wafumaga okusômerîne âli arhalusire myâka makumi ani.

Omusengero gw'abemêzi

²³ Erhi baba bamalîkwa, baja emunda abâbo bâli, babaganîrira oku abajinji b'abadâhwa n'abagula bababwîzire kwoshi. ²⁴ Erhi bayûs'iyumva, boshi babwîra Nnâmahanga caligumiza n'izû linene, mpu: «Yafirwa, we walemaga amalunga n'igulu n'enyanja na ngasi bibamwo byoshi; ²⁵ wene waderhesagya Mûka Mutagatifu omu kanwa ka larha Daudi, mwambali wâwe, erhi': *Kwo kurhi oku amashanja gakunîre? Ya bici eyo mihigo ya busha amashanja gadwîrhe gahiga?* ²⁶ Abami b'en'igulu bahuluzize engoma, nabo abaluzi bajizire ihano haguma mpu balwîse Nnâmahanga na Kristu wâge. ²⁷ Neci, kwo binali, Herodi bo na Ponsiyo Bilato, n'amashanja g'abapagani n'olubaga lw'Israheli, ba-shubûzinye muli eci cishagala, bacîgusha haguma mpu balwîse omurhumisi wâwe Yezu washîgaga (amavurha g'obwâmi). ²⁸ Bayunjuza ntyo ebi okuboko kwâwe n'ihano lyâwe byâli erhi byarheganyize. ²⁹ Na bunola, Nyamwagirwa, omanyere oku barhuhigîre, ohe abarhumisi bâwe obuhashe bw'okuyigîriza akanwa kâwe buzira bwôba; ³⁰ olambûle okuboko kwâwe, kufumye abalwâla, kunajire ebirhangâzo n'ebisômerîne oku izîno ly'omurhumisi wâwe mwimâna Yezu». ³¹ Erhi baba badwîrhe bashenga, aha bâli hageramwo omusisi: boshi banacyunjula Mûka Mutagatifu, banarhondêra okuyigîriza akanwa ka Nnâmahanga buzira bwôba.

Ecinyabuguma c'abakristu barbanzi

³² Omurhima gw'olubaga lw'abemêzi gwâli muguma n'enkengero zâbo zâli nguma. Ntâyê wakag'iderha ehi agwêrhe mpu hyâge, ci ngasi byoshi hyâli hya boshi. ³³ Entumwa zagwêrhe buhashe^s bunji omu kuhamîriza obufûke bwa Nnawirhu Yezu, na boshi bâli barhonyire bwenêne. ³⁴ Muli bo ntâyê wali omu bulagîrire, bulya ngasi bâli bagwêrhe amashwa erhi nyumpa bakâg'ibiguza n'okulerha engulo ³⁵ n'okuyihira aha magula g'Entumwa, n'okugabira ngasi muntu nk'oku amalagîrire gâge gânali. ³⁶ Ntyo kwo Yozefu, oyo Entumwa zayirikaga izîno Iya Barnaba, kwo kude-rha mwâna w'oburhulirizi^t, muleviti w'e Cipro, ³⁷ âli agwêrhe ishwa lyâge; anaciliguza, n'engulo ayilerha, ayihira aha magulu g'Entumwa.

^r4.25 : Lul 2, 1-2.

^s4.33 : Buhashe b'okujira ebisômerîne by'okuyêrekana oku ebinwa byâbo biri by'okuli.

^t4.36 : Mwana w'oburhulirizi: kwo kuderha oyish'irhuliriza,

Ananiya na mukâge Safira

¹ Mulume muguma, izino Iyâge ye Ananiya, bo na mukâge Safira baguza ishwa lyâbo. ² Anacisinga obwenge bo na mukâge mpu bayôrhanane kw'eyo ngulo, n'ecindi cigabi acihêkera Entumwa. ³ Petro anacimubwîra, erhi: «Ananiya, cirhumire Shetani akuyanka omurhima, anakushumika mpu onywêrhere Mûka Mutagatifu onayôrhanane ecigabi c'engulo y'ishwa lyâwe? ⁴ Ka lîrhâli lyâwe, k'orhânali ogwêrhe obuhasha b'okuliyôrhana? N'ene oliguza, k'orhâli ogwêrhe obuhasha bw'okukolêsa engulo yalyo oku olonzize? Ngahi omurhima gw'okujira ntyo gwacirhenzirage? Arhali bantu warhebire, ci Nnâmahanga». ⁵ Erhi ayumva ezo nderho, Ananiya acidûrha oku idaho arhengamwo omûka. Abayumvagya okwo boshi bakajuguma. ⁶ Abâna b'emisole bayimuka, baboha gulya murhumba, baj'igubisha. ⁷ Erhi ehisanzi hya nsà nk'isharhu higera, mukâge ayisha arhamanyiri luhi na luhi. ⁸ Petro anacimudôsa, erhi: «Mbwîra, ka yo ngulo mwaguzize ishwa linyu eyi?» Naye, erhi: «Neci, y'eyo». ⁹ Obwo Petro amubwîra, erhi: «Kurhi okwo mwasingire obwenge mpu murhandule Mûka Mutagatifu? Lola! abarheng'ibisha balo baciri oku magulu aha luso: nawe bakujâna. ¹⁰ Ho n'aho acidûrha aha magulu gâge, arhengamwo omûka. Balya bana b'emisole erhi baja omu nyumpa, bashimâna amafa; bamuhêka, bamubisha aha burhambi bw'iba^u. ¹¹ Ekleziya yoshi yayôboha bwenêne, na ngasi boshi bayumvîrhe okwo bakageramwo omusisi.

Entumwa zajira bisômerîne binji

¹² Entumwa zakag'ijira ebimanyîso n'ebisômerîne binji omu lubaga. Boshi haguma bakag'ibêra omu mbaraza ya Salomoni, ¹³ na nta wundi muntu wade-rhaga mpu abajamwo, ci erhi n'olubaga lwoshi ludwîrhe Iwabakunga. ¹⁴ Bantu banji, abalume n'abakazi, bakayemêra Nyakasane, na ntyo abemêzi bakayu-shûka. ¹⁵ Ciru bakalêrha abalwâla oku ncingo n'omu bushîro n'okubahira omu njira, mpu lyo hano Petro agera, ciru ecizunguzungu câge cigerakwo muguma muli bo. ¹⁶ Engabo y'abantu yakarhenga ciru n'omu bishagala by'eburhambi bw'e Yeruzalemu, bakalerha abalwâla n'abantu balimwo shetani, na boshi bakafuma.

Entumwa zagwârhwâ zanalikûzibwa na Nnâmahanga

¹⁷ Okubundi omudâhwa mukulu n'aba bâli boshi, bo balya b'omurhwe gw'Abasaduceyi, babijamwo, banayumva balumirwe. ¹⁸ Banacigwârha Entumwa, bazihira omu mpamikwa y'abantu boshi. ¹⁹ Ci erhi kuba budufu, Malahi-ka wa Nyakasane ayigula enyumvi z'empamikwa, n'erhi abahisa embuga, ababwîra, erhi: ²⁰ «Gendagi, muje omu ka-Nyamuzinda, mukayigîriza olubaga ebinwa byoshi by'obwo Buzîne^v». ²¹ Bayumva ako kanwa, n'erhi bunaca, baja omu ka-Nyamuzinda, barhondêra okuyigîriza.

Entumwa zahêkwa e kagombe

Lero omudâhwa mukulu anacyisha bo n'aba bâli boshi. Bahamagala aba- shamuka b'ibano likulu na ngasi bagula b'omu bene Israheli. Okubundi barhuma abaj'ilêrha Entumwa omu mpamikwa. ²² Ci abo baganda erhi bahika, mpu bayigule empamikwa, bababula. Banacigaluka, baderha, mpu: ²³ «Rhwashimanyire empamikwa eri nyigale bwinjinja n'abalanzi bayimanzire aha nyu-mvi. Ci ene rhuyigula, rhurhashimanyiremwo ndi». ²⁴ Erhi bayumva okwo, omurhambo

^u**5.10** : Ecâha c'Ananiya bona mukâge Safira kwâli kulonz'irheba Entumwa erhi kusîma ensara-nga kurhuma.

^v**5.20** : Obwo Buzîne bwo Buzîne bw'inema Iya Nnâmahanga rhuhâbwa oku izîno Iya Nnawirhu Yezu.

w'aka-Nyamuzinda n'abajinji b'abadâhwa bazânwa, bakadôsanya mpu lero kwo kurhi okwo. ²⁵ Obwo banaciyisha muntu muguma, ababwîra, erhi: «Balya bashi mwashwêkaga, bo bano bali omu ka-Nyamuzinda bayigîriza olubaga!» ²⁶ Omurhambo w'aka-Nyamuzinda anaciyija bo n'abambali, alêrha Entumwa. Ci nta kubi abajirire, bulya bàl'iyôbobire olubaga, mpu lwa-nkababanda amabuye. ²⁷ Erhi baba bamabahisa, babayimanza ekarhî k'ihano. Omudâhwa mukulu abadôsa, erhi: ²⁸ «Ka rburhammuhanzagya n'obwâlagale nti murhakâg'iyigîriza muli eryo izîno? Mw'oyo mwalumîzize enyigîrizo zinyu omu Yeruzalemu! Wabona mwalonza omuko gw'oyo muntu rhube rhwe gutumuzibwa!» ²⁹ Petro n'ezindi Ntumwa bashuza, mpu: «Kukwânîne okuyumva Nyamuzinda kulusba abantu. ³⁰ Nyamuzinda wa balarha afûsize Yezu mwayîrhaga erhi mumumanika oku murhi. ³¹ Y'oyo ye Nnâmabanga, oku bubashc bw'okulyo kwâge, ajizire mwâmi na Muciza, mpu Iyo Israheli aciyu-njuza anababaliirwe ebyâha. ³² Rhw'ono rhuli babamîrizi b'ebyo rhwe na Mûka Mutagatifu Nyamuzinda ashobôzagya abamuyumva». ³³ Erhi bayumva okwo, bakunira bwenêne, ciru balonza okubayîrha.

Gamaliyeli aderhera Entumwa

³⁴ Obwo Mufarizeyi muguma, mpu ye Gamaliyeli, anaciyimuka omu ihano. Ali mulenga omu Marhegeko, ànali mukengwa omu lubaga lwoshi. Anacirhegeka mpu barhang'ihulusa hitya abo bantu. ³⁵ Okuhandi anacibwîra abagula b'ihano, erhi: «Bene-Israheli, mucirhonde, mumanye kwinja kurhi mwajira aba bantu. ³⁶ Harhacigera nsiku, Tohodozi anacizûka, aderha mpu ali muntu muzibu. Bantu magana nk'ani bamushimba. Anaciyîrhwa, n'abâli bamamuye-mêra boshi bashandabana, bahirigirha. ³⁷ Enyuma z'oyo, galya mango baga-njaga abantu, hàyisha Yuda w'e Galileya, na bantu barhali banyi bàmushimba. Naye kufa afîre, n'abashimbûlizi bâge boshi bashandabana. ³⁸ Na bunôla, lek'immubwîre: murhashimbululaga aba bantu, mubaleke. Bulya ehibali emurhima n'ebibadwîrhe bajira, akaba biri bya bantu, byâfananda; ³⁹ ci akaba kwo binali biri bya Nnâmahanga, murhahashe okubishâba. Mumanye mwankaba nka Nyamuzinda ye mukozize!» Bayumva ihano lyâge. ⁴⁰ Banacihamagala Entumwa, n'erhi baha bamazishûrha emikoba, bazihanza okushub'ija bayigîriza oku izîno Iya Yezu, bazilika. ⁴¹ Bôhe barhenga aha kagombe baja bacîshinga, bulya bàli bagwêrhe iragi ly'okukozwa enshonyi izîno Iya Yezu lirhumire. ⁴² Na ngasi lusiku, omu ka-Nyamuzinda n'omu nyu-mpa, barhahusagya okuyigîriza n'okuhanûla Emyanzi y'Akalembe ya Yezu Kristu.

6

II. Abaja-bugo barhanzi

Abashamasi nda

¹ Byanaciba ntyo! Erhi abaganda baja baluga, Abagereki^w bakacidudumira Abayahudi, bulya abakana bâbo bakâg'iyibagirwa omu burhabâle bwa ngasi lusiku. ² Balya ikumi na babiri bahamagala abaganda, bababwîra, mpu: «Kurhashingânîni rhuleke okuyigîriza akanwa ka Nnâmahanga, mpu Iyo rhukâgaba ebiryo. ³ Mulonze muli mwe, bene wirhu, bantu nda bakengwa, abayunjwîre Mûka Mutagatifu n'obushinganyanya, bo rhwâhâ ogwo mukolo. ⁴ Nirhu rhwêhe rhwâcîshwêkera oku kuharâmya n'okuyigîriza akanwa ka Nnâmaha-nga». ⁵ Ehyo binwa byasîmisa abâhali boshi. Banacîshoga Stefano muntu wâli oyunjwire obuyemêre na Mûka

^w**6.1** *Abagereki bakacîdudumira Abayahudi*, kwo duderha kurhi? -:Abagereki bo Bayahudi bakag'ishambâla n'okusoma Amandiko matagatifu omu cigereki. Bàgwêrhe esinagogi zâbozâbo. -Abayahudi bo Bayahudi baburhiragwa omu Buyahudi. Bakag'ishambâla eciharamiya, ci bakaâg'isoma Amandiko matagatifu omu cihabraniya erhi ciyahudi.

Mutagatifu, na Filipo, na Prokoni, na Nikano-ri, na Timoni, na Parimena, na Nikola, mushimbulizi w'e Antiyokeya. ⁶Bana-cibalêhera Entumwa, n'erhi baba bàmashenga, bàbalambûlirakwo amaboko. ⁷Akanwa ka Nnâmahanga kalanda, n'abaganda bàyushûka bwenêne omu Yeruzalemu; ciru n'abadâhwa banji bàshimba obuyemêre.

Stefano agwârhwa n' Ahayahudi

⁸Naye Stefano ali ayunjwîre enshokano n'oburhwâli, anakag'ijira ebisômerîne binji n'ebirhangâzo omu lubaga. ⁹Lero bantu baguma b'omu sinagogi ederhwa y'abarhengaga-omu-buja, n'ey'abantu b'e Sirena, n'ey'ab'e Aleksandriya, n'ab'e Silisiya, n'ab'e Aziya, bayisha bal'ijisa Stefano kadali. ¹⁰Ci barharhamag'ihimwa n'okurhimanya kwâge, bulya Mûka Mutagatifu wakag'imubwîriza ebi aderha. ¹¹Lero banacirheba abantu mpu baderhe oku bayumvîrhe aderha ebinwa by'okujâcira Musa na Nnâmahanga. ¹²Na ntyo bazûsa akavulindi omu lubaga n'omu bagula n'omu bashamuka b'ibano. Okubandi banacimu- rhibukira, bamugwârha, bamuhêka e kagombe. ¹³Balêrha abahamîrizi bw'obunywesi, mpu: «Oyu muntu arhahusa okulogorhera ahantu hatagatifu n'Amarhegeko. ¹⁴Ciru Rhwayumvagya aderba mpu Yezu, oyo w'e Nazareti, anâshâbe aha hantu^x aha, anabindule engeso rhwasigiragwa na Musa». ¹⁵Obwo abâli omu ihano boshi erhi bamusinza, bàbona obusû bwâge buyôsire nka bwa malahika.

7

Stefano ayigîriza olubaga

¹Okuhandi omudâhwa mukulu adôsa, erhi: «Ka kwo binali ntyo?» ²Naye ashuza, erhi: «Bene wirhu na balarha, muyumve! Nyamuzinda w'irenge abonekeraga larha Abrahamu amango aciri e Mezopotamiya, erhi arhaciyûbaka e Harani, ³amubwîra, erhi: «Orhenge omu cihugo cinyu na muli bene winyu, oje omu cihugo nakuyereka». ⁴Arhenga obwo omu cihugo c'e Kaldeya, aj'iyûbaka e Haran. Erhi ishe afa, Nnâmahanga amurhenza eyo, amuleêrha mw'eci cihugo muyûbasiremwo buno. ⁵Mw'eco cihugo, arhamuhaga cici, ciru ahankahirwa okugulu, ci amulaganya mpu anacimushobôzeco, cibe câge, ye n'iburha lyâge, n'obwo arhagwêrhe mwâna. ⁶Kandi Nnâmahanga amubwîra rnpu iburha lyâge lyanârhang'ibêra ornu cihugo ca bene, lihirwe omu buja, linakolerwe buligo myâka magana ani ⁷Ci Nyamuzinda aderha, erhi: «Eryo ishanja lyanâbahire amu buja, niene nanamanye ogwâlyo. N'amango okwo kwâhwa, banagenda bayish'ikanshenger aha hantu». ⁸Okubundi anacimuha eciragâne c'okukembûlwa. Na ntyo erhi aburha Izaki, amukembûla olusiku lwa kali munani. Naye Izaki kwo ajizire Yakobo ntyo, na Yokobo akujira balya bashakulûza ikumi na babiri. ⁹Obuyagalwa bwarhuma bashakuluza bashomba Yozefu, bamuguza mpu ahêkwe e Misiri, ci Nnâmahanga âli baguma naye. ¹⁰Amulikûza omu malibuko gâge goshi, amujira murhonyi na musinganyanya omu masû ga Faraoni, mwâmi w'e Misiri, naye amujira murhegesi w'e Misiri n'ow'aha mwage hosh. ¹¹Okubundi ishali lyanacizûka omu Misiri n'omu Kanani n'amalibuko manji, na bashakulûza babula ebi bankalya. ¹²Erhi Yakobo ayumva oku engano eri e Misiri, arhumayo bashakulûza obw'oburhanzi. ¹³Obwa kabiri, Yozefu amanyibwa na bakulu bâge, na Faraoni amanya ecisisi câge. ¹⁴Okubundi Yozefu a-rhumiza ishe Yakobo na bene wâbo boshi, oku bânali makumi gali nda na ba-rhanu. ¹⁵Yakobo anaciyandagalira e Misiri, yo afîrîre na bashakulûza. ¹⁶Babahêka e Sikemi, banababisha omu nshinda Abrabamu aguliraga bene-Hemori nsaranga e Sikemi. ¹⁷Erhi amango amalaganyo Nnâmahanga alaganyagya Abrabamu gaba hofi, omulala gwayushûka gwanagandaza omu Misiri, ¹⁸kuhika owundi mwâmi orhâl'imanyire Yozefu ayîma. ¹⁹Oyo mwâmi

^x**6.14** Aho hantu, ko ka-Nyamuzinda.

ayengehera obûko bwirhu, alibuza balarha, ciru akabasêza mpu bakabulire orhubonjo rhwabo lyo rhulek'ilama. ²⁰ Ago mango Musa aburhwa, arhona emwa Nnâmahanga. Alerwa myêzi isharhu omu mw'ishe. ²¹ Erhi aba amakabulirwa, mwâli wa Faraoni amurhola, amulera nka mwâna wâge. ²² Ntyo Musa ayigîrizibwa obwe-nge bw'abantu b'e Misiri, aba mulume muzibu omu kuderha n'omu kukola. ²³ Erhi ayunjuza myâka makumi ani, ayumva enkumbu y'okuj'irhangula bene wâbo, bene-Israheli. ²⁴ Ntishi kurhi abwîne badwîrhe barhindibuza muguma, amurhabâla anamwihôlera, ayîrha olya muntu w'e Misiri. ²⁵ Ali amanyire mpu bene wâbo bayumva oku Nnâmahanga ol'ibaciza n'okuboko kwâge; ci bôbe barhatwaga ibuzibuzi. ²⁶ Erhi kuca, ashimâna abadwîrhe balwa, aderha mpu abafunga, ababwîra, erhi: «Bîra bâni, muli baguma! Cirhumire mwakashoshôbana ntya mwêne na nnene?» ²⁷ Olya wâli ohalalire owâbo amuhagalika, erhi: «Ewe, ndi wakujiiraga mukulu nisi erhi mucîranuzi wirhu?» ²⁸ Nkaba nani walonza okunyîrha nka kulya njo wayirhaga olya muntu w'e Misiri?» ²⁹ Erhi Musa ayumva ako kanwa, acîyâkira, aj'iyûbaka omu cihugo c'e Madiyani, aburhirayo na bâna babiri ba burhabana. ³⁰ Erhi hagera myâka makumi ani, malahika amuyagânira omu ngulumira y'ishaka, omu irungu ly'entondo ya Sinayi. ³¹ Erhi Musa abona okwo, arha-ngâla; n'erhi aciderha mpu ayegera lyo abona bwinja, ayumva izû lya Nyakasa-ne, erhi: ³² «Nie Nyamuzinda wa bashakulûza bâwe, Nyamuzinda w'Abrahamu, Nyamuzinda w'Izaki na Yakobo!» Musa erhi akola adwîrhe ageramwo ogwa nyugunyu, arhaciderhaga mpu agalamire arole. ³³ Obwo Nyakasane amubwîra, erhi: «Rhenza enkwêrho zâwe omu magulu, bulya aha oli hali hantu hatagatifu. ³⁴ Neci, nabwîne amalibuko g'olubaga lwâni omu Misiri, n'omule-nge gwâlo naguyumva; bw'obunyandagîre nti nducize. Yishaga, nkurhume e Misiri». ³⁵ Oyôla Musa banenaga, erhi baderba, mpu: «Ndi wakujiiraga mukulu nisi erhi mucîranuzi wirhu?» ye Nnâmahanga arhumire mpu abakulire anabacize oku burhabâle bw'olya malahika wamubonekeraga omu ishaka. ³⁶ Ye waba-rhenzagyamwo eci cihugo omu kujira ebisômerîne n'ebirhangâzo e Misiri n'omu Nyanja Ndukula, n'omu irungu myâka makumi ani. ³⁷ Oyo Musa ye wa-bwîraga bene-Israheli, erhi: «Nnâmahanga anammuhe omulêbi oli akani wa-rhenga muli bene winyu». ³⁸ Galya mango bene-israheli bâli bacîgushire hagu-ma omu irungu, ye wâli bo na malahika wakag'imuganiza oku ntongo ya Sinayi erhi anali haguma na bashakulûza; ye wabwîzirwe ebinwa by'obuzîne mpu aruhise kuli byo. ³⁹ Ye bashakulûza bâlahiraga okuyumva! Ciru bamukoba, banacifinja okushubira e Misiri; ⁴⁰ babwîra Aroni, mpu: «Rhujirire banyamuzinda bakarhushokolera, bulya rhurhamanyiri oyu Musa warhurhenzagya e Misiri oku abîre». ⁴¹ Zo n'ezo nsiku, bajira enyana, barherekêrera eyo nshushano banajirira eciremwa c'enfune zâbo olusiku lukulu. ⁴² Iero Nyamuzinda anacibahindulira omugongo anabaleka mpu bakabarâmya emirhwe y'oku nkuba, nka kulya kuyandisirwe omu citabu c'abalêbi, mpu: Ka hali embagwa mwambâgîre erhi enterekêro mwanterekerîre, bene-Israheli, mw'erya myâka makumi ani^y mwali omu irungu? ⁴³ Mwakabarhula ecirâlo ca Moloki n'enye-nyêzi ya nyamuzinda winyu Refani, ezo nshushano mwajiraga mpu mokaziha-râmya! Nani nkolaga nammululiza kurhaluka e Babiloni». ⁴⁴ Omu irungu balarha bagwêrhe ecihando c'endagâno, kulya anali arhegesire owarhumaga Musa mpu acijire oku nshusho abonaga. ⁴⁵ Erhi baba bamacihâbwa, balarha bacihêka omu cihugo banyagaga galya mashanja Nnâmahanga alibirhagakwo embere zâbo, Yozwe ye wali cirongozi câbo; byâba ntyo kuhika amango ga Daudi. ⁴⁶ Anacirhona emwa Nnâmahanga, anashenga mpu ashobôle enshokano y'okuyûbakira Nyamuzinda wa Yakobo enyumpa. ⁴⁷ Salomoni ye wayishir'imuyubakira enyumpa. ⁴⁸ Ci ow'enyanya arhabêra omu nyumpa zayûbakagwa n'ama-boko g'abantu, nk'oku omulêbi adesire, erhi^z: ⁴⁹ «*Irunga yo ntebe y'obwâmi bwâni, n'igulu co cirhi c'amagulu gâni. Nyumpa nci mwanyûbakira, erhi hantu hahi nankarhamûkira? cinwa ca*

^y**7.42** : Amo 5, 25-27.

^z**7.48** : Iz 66, 1-2.

Nyakasane eco. ⁵⁰ Ka kurhali kuboko kwâni kwajiraga ebyo byoshi?» ⁵¹ Mwe bacikanyi-cirhagomba, aga marhwiri n'emirhima erhakembûlagwa, muyôrha mulahira okuyumva Mûka Mutagatifu! Kulya basho bâli kwo munali ninyu^a! ⁵² Mulêbi ohi basho barhalibuzagya? Banizire abakâg'ilêba okuyisha kw'Omushinganyanya, olya muzind'ilenganya mwanamuyîrha . ⁵³ Mwe mwahîrwe na bamalahika Amarhegeko, murhanaga-shimbaga».

Stefano abandwa amabuye

⁵⁴ Erhi bayumva ebyo binwa, bakunira bwenêne banakahekenyera Stefano amîno. ⁵⁵ Ci yêhe, bulya ali ayunjwîre Mûka Mutagatifu, anacigalamira enyanya, abona irenge lya Nyamuzinda, na Yezu ayimanzire ekulyo kwa Nyamuzinda ⁵⁶ Anaciderha, erhi: «Namabona empingu eri nyigule, na Mwene-omuntu ayimanzire ekulyo kwa Nnâmahanga!» ⁵⁷ Banacibanda orhuhababo, bafuka amarhwiri, bacimwihunikakwo boshi caligumiza. ⁵⁸ N'erhi baba bamamurhenza omu lugo, bamubanda amabuye. Abahamîrizi^b bâli barherekîze emyambalo yâbo aha magulu g'omwâna w'obusole, izîno lyâge ye Saulu. ⁵⁹ Erhi baba bakola badwîrhe bamubanda amabuye, Stefano akâshenga, erhi: «Yagirwa Yezu, oyankirire omfika gwani!» ⁶⁰ Okubundi anacifukama, ayakûza n'izû linene. erhi: «Nyakasane, orhabahôlaga eci câha!» n'erhi ayûs'iderha ako ka-nwa, anacirhengamwo omûka.

8

Abakristu b'e Yeruzalemu balibuzibwa

¹ Na Saulu naye ali ayemîre mpu bayîrhe Stefano. Olwo lusiku lwonêne barhondêra okulibuza Ekleziya y'e Yeruzalemu. Boshi bashandabana omu mirhundu y'e Yudeya n'e Samâriya, Entumwa zône zasigala. ² Abantu barhînya Nnâmahanga babisha Stefano, banamulakira bwenêne. ³ Naye Saulu erhi adwîrhe ashereza Ekleziya; akashesherera omu nyumpa, akaba balume, akaba bakazi, akâgwârha n'okuhira omu mpamikwa.

Filipo ayigîriza e Samâriya

⁴ Balya bashandabanaga, bagera hoshi hoshi omu cihugo, baja bayigîriza akanwa ka Nnâmahanga. ⁵ Filippo yêhe ayandagalira omu cishagala c'e Samâriya, ayigîrizamwo Kristu. ⁶ Olubaga lwoshi lwanunirwa n'enyigîrizo zâge, bulya bakag'iyumva baderha ebirhangâzo akag'ijira, banakag'ibibona. ⁷ Kwo binali: banji bâlimwo shetani, akabarhengamwo aj'ayâma; na banji bâli bahozire ebirumbu n'ebirema bakag'ifuma. ⁸ Mw'eco cishagala, abantu basîma bwenêne.

Omukurungu Simoni

⁹ Ci kwône mw'eco cishagala mwâli omulume mpu ye Simoni. Ali mukurungu, anakag'irhangâza abantu b'e Samâriya n'okuciderha muntu mukulu. ¹⁰ Boshi, abarbo n'abakulu, ye bakag'ibirakwo omurhîma. Bakag'iderha, mpu: «Oyu muntu bwo buhashe bwa Nyamuzinda, bulya baderha bukulu», ¹¹ Bâl'imuhizirekwo omurhîma ntyo, bulya kurhenga mîra akag'ibarhangâza n'amakurungu gâge. ¹² Ci erhi baba bamayemêra Filippo wakag'ibayigîriza Emyanzi y'Akalembe k'Obwâmi bwa Nnâmahanga n'izîno lya Yezu Kristu, abalume n'abakazi babatizibwa. ¹³ Simoni naye ayemêra, n'erhi ayûs'ibatizibwa, arhacirhengagakwo Filippo. Akarhangâla erhi akabona ebirhangâzo n'ebisômêrîne bizibu akag'ijira. ¹⁴ Erhi Entumwa zâli e

^a**7.51** : Erhi balahira okuyumva Musa n'Abalêbi

^b**7.58** : Abahamîrizi bo bâli barhegesirwe okubanda amabuye barhanzi. Oyo saulu ye Mtagatifu Paolo, embere ayemêre Mwami Yezu.

Yeruzalemu ziyumva oku Abasamâriya bayankirîre akanwa ka Nnâmahanga, zabarhumira Petro na Yowane. ¹⁵ Erhi bahika, babasengerera mpu bahâbwe Mûka Mutagatifu; ¹⁶ bulya muli bo ntaye àli asag'iyandagalira, ci bàli babatizîbwe kwônene oku izîno Iya Nyakasane Yezu. ¹⁷ Obwo Petro na Yowane babalambûlirakwo amaboko, bàhâbwa Mûka Mutagatifu.

¹⁸ Erhi Simoni abon'oku Entumwa zakag'ihâna Mûka Mutagatifu omu kulambûla amaboko, abalerhera ensaranga, erhi: ¹⁹ «Mumpe nani kw'obwo buhashe, Iyo ngasi oyu nalambûlirakwo amaboko ahâbwa Mûka Mutagatifu». ²⁰ Petro anacimushuza, erhi: «Okahera we n'ensaranga zâwe; wamanyire mpu wanagula ensbokano ya Nnâmahanga nsaranga! ²¹ Nta cigabi na nta mwanya ogwêrhe mw'ebi, bulya omurhima gwâwe gurhashingânîni embere za Nnâmahanga-nga. ²² Ociyunjuzagye kw'obwo bubî bwâwe, onashenge Nyamuzinda: kwankanaba akurhenza ezo nkengêro omu murhima. ²³ Neci, mbwîne oku oyu-njwire endulwe y'obubî onali mubohe n'emigozi y'ebyâha». ²⁴ Naye Simoni, erhi: «Mwêne mundagirage emwa Nyakasane, Iyo ebyo odesire birhag'intogera». ²⁵ Bôhe erhi baba bamahamîriza n'okuyigîriza akanwa ka Nyakasane, bàshubira e Yeruzalemu, baja bayigîriza Emyanzi y'Akalembe omu mirhundu minji y'Abasamâriya.

Filipo abatiza omurhonyi w'Etioyopiya

²⁶ Malahika wa Nyakasane anacija aho, abwîra, Filipino, erhi: «Yimuka, oje oluhande lw'Ifo, mw'era njira eyandagîre kurhenga e Yeruzalemu kuja e Gaza; liri irungu». ²⁷ Anaciyimuka, agenda. Obwo hanacigera mulume mugu-ma w'Etioyopiya. Ali mulamba murhonyi wa Kandasî, mwâmi-kazi w'Etioyopiya, na murhegesi w'ebirugu byâge byoshi. Al'iharâmya e Yeruzalemu, ²⁸ erhi anakola ashubûka, atamîre oku ngâle yâge, anadwîrhe asoma omu citabu c'omulêbi Izaya. ²⁹ Mûka Mutagatifu anacibwîra Filipino, erhi: «Kanya, ogwârhe eyo ngâle. ³⁰ Filipino anacikanya, ayumva adwîrhe asoma omu citabu c'omulêbi Izaya; amudôsa, erhi: «K'oyumvîrhe ebi odwîrhe wasoma?» ³¹ Naye, erhi: «Kurhi nankakuhasha na ntâye wampugûla?» Obwo anacyinginga Filipino mpu ashonere oku ngâle yâge, anamutamale eburhambi. ³² Ecigabi c'Amandiko akag'isoma, c'eci: *Bamuhêsire nka cibuzi caj'ibâgwa; nka mwana-buzi orhabu-mbûla akanwa embere z'owamutwa obwôya, arhashagala bici*. ³³ Olubanja lwâge balutwira akagayo. Iburha lyâge ndi wânaliganje? Ntâye wahahîre bulya bamamukûla omu igulu ly'abazîne^c. ³⁴ Olya mulamba anacidôsa Filipino, erhi: «Mâshi mbwîra ndi oyo omulêbi aderhîre ntyo? Ka yêne nisi erhi wundi?» ³⁵ Okubundi Filipino anacimurhondêreza, arhondêra kuli ebyo binwa by'Amandiko, amuyigîriza Emyanzi y'Akalembe ya Yezu. ³⁶ Oku bali omu njira, barhinda ah'amîshi gâli. Olya mulamba amubwîra, erhi: «Amîshi aga; bici bicimpanzize okubatizibwa?» ³⁷ Naye Filipino amubwîra, erhi: «Akaba oyemîre n'omurhima gwâwe goshi, kwanahashikana». Ashuza, erhi: «Nyemîre oku Yezu Kristu ye Mugala wa Nyamuzinda». ³⁸ Anaciyimanza engâle, bombi bayandagalira omu mîshi, Filipino n'olya mulamba; amubatiza. ³⁹ Erhi baba bamarhenga omu mishi, Omûka gwa Nyakasane gwashamula Filipino, n'olya mulamba arhacimubonaga. Ahira njira, aj'acîshinga. ⁴⁰ Filipino naye abona akola ali e Azoto; aja ayigîriza Emyanzi y'Akalembe omu bishagala byoshi, kuhika alinda ahika e Sezariya.

^c**8.33** : Eyi milongo 32-33 eshushire Iz 53, 7-8; Akûlwa omu igulu ly'abazîne: Acîbwa en'igulu.

Saulu abonekerwa na Yezu anabatizibwa (22, 5-16; 26, 10-18)

¹ Ago mango, Saulu yêhe erhi kuhiga ahigîre abaganda ba Nyakasane mpu abayîrhe. Aja emw'omudâhwa mukulu, ² amuhûna amaruba g'okuja omu sinagogi z'e Damasi^d, mpu akabona abali mw'eyo Njira^e, akaba balume, akaba bakazi, abalêrhe bashwêke e Yeruzalemu. ³ Aligi omu njira yâge, ànali akola ahika hofi h'e Damasi, erhi obulangashane bwamanukaga oku nkuba bumufunika n'okumumolekera caligumiza. ⁴ Acirhimba oku idaho, ayumva izù lyamuyakùza, erhi: «Saulu, Saulu, bici wandibuziza^f?» ⁵ Saulu, erhi: «We ndi, Yagirwa?» Naye, erhi: «Nie^g Yezu odwîrhe walibuza. ⁶ Ci oyimangage, oje omu lugo, bakubwîra oku wâjira». ⁷ Aba bàli boshi bàli bayimanzire nka rhuduma erhi murhemuko guruhuma: bakag'iyumva izù, ci barhabonaga ndi. ⁸ Saulu anaciyimuka, n'erhi alambula amasù, arhabonaga bici. Bamugwârhira oku kuboko, bamuhisa omu Damasi. ⁹ Ajira nsiku, isharhu mw'olwo lugo, arhabona, arhalya arhananywa. ¹⁰ E Damasi yali omuganda, izîno lyâge Ana-niya, Nyakasane amubonekera, amubwîra, erhi: «Ananiya!» Naye, erhi: «Nie ono, Yagirwa!» ¹¹ Nyakasane ashubiza, erhi: «Yimuka, oje omu njira ederhwa Nshingânîne; olongezeyo omuntu oderhwa Saulu w'e Tarsi omu mwa Yuda. Bwo bunola adwîrhe ashenga, ¹² anabwîne omulume, izino lyâge Ananiya, aja omu ali, anamulambûlirakwo amaboko mpu amuhûrhûle». ¹³ Ananiya anacishuza, erhi: «Waliha, nayumvîrhe banji baderha olw'oyo mulume n'amabî goshi ajirîre abatagatifu^h bâwe e Yeruzalemu. ¹⁴ N'obûla ali aha, abajinji b'abadâhwa bamuhîre obuhashe bw'okushwêka ngasi abashenga izîno lyâwe». ¹⁵ Ci Nyakasane amubwîra, erhi: «Genda, bulya oyo muntu nacîmwishozire nti mmukolêse oku kumanyîsa izîno lyâni omu mashanja g'abapagani, n'omu bâmi, n'omu bene-Israheli. ¹⁶ Niene nacimuyereka ebi alembera byoshi izîno lyâni lirhumire». ¹⁷ Ananiya anacilikûla, aja omu nyumpa, amulambûlirakwo amaboko, amubwîra, erhi: «Saulu, mwene-wirhu, Nyakasane ontumire, mpu lyo ozibûka amasù onayunjule Mûka Mutagatifu». ¹⁸ Ho na halya, ebiri nka magamba byamurhenga omu masù, ahûrhûka; n'erhi ayimuka, abatizibwa. ¹⁹ Okubundi alya, ayumva amashub'izibuha. Abêra nsiku nyi haguma n'abaganda b'e Damasi.

Saulu ayigîriza e Damasi

²⁰ Ho n'aho, arhondêra akuyigîriza omu sinagogi oku Yezu ye Mugala wa Nnâmahanga. ²¹ Abakag'iyumva boshi, barhangâla, mpu: «K'arhali y'olya wakazag'irhindibuza abashenga ery'izîno e Yeruzalemu? K'arhanali kubagwaârha kumudwîrhe eno, mpu abahêkere abajinji b'abadâhwa?» ²² Ci Saulu aja azibuha, anakayagîriza Abayahudi b'e Damasi n'okubayereka oku Yezu ye Kristu. ²³ Erhi kugera nsiku zirhali nyi, Abayahudi bamujirira ihano mpu bamuyîrhe. ²⁴ Ci Saulu amanya emihigo yabo. Bakâlanga enyumvi budufu na mûshi mpu lyo bamuyîrha. ²⁵ Lero abaganda bamuyanka budufu, bamuhira omu cirhimbiri, bamuhonya oku lukuta.

^d9.2 Damasi kandi rhwanamuderha Damasko, cinwa ciyegire DAMASHEK w'e Cihebraniya

^e9.2 : Eyo «Njira» gwo mulala gw'abemêzi n'olugendo lwâbo.

^f9.4 : bici wandibuziza, bici wandibuliza, kurhi oku wandibuza

^g9.5 : Nie Yezu odwîrhe walibuza: Ngasi eci bajirira abaganda ba Yezu, bo bakristu, erhi yêne bacijirîre (Mt 10, 40-42).

^h9.13 Abatagatifu, aha kuli kuderha: Abatagatifu: abemêzi, abakristu.

Saulu e Yeruzalemu (Gl 1, 18-19)

²⁶ Erhi ahika e Yeruzalemu, akâlonza okuja omu baganda; ci boshi bakag'imuyôboha, bulya barhayemêraga oku naye ali akola muganda. ²⁷ Lero Barnaba anacimuyanka, amuhêkera Entumwa, arhondêra abaganîrira oku Nyakasane abonekeraga Saulu omu njira anamuderheza, anababwîra oburhwâli bwâge e Damasi omu kuyigîriza izîno lya Yezu. ²⁸ Kurhenga aho, akâgenda bo nabo omu Yeruzalemu, anakâyigîriza izîno lya Yezu buzira bwôba. ²⁹ Cîru akâshimba Abagereki n'okubajîsa kadali. Ci bôhe bakâlonza okumuyîrha. ³⁰ Abâbo erhi bamanya okwo, bamugalukana e Sezareya, kwo na kumuhêka e Tarsi.

Omurhûla omu Ekleziya

³¹ Obwo erhi Ekleziya eri n'omurhûla omu Yudeya yoshi, n'omu Galileya, n'omu Samâriya; yakâja yayushûka nka nyumpa yayûbakwa, yanazibuha omu kurhinya Nyakasane, na Mûka Mutagatifu ayiyunjuza oburhûlirizi bwâge.

Petro afumya Eneya e Lida

³² Byanaciba ntyo! Petro anacija arhangula abatagatifu boshi, ahika n'emwa abatagatifu b'e Lida. ³³ Ashimâna omuntu, izîno l yâge Eneya, wali myâka munani arharhenga omu bushîro bwâge, bulya àli ahozire ebirumbu. ³⁴ Petro anacimubwîra, erhi: «Eneya, Yezu Kristu amakufumya! Yimuka, obambe wene encingo yâwe». Ayimuka ho na halya. ³⁵ Erhi abantu b'e Lida n'ab'e Saroni bamubona, bahinduka bashimbûlizi ba Nyakasane.

Petro afiila Tabita e Yope

³⁶ Omu baganda b'e Yope mwâli omukazi, izîno lyâge Tabita, kwo kuderha kashafu. Akag'ijira minja manji, anakag'irhabâla abakenyi. ³⁷ Lero mw'ezo nsiku anacilwâla anafa. Erhi bayûs'imushuka, bamuhira omu nyumpa y'enya-nya. ³⁸ Bulya Lida arhali kuli na Yope, erhi abaganda bayumva oku yo Petro ali, bamurhumira bantu babiri, mpu: «Mâshi oyishe duba, oje emwirhu! ³⁹ Petro ayimuka, ahira njira boshi nabo. Erhi ahika, bamujâna omu nyumpa y'enyanza. Abakana boshi bamugorha, bakâlaka n'okumuyereka emye-nda n'emyambalo Tabita akag'ijira erhi aciri nabo. ⁴⁰ Petro ahulusa abamuli boshi, anacifukama, ashenga Nnâmahanga. Okuhandi ahindamukira emunda omurhumba gwâli, aderha, erhi: «Tabita, zûka! Anacilambûla amasû, n'erhi abona Petro, atamala. ⁴¹ Petro amugwârhirira oku kuboko, amuyimusa. Anacihamagala abatagatifu n'abakana, abayêrekaye mugumaguma. ⁴² Ogwo mwanzi gwamanyikana omu Yope yoshi, na banji bayemêra Nyakasane. ⁴³ Petro abêra nsiku zirhali nyi e Yope, ahanda aha mw'omuhuzi w'empu muguma, izîno lyâge Simoni.

10

Petro aja emwa Korneliyo

¹ E Sezareya yabaga mulume muguma, mpu ye Korneliyo. Ali mu-rhegesi w'engabo ederhwa y'Abatalyanoⁱ. ² Ali muntu mwinja, anarhi-nyaga Nnâmahanga, ye n'ab'aha mwage. Akag'irhabâla bwenêne olubaga, anakag'iharâmya Nnâmahanga burhahusa. ³ Lero, anacibonekerwa. Zâli nka nsà mwenda z'omûshi. Abona bwinjinja malahika wa Nyakasane aja omu mwâge, anamubwîra, erhi: «Korneliyo!» ⁴ Erhi amusinza, obwôba bwamugwaârha, amudosa erhi: «Kurhi, Yagirwa?» Malahika amushuza erhi: «Ensengero zâwe n'oburhabâle warhabîremwo abakenyi byâhisire embere za Nyakasane, byanarhuma akukengêra. ⁵ Ci orhumage abantu e Yope, bakuhamagalire Simoni, oderhwa Petro. ⁶ Ahanzire aha mw'omuhuzi

ⁱ**10.1** : Abasirika b'eyo ngabo bâli b'e Italiya.

rnuguma w'empu, izîno lyâge Simoni, ayûbaka hofi n'enyanja». ⁷ Erhi, olya malahika wakag'imuganiza agenda, ahamagala bambali babirhi, abahirakwo n'omusirika orhinya Nyaka-sane, muguma w'omu balalizi bâge. ⁸ N'erhi aba amabaganîrira byoshi, abarhuma e Yope.

⁹ Erhi kuca, na balya bantu nabo erhi bakola bali omu njira hofi n'olugo. Petro arheremera oku nyanya ly'enyumpa mpu aj'iharâmya; yali nka nsà ya kali ndarhu. ¹⁰ Lero ishali lyamuluma, alonza okulya. Erhi baba bakola badwîrhe bamurheganyiza, ayagânwa. ¹¹ Abona amalunga gayiguka, mwamanuka oguli nka mwenda munene, mushwêke mpande ini, gwajagwayêrera gwanaya-ndagalira ebw'idaho. ¹² Gwalimwo ensimba zoshi, n'enjoka n'ecibulubulu, n'ebinyunyi. ¹³ Ayumva izu lyamubwîra erhi: «Petro! Yimuka, oyîrhe, onalye!» ¹⁴ Naye Petro, erhi: «Nanga, mâshi Nyakasane, ntankahemuka! Nta mango nsig'ilya oku byankarhuma omuntu azira erhi ahumâna! ¹⁵ Liry'izû lyashub'imubwîra, erhi: «Ebi Nyakasane azirwîre, omanyè wankaderha mpu byanahumânya? ¹⁶ Kwaba ntyo, kasharhu koshi, n'aho honênè gulya mwenda gwashubira e malunga. ¹⁷ Oku Petro adwîrhe arhimanya mpu lero byo bici cebyo anabwîne, balya bantu bal'irhumirwe na Korneliyo, erhi baba bamadôsa aha mwa Simoni, bàlamusa. ¹⁸ Banaciyakûza, badôsa erhi ho Simoni oderhwa Petro ahanda aho. ¹⁹ Oku Petro acidwîrhe arhimanya ko birya abonaga, Mûka Mutagatifu amubwîra, erhi: «Hali abalume badwîrhe bakulonza. ²⁰ Yimuka, oyandagale, ogende mweshi nabo buzira kurhindira, bulya niene nabarhumaga». ²¹ Petro anaciyandagalira emunda abo bantu bàli, ababwîra, erhi: «Nie ono nie mudwîrhe mwalonza. Bici bimudwîrhe?» ²² Bashuza, mpu: «Omurhegesi w'abasirika, Korneliyo, muntu mwinja orhinya Nyakasane, mukengwa omu ishanja Iy'Abayahudi Iyoshi, abwîzirwe na malahika mpu akuhamagale aha mwâge, anayumve ebinwa byâwe». ²³ Petro abahêka omu nyumpa, anabahandîsa.

Erhi buca, ahira njira, agenda boshi nabo; na bâbo baguma b'e Yope bamulusa. ²⁴ Erhi bushub'ica, aja omu Sezareya. Korneliyo akag'ibalinda, àli erhi anarhumizize bene wâbo n'abîra bâge b'omurhima. ²⁵ Erhi Petro ahika aha kà, Korneliyo amujayo, acirhimba aha magulu gâge, aharâmya. ²⁶ Ci, Petro amuyimanza erhi: «Yimuka, nani ndi muntu kwône». ²⁷ Banacija baganira, baja omu nyumpa; ashimanamwo engabo y'abantu bacigushiremwo. ²⁸ Okuha-ndi ababwîra erhi: «Murhabiri oku Omuyahudi ahanzîbwe okushangira n'omunya-mahanga erhi okuja omu mwâge^j. Ci niehe Nyamuzinda ambwîzire mpu irhondo ntacihîra nkaderha nti omuntu ali munjoga nisi erhi ahumânyire. ²⁹ Co carhumire ntajira kadali ene mumpamagala. Mumbwîrage eci mumpamagalîre». ³⁰ Korneliyo amubwîra, erhi: «Ene lwo lusiku lwa kani: nka gano mango kandi, nali omu mwâni ndwîrhe nashenga omu nsà ya kali mwenda; !ero nanacibona omuntu oyambîrhe emyambalo yalangashana ayimanzire embere zâni. ³¹ Ambwîra, erhi: «Nyakasane ayumvirhîze ensengero zâwe. anakengîre oburhabâle orhabâlamwo abakenyi. ³² Ci orhumage abantu e Yope, bakuhamagalire Simoni, oderhwa Petro. Ahanzire aha mw'omuhuzi w'e- mpu muguma, izîno lyâge Simoni, hofi n'enyanja. ³³ Ho n'aho nakurhumiza; nawe wajizire kwinja ene oyisha. Rhw'ono rhuyishirage embere zâwe, nti rhuyumvîrhize ebi Nyakasane anakurhumire mpu orhubwîre».

Enyigîrizo za Petro aha mwa Korneliyo

³⁴ Okuhandi, Petro anacirhondêra okubabwîra erhi: «Neci, kwo binali, !ero nabwînage oku Nyakasane arhajira kabôlo. ³⁵ Ci omu mashanja goshi, ngasi omurhinya n'okujira ebishingânîne, anamusîme. ³⁶ Arhumîre bene Israheli akanwa kâge mpu bayumve omwanzi gw'Akalembe gwadwîrhwe na Yezu Kristu: ye mwâmi w'abantu boshi. ³⁷ Murhabiri birya bizind'iba omu Yudeya yoshi: oku Yezu w'e Nazareti arhangiriraga e Galileya erhi Yowane ayûs'ihan-ûla

^j**10.28** - 10, 28: Petro akola amanyire bwinja ebi abonaga kuli kuderha kuci. Omuyahudi arhankajire omu mw'omupagani erhi okushagira bo naye. Gwâli muziro; kwâli nka kulya erhi kuhuma oku ensimba n'enjoka n'ebinyunyi n'ebindi bihanzîbwe n'amarhegeko.

obubatizo. ³⁸ Mumanyire kurhi Nyamuzinda amushîzire amavurha g'okumuyunjuza Mûka Mutagatifu n'obuhashe. Akag'ikajira aminja, anakafumya abâli bagwêrhwe na shetani, bulya Nyamuzinda àli haguma naye. ³⁹ Nirhu, rhwe rhuli bahamîrizi b'ebi ajizire byoshi omu cihugo c'Abayahudi n'e Yeruzalemu, bagal'imuyîrha, bàmumanika oku murhi. ⁴⁰ Ci, oku lusiku lwa Kasharhu Nyamuzinda àmufûla, anamuha obuhashe bw'okucîyêrekana. ⁴¹ Arhacîyêrekaga olubaga lwoshi, ci balya bahamîrizi Nyakasane àli erhi acîshozire: rhw'ono rhwe rhwàlyaga rhwananywa naye erhi ayûs'ifûka omu bafû. ⁴² Arhurhuma mpu rhuj'iyigîriza olubaga, rhunahamîrize oku ye Nyamuzinda àjizire mutwi w'emmanja w'abazîne n'abafîre. ⁴³ Y'olya abalêbi boshi badesire mpu ngasi omuyemîre anâkulirwe ebyâha oku izîno l yâge».

Abarhali Bayahudi babatizibwa: bwo burhanzi abapagani bahâbwa obubatizo

⁴⁴ Oku Petro anacidwîrhe aderha, Mûka Mutagatifu ayandagalira balya bakag'iyumva akanwa ka Nyamuzinda boshi. ⁴⁵ Abemêzi boshi b'omu Buyahudi bàli balusize Petro, barhangâla erhi babona oku enshokano ya Mûka Mutagatifu yahâbirwe abapagani nabo. ⁴⁶ Bakâbayumva baderha ezindi ndimi bânakuza Nyakasane. ⁴⁷ Okuhandi, Petro anacibabwîra erhi: «Aba bamahâbwa Mûka Mutagatifu akirhu, ka hali owankacihash'ibayima amîshi g'obubatizo?» ⁴⁸ Anacirhegeka mpu babatizibwe oku izîno lya Yezu Kristu. Banacimuhûna mpu ajire nsiku nsungunu emwâbo.

11

Carhumaga Petro aja omu mw'abapagani?

¹ Lero Entumwa na bene wirhu bàli omu Yudeya bamanya oku abapagani nabo bàyankirire oluderho lwa Nyamuzinda. ² Erhi Petro acirheremera e Yeruzalemu, abakembûle^k bamushimbulula, bamudôsa, mpu: ³ «Kurhi wâjaga omu mwa bantakembûlwa, wanalya mwe nabo?» ⁴ Petro anacibarhondêreza oku byabîre kwoshi kwoshi, erhi: ⁵ «Nal'indwîrhe nashenga omu cishagala ciderhwa Yope. Lero nanacyagânwa, nabona eciri nka mwenda munene, mushwêke empande ini, gwaja gwayegera, gwamanuka, gwanjaho. ⁶ Nakâlolereza, nabonamwo ensimba zigenda na magulu ani, n'eby'erubala, n'enjoka n'ecibulubulu, n'orhunyunyi rhw'omu malunga. ⁷ Nanacyumva izû lyambwîra, mpu: «Petro, yimuka, oyîrhe onalye!» ⁸ Nani, nashuza, nti: Nanga, mâshi Nyakasane, ntankahemuka! Nta mango nsag'ilya oku byankarhuma omuntu azira erhi ahumâna! ⁹ Ci liry izû lyarhengaga enyanya lyashuza obwa kabirhi, erhi: Ebi Nyakasane azirwîre, omany e wankaderha mpu byanahumaânya! ¹⁰ Kwaba ntyo kasharhu koshi, okuhandi birya byoshi byanacishubira emalunga. ¹¹ Muli ako kanya kwonênè, bantu basharhu balamusa: zali ntumwa z'e Sezareya zintumirwekwo. ¹² Mûka Mutagatifu anacimbwîra mpu ngende rhweshi nabo buzira kurhindira. Abala bene wirhu, oku banali ndarhu, nabo bansimba, Rhwajâna omu mw'oyo mulume. ¹³ Arhuganîrira oku abonaga malahika aja omu mwâge n'oku amubwîraga erhi: orhume abantu e Yope, ba-kuhamagalire Simoni, oderhwa Petro. ¹⁴ Akubwîra ebinwa byakuciza we n'omulala gwâwe gwoshi. ¹⁵ Erhi nciba nkolaga ndwîrhe nabarhondêreza, Mûka Mutagatifu abamanukirakwo nka kulya arhuyandagaliraga obw'oburhanzi. ¹⁶ Nanacyibuka obwo kalya kanwa Nyakasane aderbaga, erhi: «Yowane akâgi-batiza n'amîshi, ci mwêhe mwayishibatizibwa na Mûka. ¹⁷ Obwola Nyamuzinda abagabire nsbokano nguma na nirhu, rhwe rhwayemîre Nyakasane Yezu Kristu, ndigi ndi niono w'okuhagalika Nyamuzinda?» ¹⁸ Erhi

^k**11.2** : Abakembûle, bo balya bemêzi bakag'ishimba amarhegeko ga Musa. bo bakristu babaga bayahudi mîra, embere bayemere Yezu. Bantakembûlwa, bo bapagani, bo ngasi barhali Bayahudi.

bayumva ntyo, barhûlûla^l, banacikuza Nyamuzinda; mpu: «Neci, abapagani nabo^m, Nyamuzinda abahire obuciyunjuze bwabahisa oku buzîne!».

Ekleziya yarhangira e Antiyokiya

¹⁹ Nabo balya bashandabanaga erhi entambala yazûkaga amango ga Stefa-no erhuma, banacihârûla, bahika omu cihugo c'e Fenisiya, n'e Cipro, n'e Antiyokiya, ci barhayigîrizagya abarhali bayahudi oluderho lwa Nyamuzinda. ²⁰ Ci muli bo habonekana baguma b'e Cipro n'e Sireneya. Abôla erhi bahika e Antiyokiya, bâganiza Abagereki, banabayigîriza Nyakasane Kristu. ²¹ N'okuboko kwa Nyakasane kwâli haguma nabo, na bantu banji bayemêra Nyakasane banamushiga. ²² Ogwo mwanzi gwanacihika omu marhwiri ga Ekleziya y'e Yeruzalemu, na Barnaba arhumwa e Antiyokiya. ²³ Erhi ayihika, n'erhi abona enshokano ya Nyamuzinda, anacisîma, abahâ boshi amahano g'okuserakwo Nyakasane n'omurhima gwoshi: ²⁴ bulya ali muntu mwinja, oyunjwîre Mûka Mutagatifu n'obuyemêre. Na ntyo bantu banji bashiga Nyakasane. ²⁵ Okubundi, Barnaba anacija e Tarsi mpu alonze Saulu; ²⁶ n'erhi aba amamubona, amugalukana e Antiyokiya. Banaciyûsa mwâka mugumaguma mw'eyi E-kleziya, bayigîrizayo bantu barhali banyî, n'e Antiyokiya yo abaganda barha-ngiraga okuyirikwa *bakristu*.

Barnaba na Saulo barhumwa e Yeruzalemu

²⁷ Mw'ezo nsiku, abalêbi banacirhenga e Yernzalemn, baja e Antiyokiya. ²⁸ Banacirhengamwo muguma, izîno l yâge ye Agabo, ayimuka, arhondêra okaderha oku buhashe bwa Mûka mpu ecizombo câba omu igulu lyoshi. Eco cizombo co ciryâla câbaga oku ngoma ya Klaudioyⁿ. ²⁹ Obwo, abaganda banacihiga mpu ngasi muguma, nk'oku anabashire, arhumire bene wâbo b'e Yu-deya oburhabâle. ³⁰ Banacikujira, bayohereza obwo burhabâle emwa abagula, babufumbasa Barnaba na Saulu.

12

Petro agwârha anashwêkûlwa na Malahika

¹ Mw'ago mango gonênè, mwâmi Herodi anacigwârha baguma b'omu Ekleziya mpu abalibuze. ² Ayîrha Yakobo mukulu wa Yowane n'engorho. ³ Erhi abona oku asimîsize Abayahudi, anacirhegeka mpu bagwârhe na Petro. Zâli nsiku za migati erhâlimwo lwango. ⁴ Erhi aba amamugwârha n'okumuhira omu mpamikwa, amuhirakwo birundo bini bya basirika bani-bani mpu bamulange. Ali alonzize mpu amulerhe embere z'olubaga enyuma lya Basâka. ⁵ Oku Petro adwîrhe alangwa ntyo omu mpamikwa, erhi n'Ekleziya nayo erhahusa okumusengerera emwa Nyamuzinda. ⁶ Ci obudufu bonênè Herodi ali alâlîre mpu hano buca, amuhêke embere z'olubaga, Petro erhi agwishire ekarhi ka basirika babirhi, n'erhi ashwêsirwe na nkoba ibirhi, n'abalanzi b'empamikwa erhi bali oku lumvi. ⁷ Oku caligumiza, malahika wa Nyakasane apamuka, empamikwa yayunjula bulangashane. Malahika anacikoma Petro oku nkanga, amuzûsa, erhi: «Zûka duba!». N'enkoba zâli simushwêsi amaboko zanacirhoga. ⁸ Obwo, malabika amubwîra erhi: «Hwinja bwinja, onayambale enkwêrho zâwe». Naye anacikujira. Ashub'imubwîra, erhi: «Hira olubega lwâwe oku birhugo, onkulikire. ⁹ Petro ahuluka, amushimba. Arhamanyaga oku ebyo Malabika ajiraga byânali by'okunali; ci yêhe mpu nkaba bilôrho. ¹⁰ Banacirhaluka abalâlizi barhanzi, n'aba kabirhi, bahika aha lumvi lw'ecuma lujire omu lugo. Olwo lumvi lwâbayigukira

^l**11.18** Ezo nsiku Kornelyo abatizibagwamwo, lyo abapagani barhangiraga okubatizibwa.

^m**11.28** : Omu mwâka gwa 49-50 lyo Klaudioy ali oku ntebe erhi ecizombo ciba, enyuma z'oubatizo bwa Kornelyo.

ⁿ**11.28** Omu mwâka gwa 49-50, lyo ecizombo câli

Iwône. Banacihuluka, bahârûla, bàkulikira njira nguma; oku handi malahika amuleka caligumiza. ¹¹ Erhi ahira omurhima omu nda, Petro anaciderha erhi: «Lero nkolaga mmanyire bwinja oku Nyakasane anali arhumire malahika wâge mpu andikûze omu maboko ga Herodi n'omu kubi kwoshi olubaga lw'Abayahudi lwalingaga okunjirira^o». ¹² Erhi ayûsigerêreza ntyo, aja aha mwa Mariya, nnina wa Yowane, oderhwa Marko^p. Hàli endêko erhali nyi y'abemêzi bakag'ishenga. ¹³ Erhi akomo-mba oku lumvi, muja-nyere muguma mpu ye Roda, ayish'iyumvirhiza. ¹⁴ Amanyîrira izù lya Petro, n'omu mwishingo gwâge, ahali b'okuyigula olumvi, alibirhira omu nyumpa, aj'iderha oku Petro ayimanzire oku muhango. ¹⁵ Bàmu-bwîra, mpu: «K'isirhe likulimwo?» Ci yêhe asêza, aderha mpu kwo binali. Nabo, mpu: «Malahika wâge oyo!» ¹⁶ Naye Petro erhi anacidwîrhe akomomba oku lumvi. Erhi bayigula, bàmubona, barhangâla. ¹⁷ Ci abakema n'okuboko mpu bahulike, arhondêra abashambâlira oku Nyakasane amurhenzagya omu mpamikwa. Ababwîra, erhi: «Ogwo mwanzi, mujigubwîra Yakobo na bene-wirhu». Oku handi, anacihuluka, aja handi. ¹⁸ Erhi kuca, ehivulindi hi-rhali hinyi hyazûka ekarhî k'abasirika mpu kurhi Petro anabîre. ¹⁹ Herodi arhuma mpu bamulonze, n'erhi babula bumubona, abûlanya abalâlizi, anarhegeka mpu babayîrhe. Okuhandi, arhenga e Yudeya, ayandagalira e Sezareya, aberayo.

Okufa kwa Herodi Agripa

²⁰ Obwo, erhi Herodi akunîrre bwenêne abantu b'e Tiri n'e Sidoni. Abo bantu banacija nnâma, balikûlira emwâge, n'erhi baba bamayinjibana na Blasto, ye wâli murhonyi w'omu idubiro lya Herodi, baj'ihûna omurhûla bulya ecihugo câbo cakâg' ilwisibwa n'eca mwâmi. ²¹ Olusiku bàli balagânîne, Herodi ayambala emyambalo yâge y'obwâmi, ashonera oku hisingulo, atamala, akababwîra. ²² Olubaga lwakayâma mpu: «Nyamuzinda oyu odwîrhe aderha, ci arhali muntu!» ²³ Ho n'aho, Malahika wa Nyakasane amunêsha, bulya arhâli ahîre Nyamuzinda irenge lyâge. Alundwa n'emivunyu, arhengamwo omûka.

Barnaba na Saulu bashubira e Antiyokiya

²⁴ Ci oluderho lwa Nyakasane lwayôloloka lwanalumîra hoshi hoshi. ²⁵ Barnaba na Saulu nabo, erhi baba bamayûsa obugo bàli barhabâlîre, bàshubûka kurhenga e Yeruzalemu boshi na Yowane oderhwa Marko.

^o**12.11** lwalinganga okunjirira: lwalikola lwanjirira: lwalonzagya okunjirira.

^p**12.12** Yoyo ye Marko wayandikaga era Myanzi y'Akalembe ya kabiri omu Ndagano Mpyâhya/

III. Obugo bwa Barnaba bo na Paolo. Olushika lw'e Yeruzalemu

Barnaba na Saulu bacishogwa

¹ Omu Ekleziya y'e Antiyokiya^q, mwàli abalêbi n'abigîriza; bo: Barnaba, Simoni oderhwa Mwîragula, Luciyo w'e Kirena, Manaheni walereragwa haguma na mwâmi Herodi, na Saulu. ² Lero kwanaciba erhi badwîrhe bagashâniza Nyakasane banacishalisize, Mûka Mutagatifu ababwîra erhi: «Mu-ntolere Barnaba na Saulu, mubahîre hago hago, banjîre obugo nâcîbîshogera». ³ Bânacîshalisa, bânashenga, babalambûlirakwo amaboko, bàbalîka. Bashimana omukurungu Elima e Cipro ⁴ Erhi baba bamarhumwa ntyo na Mûka Mutagatifu, bayandagalira e Selukiya, n'erhi bayîrhenga, baja omu bwârho, bayîkirira e Cipro. ⁵ Erhi bahika e Salamina, barhondêra okuyigîriza akanwa ka Nyamuzinda omu masinagogi g'Abayahudi. Na Yowane^r ajaga abarhabâla. ⁶ Banacigera omu cirhwa coshi kuhika e Pafo, bashanga omuyahudi w'omukurungu, mulêbi w'obunywesi, mpu ye Bar-Yezu; ⁷ ali omu baganda b'omurhwâli Serjiyo Paolo, muntu wa bwirhonzi bunji. Oyo Murhwâli anacihamagala Barnaba na Saulu, alonza okuyumva naye akanwa ka Nyamuzinda. ⁸ Ci kwône, oyo mukurungu Elima, ntyo kwo izîno Iyâge lidesire, abahagalika, bulya akagihanza omurhwâli okuyemêra. ⁹ Obwo, Saulu, oderhwa Paolo, erhi yeshi ayunjwire Mûka Mutagatifu; amumôlera amasû, anamubwira, erhi: ¹⁰ «We muntu oyunjulirîne bulyâlya n'obubî, eri iburha lya shetani, we mushombanyi wa ngasi kushingânîne, k'o-rhaleke okûla kukubya enjira za Nyakasane n'obwo zishingmanîne? ¹¹ Okuboko kwa Nyakasane kukolaga kwâkunesha: wâba muhurha onajire nsiku orhabona oku izûba». Ho na halya, olwikungu n'omwizimya byâmugorha, arhondêra okuzunguluka eyi n'eyi mpu alonze owankamugwârhirira oku kuboko. ¹² Erhi omurhwâli abona okwo, asômerwa n'enyigîrizo za Nyakasane, ayemêra.

Bahika e Antiyokiya omu Pizidiya

¹³ Paolo n'aba bàli boshi barhenga e Pafo, bayikirira e Perga omu Panfiliya. Yowane anacibaleka, acishubirira e Yeruzalemu. ¹⁴ Bôhe bahârîhûla, bàrhaluka e Perga, bàhika e Antiyokiya omu Pizidiya. Erhi luba lwa Sabato, baja omu sinagogi, batamala. ¹⁵ Erhi bayûs'isoma Amarhegeko n'Abalêbi, abakulu b'e sinagogi babarhumiza, mpu: «Bene wirhu, akaba hali oku mwabwîra oluba-ga, mukuderhe».

Paulo ayigîriza Abayahudi

¹⁶ Paolo anaciyimanga, abakema n'okuboko, aderha erhi: «Bene-Israheli, na ngasi barhînya Nyakasane, muyumve. ¹⁷ Nyamuzinda w'olu lubaga lw'I-sraheli âcîshozire bashakulûza, olwo lubaga àluluza bwenene erhi bali omu cihugo c'e Misiri. N'obuhashe bw'okuboko kwâge, àbarhenzayo, ¹⁸ anajira myâka nka makumi ani erhi kubashibirira abashibirira omu irungu. ¹⁹ N'erhi aba amaherêrekeza mashanja nda omu cihugo c'e Kanani, abalikûliza eco cihugo, ²⁰ bacirya hofi ha myâka magana ani na makumi arhanu. Enyuma ly'aho, abaha abatwi b'emmanja kuhika oku mulêbi Samweli. ²¹ Obwo, banacihûna omwâmi; Nyamuzinda àbaha Saulu, mwene Cisi, w'omu mulala gwa Binyamini: àjira myâka makumi ani. ²² Okuhandi Nyamuzinda anacimurhenza, àyimanza Daudi mpu abe Mwâmi wâbo. Ye aderheraga obu buhamîrizi, erhi: Nâbwînage oku Daudi mwene Yese, aba muntu w'omurhima gwâni, akâjira

^q13.1 : Herodi Antipa oyo badesire.

^r13.5 : Yowane odesirwe ahôla ye Marko, muguma omu bandisi b'Emyanzi y'Akalembe.

obulonga bwâni bwoshi.²³ Omu iburha lyâge mwo Nyamuzinda arhengîze Israheli Omuciza Yezu, nk'oku âli alaganyize.²⁴ Embere ayishe, Yowane âli erhi ayigîrize olubaga lwoshi lw'Israheli obubatizo bw'obucîyunjuze.²⁵ Erhi aba akola ayûsa obugo bwâge, Yowane akag'iderha: «Oyu mucikêbwa mpu ndi, ntali ye, ci n'enyuma zâni hayishire oyu ntakwânîni okushwêkulira omugozi gw'enkwêrho zâge». ²⁶ Bene wirhu bana b'obûko bw'Abrahamu, na ngasi abarhînya Nyamuzinda bali ekarhî kinyu, mwe aka kanwa k'obucire karhumîrwe. ²⁷ Neci, abantu b'e Yeruzalemu n'abakulu bâbo barhalonzagya okumanya Yezu, ci erhi bàmutwîra okufa, bàyunjuza obulêbi bw'abalêbi bukâsomwa ngasi lwa Sabato. ²⁸ N'obwo barhalibamubwînekwo igwârhiro ly'okumuyîrha, bahûna Bilato mpu afe. ²⁹ N'erhi baba bamayûkiriza ebyâli bimuyandikîrwe byoshi, bàmumanula oku murhi, bàmuhira omu nshinda. ³⁰ Ci Nyamuzinda àmufûla omu bafû, ³¹ ajira nsiku zirhali nyi erhi kubonekera abonekera balya bàli barheremîre bonaye e Yeruzalemu kurhenga e Galileya, b'abo bo banaligi babamîrizi bâge omu lubaga. ³² Nirhu, rhumubwîzire oku endagâno alaganyagya balarha, ³³ Nyamuzinda arhuyunjulîzeyo, rhwe bâna bâbo, erhi afûla Yezu, nka kulya biyandisirwe omu lulanga lwa kabirhi, mpu^s *oli mugala wani, niene nkubusire ene*. ³⁴ Neci, àmufûsize omu bafû na ntâko ankacishub'ibola. Ali erhi akudesi- e, erhi^t: *Nammube enshokano ntagatifu nalaganyagya Daudi omu ndagâno erhankahemuka*. ³⁵ Co cirhumire aderea ahandi erhi^u: «*orhankaziga omurbonyi wâwe abona akubola*». ³⁶ Ci, Daudi, erhi aba amakolera Nyamuzinda omu nsiku z'obuzîne bwâge, âfire, âhirwa haguma na b'ishe ànabona okubola. ³⁷ Oyu Nyamuzinda âfûlaga yêhe arhabonaga okubola. ³⁸ Neci lero, bene wirhu, mumanye oku oyo ye rhumire rhwamuyigîriza okubabalirwa ebyâha; n'ebindi byoshi murhankaha-shire okucêsibwa kuli byo n'amarhegeko ga Musa, ³⁹ ngasi yeshi oyemîre, anacêsibwa kuli byo ye rhumire. ⁴⁰ Kuziga mumanyâge kulyâla kuyandisirwe omu balêbi kulek'iba muli mwe, mpu: ⁴¹ *Mulole', mwe mukangayaguza, musômerwe, munahirigirhe! Bulya omu nsiku zinyu nâjira omukolo, n'ogwo mukolo murhankaguyemêra erhi bankamuganîriragwo*. ⁴² Erhi Paolo na Ba-rnaba bahuluka, babahûna mpu oku lundi lwa Sabato bashubibabwîra ebyo bi-nwa. ⁴³ Erhi barhenga omu sinagogi, banji omu Bayahudi n'omu baharâmya Nyamuzinda bakulikira Paolo na Barnaba, nabo bâbabwîra bânabahanûla mpu basêre omu nshokano ya Nyamuzinda.

Paolo na Barnaba bayigîriza abapagani

⁴⁴ Olwa Sabato lwakulikiraga, hofi ecishagala coshi càcîgusha haguma mpu ciyumve akanwa ka Nyamuzinda. ⁴⁵ Erhi Abayahudi babona oyo nyamugege w'abantu, bâyagalwa, barhondêra okulogorhera Nyamuzinda erhi bayumva ebinwa bya Paolo. ⁴⁶ Paolo na Barnaba banacibashuza n'oburhwâli, erhi: «Mwe mwâli mukwânîne okurhangibwîrwa akanwa ka Nyamuzinda; ci kulya kuba mukalahîre mwanatwa mwene mpu murhakwânîni obuzîne bw'ensiku n'amango, rhucîkolera emwa abapagani. ⁴⁷ Bulya, ntyôla ko Nyakasane arhu-rhegesire, erhi^w: *Nakujizire bumoleke bw'amashanja, ohise obucire kuhika emunda igulu lihekerwa*. ⁴⁸ Erhi abapagani bayumva ebyo binwa, basîma, barho-ndêra bakuza akanwa ka Nyakasane, na ngasi boshi bàli bacîshogîrwe obuzîne bw'ensiku n'amango bayemêra. ⁴⁹ Na ntyo, akanwa ka Nyakasane kalumîra muli eco cihugo coshi. ⁵⁰ Ci abayahudi bashumika abagoli barhînyaga Nyamuzinda n'abagula ba muli eco cishagala. Kwo na kuzûkiza Paolo na Barnaba enshombo, babalibirhakwo omu cihugo câbo. ⁵¹ Nabo babagukumulira akatulo kâbali oku nshando z'amagulu, bacîjîra e Ikoniya. ⁵² Abemêzi bohe bayumva bayunjwîre omwishingo na Mûka Mutagatifu.

^s**13.33** : Lul 2, 7.

^t**13.34** : Iz 55, 5.

^u**13.35** : Lul 15 (16), 10.

^v**13.41** : Hab 1, 5.

^w**13.47** : Iz 49, 6.

Bayigîriza Emyanzi y' Akalembe e Ikoniya

¹Byanaciba ntyo! Nka kulya banakomereraga okujira, e Ikoniya baja omu sinagogi y'Abayahudi; banacishambâla bwinja, ciru engabo nyinji y'Abayahudi n'Abagreki bayemêra. ²Ci Abayahudi balahiraga okuyemêra bashumika abapagani banabazûsamwo enshombo kuli bene wirhu. ³Okwo kurharhumaga Paolo na Barnaba barhalamayo nsiku zirhali nyi, bakâyigîriza buzira bwôba, bulya bâli bacikubagire Nyakasane wakâg'ihamîriza akanwa kabo n'enshokano yâge omu kujira ebisômêrîne n'ebimanyîso n'amaboko gaâbo. ⁴Abantu b'omu cishagala baciberamwo mpande ibirhi: baguma bafundikira haguma n' Abayahudi, abandi bacihira oluhande lw'Entumwa. ⁵Abapagani n' Abayahudi, bo n'abarhambo bâbo, erhi bakola mpu babajirira kubî n'okubabanda amabuye; ⁶ci balarha wâni bamanya, bayakira omu bishagala by'e Likaoniya n'e Listra n'e Derba n'omu mihando yabyo; ⁷banacirhondêra okuyigîriza Emyanzi y'Akalembe.

Bafumya omuntu ohozire amagulu

⁸E Listra yali omuntu ohozire amagulu; câli cirema kurhenga okuburhwa kwâge, arhànali asag'igenda ciru n'eliguma. ⁹Akayumvirhiza oku Paolo aderha, n'erhi Paolo amusinza, abona oku agwêrhe obuyemêre bw'okufuma; ¹⁰anacimubwîra n'izû linene, erhi: «Yimuka, oyimangire oku magulu gâwe!» Abaduka, arhondêra alambagira. ¹¹Erhi olubaga lubona okwôla Paolo anajizire, lwaheba olwoho omu cikaoniya, mpu: «Ba nyamuzinda barhuyandagalîre omu nshusho z'abantu!» ¹²Barnaba bamuyîrika Yovi^x, na Paolo Merkuriyo, bulya ye wakag'iderha. ¹³N'Omudahwa wa Yovi-w'emuhanda-gw'olugo^y alerha ebimasha biyambîrhe ebimanê by'obwâso aha muhango gw'olugo, erhi akola mpu arherekêre bo n'olubaga. ¹⁴Erhi zikuyumva, entumwa Barnaba na Paolo basharhula emyambalo^z yazo, zalibirhira omu kagarhî k'olubaga, zayâma; mpu: ¹⁵«Mâshi, mwe balume, kurhi okwo mwajira? Kâli nirhu rhuli bantu ak'inyu; rhumubwîzire nti muleke ebi bya busha, muhindamukire Nyamuzinda ozîne^a wajiraga amalunga n'igulu n'enyanja na ngasi byoshi bibâmwo. ¹⁶Omu myâka yâgeraga, alesire ngasi mashanja gashimbe amôrhere gâgo; ¹⁷ci, nta mango alesire okucimanyisa ornu kujirira abantu aminja omu kurhumira abantu enkuba y'emalunga n'amango emyâka eyêramwo, n'omu kummuyigusa ebiryo n'arnasîma». ¹⁸Ci kwône, ciru n'ebyo binwa, kwâli kuzibu okuhanza olubaga mpu lulek'ibajirira enterekêro.

Paolo abandwa amabuye-bashubûka

¹⁹Okubundi, hanaciyisha Abayahudi barhengaga e Antiyokiya n'e Ikoniya; bayinjibana olubaga babanda Paolo amabuye, bamukululira e muhanda gw'olugo, bamanya mpu anafire. ²⁰Ci abaganda bamugorha, ayimuka ashubira omu lugo, n'erhi buca, acijîra e Derba bo na Barnaba. ²¹Erhi bayûsimanyisa eco cishagala Emyanzi y'Alakembe, n'okuhindula bantu banji baganda ba Kristu, banacishubira e Listra n'e Ikoniya n'e Antiyokiya. ²²Bakâzibuhya emirhima y'Abemêzi n'okubaha amahano mpu basêre omu buyemêre, banakâba-bwîra, mpu: «kukwânîne rhugere omu malibuko manji lyo rhuhika omu bwâmi bwa Nyamuzinda». ²³Banaciha ngasi Ekleziya

^x**14.12** : Yovi erhi Zeusi, na Merkuriyo erhi Herma, bâli bazimu b'Abagereki n'Abaroma. Me-rkuriyo ye wali muzimu w'obulenga bw'okuderha.

^y**14.13** : Yovi-w'emuhanda-gw'olugo: olusho lwâge lwâli emuhanda gw'olugo.

^z**14.14** : Okusharhula emyambalo câli cimanyîso c'oburhê n'ec'okumanyisa oku omuntu a-rhasimiri.

^a**14.15** Okuhindikira Nyamuzinda ozîne, kuli kuleka enshanga n'abazimu b'e antiokiya y'omu Pisidiya, aho bali bamacikebwa mpu Barnaba na Paolo bali bazimu bakujira ebirhangâzo

abagula, n'erhi baba bamashe-nga n'okucîshalisa, babahira omu maboko ga Nyakasane bàli bamayemêra. ²⁴ Okubundi, bagera omu Pizidiya, bahika e Panfiliya. ²⁵ Erhi baba bamayigîriza akanwa ka Nyakasane e Perga, bayandagalira e Ataliya; ²⁶ kwo na kuyikirira e Antiyokiya^b, cîrya cishagala babashengeragamwo obwanga bwa Nyamuzinda kw'ogwo mukolo bàli bamajira. ²⁷ Erhi bahika, bahamagala e Ekleziya, babaganîrira ehi Nyamuzinda ajizire byoshi n'amaboko gâbo, na kurhi ayiguliraga abapagani olumvi lw'empingu. ²⁸ Banacishinga nsiku zirhali nyi baguma n'abe-mezi.

15

Baja kadali e Antiyokiya

¹ Okuhandi, bantu baguma barhengaga e Yudeya bakayigîriza bene wi-rhu, mpu: «Mukaba murhakembwîrwi nka kulya Musa arhegesire, murhanka cunguka». ² Paolo na Barnaba banacibazûsamwo ivango n'akadali k'enkwîra. Obwo, barhegeka mpu Paolo na Barnaba bo na bandi baguma ba muli bo barhercmere e Yeruzalemu, olwo lubanja baluhêkera entumwa n'abagula. ³ Ekleziya yabalusa, batwîkanya omu Fenisiya n'omu Samâriya, baja baganîra kurhi abapagani badwîrhe bayankirira obuyemêre, na ntyo, balerhera bene wirhu boshi obusîme. ⁴ Erhi bahika e Yeruzalemu, bayankirirwa na E- kleziya n'entumwa n'abagula; babashambâlira ebi Nyamuzinda ajizire byoshi n'amaboko gâbo.

Baja kadali e Yeruzalemu

⁵ Lero, baguma barhengaga omu Bafarizeyi, bàli bakola bemêzi, banaciyimanga, bàderra, mpu: «Kukwânîne bakembûlwe banashimbe amarhegeko ga Musa». ⁶ Obwo, Entumwa n'abagula baja ihano mpu babone kurhi bigenzire.

Ebinwa bya Petro

⁷ Erhi abona oku akadali kaluzire Petro anaciyimuka, àderha, erhi: «Bene wirhu, mumanyire oku kurhenga ensiku ntanzi-rhanzi, Nyamuzinda acinyishozire muli mwe mpu akanwa kani kamanyise abapagani Emyanzi y'Akalembe, na ntyo bayemêre. ⁸ Na Nyamuzinda oyishi emirhima abahire obubamîrizi erhi abashobôza Mûka Mutagatifu akîrhu. ⁹ Arhajira kabôlo ciru n'ehitya ekarhî kirhu n'akâbo, bulya acêsise emirhima yâbo n'obuyemêre. ¹⁰ Kurhigi buno kandi mudwîrhe mwalonza okurhangula Nyamuzinda omu kulonza okubarhuza abemêzi omuzigo gwayabiraga balarha na nirhu rhwene? ¹¹ Nisi, k'arhali oku nshokano ya Nyakasane Yezu Kristu rhuyemêra oku rhucunguka akâbo?» ¹² Obwo, endeko yoshi yanacihulika, bayumvîrhiza oku Barnaba na Paolo babarhondêrezagya ebisômerîne n'ebirhangâzo Nyamuzinda ajizire byoshi n'amaboko gâbo omu bapagani.

Ebinwa bya Yakobo

¹³ Erhi bayûsa, Yakobo anacijaho, erhi: «Bene wirhu muyumve. ¹⁴ Simoni anahugwîre kurhi, kurhenga omurhondêro, Nyamuzinda acishogaga omu bapagani omurhwe gw'okukombêra Izîno lyâge. ¹⁵ N'okwôla kushingânîne n'ebinwa by'Abalêbi, bulya kuyandisirwe, mpu: ¹⁶ *Enyuma ly'aho, nacigaluka, nsubiyûbaka ecihando ca Daudi câhongosire; ahashabûsire, nâshubihayûbaka, nnanciyimanze,* ¹⁷ Iyo abandi bantu balonza Nyakasane, na galya mashanja goshi gashiga izîno lyâni, kwo Nyakasane okola ebyo byoshi adesire ntyo, ¹⁸ anayôrha^c abimanyire kurhenga ensiku n'amango. ¹⁹ Co cirhumire nie ono mbwîne oku kurhakwânîni

^b14.26 Antiyokiya y'omu Sîriya.

^c15.18 : Amo 9, 11-12.

okurhindibuza abapagani bamahinduka bemêzi ba Nyamuzinda. ²⁰ Babayandikire okurhalya enyama zarherekîrwe abazimu, n'okuleka amahya garhali go, n'okurhalya enyama z'ensimba zifulungînwe omuko, n'omwamba. ²¹ Bulya, kurhenga mîra, omu ngasi lugo, Musa ajira abaha-nûzi b'amarhegeko gâge bakâgasoma omu masinagogi ngasi lwa sabato.

Amaruba g'Entumwa

²² Okubundi, entumwa n'abagula, erhi baba bamayumvanya n'endeko y'abemêzi yoshi, banacirhegeka mpu bacîshoge baguma muli bo, barhumwe e Antiyokiya haguma na Paolo na Barnaba. Bacîshoga Yuda, oderhwa Barsaba, na Sila, bantu ba lukengwa omu bemêzi. ²³ Babafumbasa aga maruba, mpu: «Rhw'ono ntumwa n'abagula bene winyu, rhumuhîre omusingo, mwe bene wirhu b'e Antiyokiya n'e Sîriya n'e Silisiya mwarhengaga omu bapagani! ²⁴ Rhwayumvîrhe mpu bantu baguma b'eno mwirhu badwîrhe bakaderha ebinwa by'okummuhiramwo akavulindi n'okumufudusa emirhima, n'obwo rhurhabarhumaga. ²⁵ Okwo kwo kwarhumire rhwaja baguma, rhwacîshoga abaganda nti rhummurhumirebohaguma na bene wirhu bazigirwa Barnaba na Pao-lo, ²⁶ abo balume bâhânyire obuzîne bwâbo erhi izîno lya Nawirhu Yezu Kristu lirhuma. ²⁷ Na ntyo, rhumurhumîre Yuda na Sila nti bammubwîre obwo bugo n'akanwa. ²⁸ Mûka Mutagatifu nirhu rhwâhizire okurhamubarhuza eyindi mizigo kuleka eyi erhankalekwa: ²⁹ muleke okukâlya enyama zirherekîrwe abazimu, n'omwamba n'enyama y'ensimba zifulungînwe omuko, n'amahya garhali go. Mukaleka okukajira ntyo, mwajira bwinja. Gokagwi!

Abaganda b'entumwa e Antiyokiya

³⁰ Abâli barhumirwe banacisengeruka, bayandagalira e Antiyokiya, baha-magala endêko y'abemêzi, banacibaha galya maruba. ³¹ Baba bamagasoma, bacishingira oburhulirize gali gabadwîrhîre. ³² Yuda na Sila, bulya nabo bâli balêbi, babwîra abemêzi binwa binji by'okubahanûla n'okubazibuhya. ³³ Erhi bayûsayo nsiku, abemêzi babalika mpu bashubire n'omurhûla emwa balya bâli babarhumire^d. [³⁴] ³⁵ Ci Paolo na Barnaba basigala e Antiyokiya, bakâyigîriza haguma na bandi banji n'okumanyîsa abantu Emyanzi y'Akalembe ka Nyakasane.

IV. Obugo bwa Paolo

Paolo balekana na Barnaba. Sila agenda bo na Paolo

³⁶ Erhi hagera nsiku, Paolo abwîra Barnaba erhi: «Rhushub'ig'ijirhandûla bene wirhu omu ngasi lugo Rhwayigîrizemwo akanwa ka Nyakasane, rhubone kurhi bayôsire». ³⁷ Barnaba alonza okuhêka Yowane, oderhwa Marko; ³⁸ ci Paolo ahakana mpu barhankahêka oyo warhangag'ibasiga e Panfiliya, anabula bubarhabâla oku mukolo. ³⁹ Akadali kanacizûka ekarhi kâbo, ciru banalekana Barnaba arhûla Marko, ayikirira e Cipro. ⁴⁰ Naye Paolo acîshoga Sila, erhi n'abemêzi baba bamamushengerakwo obwanga bw'enshokano ya Nyamuzinda, ahârûla, agenda. ⁴¹ Atwîkanya omu Sîriya n'omu Silisiya, aj'azibuhya Ekleziya.

16

Paolo na Timoteyo

¹ Okubandi, ahika e Derba n'e Listra. Yali omuganda, izîno lyâge Timo-teyo. Nnina âli Muyabudi mwemêzi, ci ishe âli mugereki. ² Abemêzi b'e Listra n'e Ikoniya bakag'imuderha bwinja. ³ Paolo anacihiga mpu bagendane. Amuyanka, amukembûla erhi Bayahudi bâli mw'eco

^d**15.33** : Enyuma ly'ogo mulongo, oyushûle ogu gwa 34 gudesire ntya: «Sila yêhe abona oku kuli kwinja asigale, naye Yuda ashubira e Yeruzalcmu.»

cihugo barhuma; bulya boshi bàli bamanyire oku ishe aba Mugereki. ⁴ Omu ngasi lugo bageragamwo, bakaz'iyigîriza ebirhegesirwe n'entumwa n'abagula b'e Yeruzalemu, n'okubwîra abantu mpu babishimbe. ⁵ Na ntyo Ekleziya zazibuha omu buyemêre, e-rhi n'abemêzi badwîrhe bayushûka ngasi lusiku. ⁶ Banacigera omu Frijiya n'omu cihugo c'e Galasiya, bulya Mûka Mutagatifu ali abahanzize okuyigîriza oluderbo lwa Nyakasane omu Aziya. ⁷ Erhi bahika e Miziya, balonza okuja omu Bitiniya, ci Omûka gwa Yezu gurhabayemêreraga. ⁸ Banacitwikanya omu Miziya, bayandagalira e Trowa. ⁹ Erhi buba budufu; Paolo ayagânwa: abona omuntu w'e Macedoniya amuyimanzireho anadwîrhe amuyinginga, erhi: «Mâshi, oje e Macedoniya, oyish'irhurhabâla!» ¹⁰ Erhi ayûs'ibonekerwa, ho n'aho rhwalonza okuja e Macedoniya, bulya rhwali rhumanyire bwinja oku Nyamuzinda arhumagaireyo mpu rhuyigîrize abantu bayo Emyanzi y'Akalembe.

Bahika e Filipi

¹¹ Okuhandi, rhwanacirhulirwa omu bwârho aha Trowa, rhwayikirira e Samotrasiya, n'erhi buca, rhwahika e Neapoli. ¹² Erhi rhuyirhenga, rhwaja e Filipi, co cishagala cikulîre ebindi byoshi by'omu Macedoniya, canali idako ly'oburhegesi bw'Abaroma. Rhwabêra nsiku nsungunu mw'eco cishagala. ¹³ E-rhi kuba lwa Sabato, rhwarhenga omu lugo, rhwaja ebwa lwîshi, emunda bakomeraga okukashengera. Rhwanacitamala, rhwarhondêra okuyigîriza aba-kazi bàli badekerîre. ¹⁴ Muguma muli bo, izino lyâge ye Lidiya, akag'irhuyu-mvirhiza. Ali murhimbûzi w'emyenda midukula, w'omu cishagala c'e Tiyatira, anakâg'i harâmya Nnâmahanga. Nyakasane amuyigula omurhima, na ntyo ayemêra ebi Paolo akag'iderha. ¹⁵ Erhi aba amabatizibwa boshi n'ab'aha mwâge, anarhuyinginga, erhi: «Akaba muyemîre oku ndi mwemêzi wa Nyakasane, muyish'ibêra omu mwâni». Anacirhusêza.

Paolo na Sila bagwârhwâ

¹⁶ Lero kwanaciba lusiku luguma erhi rhwaj'ishenga, rhwashimna omuja-nyere wâli ogwêrhwe na shetani w'obulaguzi; amalêbi gâge gakag'ilerhera bannawâbo bintu binji. ¹⁷ Anacirhukulikira, Paolo na nirhu, aja ayâma anade-rha erhi: «Aba bantu bali bambali ba Nyamuzinda w'enyanya bwenêne; badwîrhe bamuyigîriza enjira y'obucire». ¹⁸ Ajira ntyo nsiku zirhali nyi. Lero, erhi Paolo abona amarhama, ahindamuka, abwîra oyo shetani, erhi: «Oku izîno lya Yezu Kristu, nkurhegesire orhengemwo oyo mukazi». Aho honêne, oyo shetani anacimurhengamwo. ¹⁹ Erhi bannawâbo babona obunguke bàli balangalire bubashugunuka, banacigwârha Paolo na Sila, babahêka ekagombe aha ba-shamuka; ²⁰ babaha abatwi b'emanja, mpu: «Aba bantu badwîrhe balerha akavulindi omu cishagala cirhu; bali Bayahudi, ²¹ badwîrhe bayigîriza engeso rhurhankahash'iyemêra n'okushimba rhwe Baroma». ²² Olubaga lwanacibaya-ndukako, n'abatwi b'emanja erhi baba bamabahogola emyambalo, barhegeka mpu babashûrhe emikoba. ²³ Erhi baba bamabanoza n'empîmbo, babakwêba omu mpamikwa, banabwîra omulanzi mpu abalange bwinja. ²⁴ Erhi omulanzi ayumva ntyo, abahêka omu ndalâla y'empamikwa, n'amagulu gâbo agashwêkera oku mirhi.

Enturnwa zalikûzibwa okusômerîne

²⁵ Aha karhî k'obudufu, Paolo na Sila bàli badwîrhe bayimba irenge lya Nnâmahanga, n'ababohe bakabayumvirhiza. ²⁶ Caligumiza, hanacizûka omusisi munene, empamikwa yoshi yadundagana. Ho n'aho, enyumvi zoshi zayiguka n'enkoba z'ababohe zoshi zashwêkûka. ²⁷ Erhi omulanzi w'empamikwa asinsimuka, n'erhi abona enyumvi ziri nyigule, ayômola engôrho yâge, àli akola mpu acînige, bulya àli amanyire mpu ababohe bamufumire. ²⁸ Ci Paolo ana-ciyâkûza n'izû linene erhi: «omanye wankacyâgaza: mwo rhweshi rhuli mu-no». ²⁹ Nyamulanzi anacihûna akamole, anacikanya, aj'ageramwo omusisi, acikwêba aha magulu ga Paolo na Sila. ³⁰ Oku bundi, abahulusa, abadôsa, erhi: «Waliha, kurhi njirage lyo ncunguka? ³¹ Banacimushuza, mpu:

«Oyemêre Nya-kasane Yezu, na ntyo wacunguka, w'oyo, n'ab'omu mwâwe boshi». ³² Banaci-muyigîriza akanwa ka Nyakasane, ye na ngasi boshi bàli omu mwâge. ³³ Oyo mulanzi anacibayanka ho n'aho erhi bunaciri budufu bukulu, ashuka ebibande byâbo, anabatizibwa ho na halya boshi n'ab'omu mwâge. ³⁴ Anacibarheremya omu mwâge, abarheganyiza ebiryo, anacisîma n'enyumpa yâge yoshi, kulya kuba bayemîre Nyakasane. ³⁵ Erhi kuca, abatwi b'emanja barhuma omuganda mpu aj'ibwîra omulanzi, mpu: «Lika balya bantu». ³⁶ Naye anacibwîra Paolo erhi: «Abatwi b'emanja barhumire mpu mulîkwe. Hulukagi, mucigendere n'omurhûla». ³⁷ Ci Paolo abwîra balya baganda erhi: «Bârhusûsire emikoba e-mbere z'olubaga buzira okurhutwîra olubanja, n'obwo rhuli Baroma banarhuhira omu mpamikwa. Lero bakolaga balonza okurhulîka bufundafunda! Nanga là» Bône bayishe, barhulîke!» ³⁸ Abaganda bagend'ibwîra abatwi b'emanja ebyo binwa. Barhemuka erhi bayumva oku bali Baroma; ³⁹ bayisha, babayinginga mpu mâshi babarhengere omu lugo. ⁴⁰ Erhi barhenga omu mpamikwa, Paolo na Sila baja aha mwa Lidiya, bashub'ibonana n'abemêzi, babazibuhya omurhima, okuhandi banacigenda.

17

Abayahudi babazukiza embaka e Tesalonika

¹ Erhi baba bamarhaluka Anfipoli n'Apoloniya, banacihika e Tesalonika. Abayahudi bàgwêrheho e sinagogi. ² Nk'oku anayorbaga ajira, Paolo abajaho, ajira za Sabato isharhu zikulikirine erhi kadali abajisa oku by'Amandiko. ³ Akabahugûlirago, abayêreka oku Kristu àli akwânîne ababale agal'ifûka omu bafû, erhi'n'oyo Kristu, ye Yezu namubwîra». ⁴ Baguma muli bo banaciyemêra, bashimba Paolo na Sila, n'abandi mwandu b'omu bapagani barhînya Nyamuzinda, n'engabo y'Abagereki n'abagoli barhali banyi. ⁵ Ci Abayahudi bayagalwa, banacijaho, bashubûza ebishungu byâli omu lubaga, n'erhi baba bamabona omurhwe gurhali munyi, batula akavulindi omu ci-shagala. Balundumana aha mwa Yasoni, erhi badwîrhe balonza Paolo na Sila mpu babahêkere olubaga. ⁶ Erhi bababula, banacigwârha Yasoni na bene wirhu baguma, babahêkera abarhwâli b'eco cishagala, banayâma, mpu: «aba ba-shi bàgomize igulu lyoshi, baba hano, ⁷ na Yasoni abahandisize ahamwage. Aba boshi banajire okurhashingânîni n'amarhegeko ga Sezari, banaderhe mpu hali owundi mwâmi, mpu ye Yezu». ⁸ Ebyo binwa byahira ehidugundu omu lubaga n'omu barhwâli. ⁹ N'erhi Yasoni n'abandi baba bamabalyûlira, balîkwa.

Ezindi mbaka zazûka e Bereya

¹⁰ Obwo budufu bwônene, bene wirhu bageza buhena Paolo na Sila, ba- baheka e Bereya. Erhi bayihika, baja omu sinagogi y'Abayahudi. ¹¹ Ci kwônene, abôla bohe bàli ba murhima mwinja kulusha ab'e Tesalonika. Bayankirira Oluderho lwa Nnâmahanga buzira kurhindira. Ngasi lusiku bakag'ilongereza omu mandiko mpu babone erhi kwo binali ntyo. ¹² Banji muli bo bayemêra, n'omu Bagereki, abagoli n'abalume barhali banyi. ¹³ Ci erhi, Abayahudi b'e Tesalonika bamanya oku Paolo adwîrhe ayigîriza akanwa ka Nyamuzinda e Bereya, banaciyija, bazûsa ehidugundu n'akavulindi omu lubaga. ¹⁴ Ho n'aho, bene wirhu bageza Paolo, bamubwîra mpu aje e bwa nyanja. Naye Sila na Timoteyo basigala. ¹⁵ Abâli balusize Paolo, bamuhisa e Atena, okubundi bana-cigaluka ly'irhegeko ly'okubwîra Sila na Timoteyo mpu bamubugane duba.

Paolo e Atena

¹⁶ Erhi Paolo aba adwîrhe ahalingira e Atena ayumva burhe bunji omu mu-rhima erhi abona oku eco cishagala ciyunjwîre nshusho za bazimu. ¹⁷ Anacikââganîza Abayahudi omu sinagogi n'abantu barhînya Nnâmahanga, na ngasi lusiku akashambâza ngasi abak'agishanga aha ngombe. ¹⁸ Ciru n'abarhimanya baderhwa bapikureyi na bastoyici bakamujisa kadali. Baguma bakâderha, mpu: «bici eyi ngushu yankaderha?» Abandi; mpu: «Ali nk'owayigîriza abazimu

b'enmahanga»; bulya akag'ibabwîriza Yezu n'obufûke bw'abafire. ¹⁹ Lero banacimuyanka, bamuhêka omu lukiko luderhwa Aeropago, bamudôsa, mpu: «Wankarhubwîra ezo nyigîrizo mpyâhya odwîrhe wayigîriza?» ²⁰ Bulya ebi odwîrhe warhubwîra biri bihyâhya, rhwankalonzize nirhu rhumanye byo bici ebyo». ²¹ Abanya-Atena n'ebigolo byahandaga omu cishagala câbo barhakolaga bici okurhali kuderha n'okuyumva emyanzi mihyâhya.

Enyigîrizo za Paolo omu Aeropago

²² Okuhandi, Paolo anacyimanga aha karhî k'Aeropago, aderha, erhi: «Mwe Banya-Atena, oku mbwîne, omu bantu boshi, ntâbo bamuhimire okurhînya abazimu. ²³ Bulya ene ngera omu cishagala cinyu, nasinza enshusho z'abazimu binyu, nabwîne ciru n'olusho luyandisirwekwo, mpu: «Kuli Nyamuzinda rhurhishi». Neci, oyo mushenga murhanamumanyiri, ye ndi mmuyigîriza. ²⁴ Nyamuzinda walemaga igulu n'ebibamwo byoshi, bulya ye Nyakasane w'irunga n'igulu, arhaba omu nyumpa zayûbakagwa n'amaboko g'abantu. ²⁵ Arhanakolerwa n'amaboko g'abantu, bulya ntâco alagirirekwo, kulya kuba ye shobôza boshi obuzîne n'omûka n'ebindi byoshi byoshi. ²⁶ Ye warhenzagya abantu boshi oku muntu muguma, anabalumîza omu igulu lyoshi; abagêrera ensiku z'obuzine bwâbo, abatwîra n'embibi z'aha bayûbaka. ²⁷ Ajira ntyo mpu lyo abantu balonza Nyamuzinda, bagerêreza okumuhikakwo nk'abadwîrhe bamamarha n'okumubona. Erhi kwo binali ntyo; ntaye ali kuli muli rhwe, ²⁸ bulya ye rhukulamwo obuzîne, n'okugenda n'okubâho, kulya baguma b'omu basaka-binwa badesire, mpu: «Rhuli b'omu bûko bwâge. ²⁹ Akaba rhuli b'omu bûko bwa Nyamuzinda, kurhakwânîni rhugerêreze mpu Nyamuzinda ali nka masholo erhi cûma nisi ibuye byajiragwa n'obulenga erhi n'obukengêre bw'omuntu. ³⁰ Lero buno Nyamuzinda akola ayibagîre amango g'obuhwinja, anakola alâlîsire abantu boshi ba ngasi hoshi mpu bacîyunjuze; ³¹ bulya atwîre olusiku ayishitwîramwo igulu lyoshi olubanja n'obushinganyanya; ay'ishilutwa n'omuntu acîshozire, amuha abantu mpu abe ye balangalira boshi, erhi amufuûla omu bafû». ³² Erhi bayumva okufûka kw'abafire, baguma bamushekera, n'abandi baderba erhi: «Rhwâcikuyumwa kw'eyo myanzi gandi mango». ³³ Ntyo, kwo Paolo abarhenziremwo. ³⁴ Ci kwône, balume baguma bamusêrakwo banayemêra. Muli bo mwâlî Dioniziyo w'omu ihano lya aeropago, na Mukazi muguma mpu ye Damari, n'abandi haguma nabo.

18

Paolo arhondêra Ekleziya y'e Korinti

¹ Byanaciba ntyo! Paolo arhenga e Atena, aja e Korinti^e. ² Ayishimâna omuyahudi, izîno lyâge ye Akwila, muburhwa w'e Ponto, wacizindag'irhenga e Italiya bo na mukâge Prishila, bulya Klaudiyo ali arhegesire mpu Abayahudi boshi barhenge e Roma. Paolo anacibayinjibana, ³ na bulya ali wa bulenga buguma nabo, abêra aba mwâbo, bakâkolera haguma: obulenga bwaâbo bwâlî bwa kuluka amahêma. ⁴ Paolo akag'ikaja kadali omu sinagogi ngasi lwa sabato, akacisêza okuyemêza Abayahudi rr'Abagereki. ⁵ Erhi Sila na Timoteyo bayisha kurherra e Macedoniya, Paolo acishwêkera oku kukayigîri-za akanwa ka Nnâmaharrga, akahamîriza omu Bayahudi oku Yezu ye Kristu. ⁶ Erhi abona balahira kuyemêra banadwîrhe bakalogorha, agukumula emya-mbalo yâge, anababwîra, erhi: «Omuko gwinyu oku irhwe linyu; niehe ncîbêrîre mwêru-kwêru! Kurhenga ene, emwa abapagani nkola nacîjîra». ⁷ N'erhi aharhenga, aja aha mwa muntu muguma, mpu ye Tito Yusto. Oyo murrutu akag'iharâmya Nnâmahanga, n'enyumpa yâge yali elungîne n'esinagogi. ⁸ Omukulu w'e sinagogi, Krispo, ayemêra Nyakasarre bo rr'ab'omu mwâge boshi. N'Abakorinti banji bakagiyumva ernyigîrizo za Paolo, nabo bayemêra

^e**18.1** : Korinti câli cishagala cikulu c'Abaroma omu Akaya.

banabatizibwa. ⁹ Lero budufu buguma, Nyakasarre anacibonekera Paolo, amubwîra, erhi: «Orhayôbohaga oderhe, orhahulikaga; ¹⁰ bulya rhwembi rhuli. Ntaye wâkuhumakwo mpu akujirîre kubî, bulya abantu bâni bali banji muli eci cishagala». ¹¹ Ayigeza mwaka muguma na myêzi nda, erhi kuyigîriza ayigîriza Abakorirrti akanwa ka-Nyamuzinda.

Paolo ahêkwa lubanja n' Abayahudi

¹² Obwo, erhi Galiyoni ye murhwali omu Akaya. Abayahudi banacyumvanya, bayandûkako Paolo bamuhêka omu lukîko ¹³ mpu: «Oyo murrutu adwîrhe ashumika abarrtu mpu bakaharâmya Nyamuzinda okurhashanganîni irhegeko». ¹⁴ Erhi Paolo aderha mpu abumbûle akanwa, Galiyoni abwîra Abayahudi, erhi: «Wâni Bayahudi, acibaga bwâli bubî erhi bushumûsi, nali nayumva olubanja mundwîrhîre. ¹⁵ Ci obu kabire kadali ka binwa n'amazîno n'amarhegeko ginyu, mwene murhahabe! Olwo, niehe ntalonza okulutwa». ¹⁶ Abahulusa omu lukîko lwâge. ¹⁷ Obwo, okubanali boshi, banacirhuluba omukulu w'e sinagogi, Sosteni, bamushûrhira aha kagombe. Ebyo byoshi, Galiyoni arhabishibiriraga.

Paolo ashubira e Antiyokiya omu Sîriya. Olugendo lwâge lwa kasharhu

¹⁸ Paolo ashubijira zindi nsiku zirhali nyi e Korinti, okuhandi asêzera bene wirhu, aj'omu bwârho, ayikirira e Sîriya bona Prishila na Akwila. Ali erhi anamômîrwe enviri zoshi e Cencri, bulya âli ajizire e ciragâne. ¹⁹ Erhi bahika e Efezi, Paolo arhenga omu bâbo, aja omu sinagogi, arhangira aganira boshi n'Abayahudi. ²⁰ Erhi bacimuhûna mpu abêre nabo ezindi nsiku, acilâhirira. ²¹ Ci, erhi akola abasengeruka, ababwîra, erhi: «Nacishubira eno mwinyu, Nnâmahanga akalonza». Anacirhenga e Efezi. ²² Agend'iyômokera e Seza-reya, arherema, aj'ilamusa Ekleziya^f, okubundi, ayandagalira e Antiyokiya. ²³ Erhi aba amayûsa yo nsiku, ashub'igenda; aja agera omu cihugo c'e Galasiya n'omu Frijiya, akahà abemêzi boshi omurhima.

Apolo e Efezi n'e Korinti

²⁴ Muyahudi muguma w'e Aleksandriya, mpu ye Apolo, anacihika e Efezi. Ali muntu oyish'iderha, anali mulenga omu Mandiko^g. ²⁵ Ali ayigîrizîbwe enjira ya Nyakasane, anakag'ihanûla n'okuyigîriza nk'oku bishingânîne ebîyêrekîre Yezu n'omurhima gw'obushiru, n'obwo bubatizo bwa Yowane bwône ali ayishi. ²⁶ Arhangira okuyigîriza n'oburhwâli omu sinagogi. Prishila n' Akwila erhi bamuyumva, bamuyanka, bamuzabûlira kwinja enjira ya Nyamuzinda. ²⁷ Erhi acilonza okuja e Akaya, bene wirhu bamuhà omurhima mpu neci, barhumira abemêzi amaruba mpu bamuyankirire kwinja. Erhi ahikayo, n'obuhashe bw'enshokano ya Nyamuzinda, arhabâla bwenêne abemêzi, ²⁸ bulya akag'iyagîriza Abayahudi embere z'olubaga, akabayêreka n'Amandiko oku Yezu ye Kristu.

19

Paolo ashanga abashimbûlizi ba Yowane Mubatiza e Efezi

¹ Byanaciba ntyo! Erhi Apolo aba ali e Korinti, Paolo erhi ayûs'igera omu ntondo z'e Aziya, ahika e Efezi. Arhimânayo baganda baguma, ² abadôsa, erhi: «Ka mwahâbirwe Mûka Mutagatifu amango mwayemêraga?» Nabo, bamushuza, mpu: «Cîru rhusag'iyumva oku Mûka Mutagatifu abâho». ³ Naye, erhi: «Bubatizo buhi mwahîrwe?» Bamushuza, mpu: «Bubatizo 'bwa Yowane». ⁴ Okubandi Paolo anacibabwîra, erhi: «Yowane abatizize olubaga obubatizo bw'obucîyunjuze, akâbabwîra mpu bayemêre owayayishe enyuma zâge, ye Yezu». ⁵ Erhi bayumva ebyo binwa,

^f **18.22** : Ekleziya y'e Yeruzalemu eyo obwo.

^g **18.24** Apolo ali handi hasharhu omu Ndagano Myâhya ,lola 1 Kr 1,12; 3, 4-6; 16,12.

babatizibwa oku izîno lya Nyakasane Yezu. ⁶ N'erhi aba amabalambûlirakwo amaboko, Mûka Mutagatifu abayandagalira, barhondêra baderha endimi banalêba. ⁷ Boshi haguma bâli nka balume ikumi na babirhi.

Ekleziya y'e Efezi yarhondêra

⁸ Paolo anacija omu sinagogi, ajira myêzi isharhu ayigîriza buzira bwôba. Akazag'ikashambâlira Abayahudi eby'Obwâmi bwa Nnâmahanga n'okuciseza okubayemêza, ⁹ Ci baguma banacihûsa emirhima yâbo, balahira okuyemêra, ciru banajacira enjira ya Nyakasane embere z'olubaga. Anacibaleka obwo, ahamagala abemêzi habo habo, ngasi lusiku akazibaganîziza omu isomo lya Tirano^h. ¹⁰ Okwo, akujira myâka ibirhi yoshi, na ntyo abantu boshi b'omu Aziya, Abayahudi n'Abagereki, bayumva oluderho lwa Nyakasane.

Abayahudi barhangula okulibirhakwo shetani balonz'iyigânnya Paolo

¹¹ Naye Nyamuzinda akag'ijira ebisômerine bizibu n'amaboko ga Paolo, ¹² kuhika abalwâla bakag'ihirwakwo ebitambara n'emishangi yali ehumire oku mubiri gwâge bakâfuma, n'abasetani bakâbarhengamwo. ¹³ Nabo baguma omu Bayahudi b'abagenzi bakag'ilibirhakwo abazimu babî, banacirhangula okuyambaza izîno lya Nyakasane Yezu oku balimwo abazimu babî. Bakâderha, erhi: «Mmulahirîze oku izîno ly'olya Yezu Paolo ayigîrizagya». ¹⁴ Muyahudi muguma mpu ye Sheva, mudâhwa mukulu, âgwêrhe bana bâge misole nda bakag'ijira ntyo. ¹⁵ Ci shetani abashuza, erhi: «Yezu, mmuyishi, naye Paolo ntamuhabiri, ci mw'oyo, muligi bandi?» ¹⁶ Lero olya muntu wâlimwo abazimu babî anacibahamirakwo, abanêsha oku banali boshi, abakolera buligo, ciru ba-rhenga muli eyo nyumpa bulibirha, erhi bakola bayambîrhe busha banayunjwîre bibande. ¹⁷ Okwo kwanacimanyikana omu bantu boshi b'e Efezi, Abayahudi n'Abagereki. Obwôba bwabagwârha boshi là, bakuza izîno lya Nyakasane Yezu. ¹⁸ Banji muli balya bâli bamayemêra bakâyish'ifulûla n'okuderha engeso zabo. ¹⁹ Baji muli balya bakâg'ijira eby'obukurungu, bakâlerha ebitabu byâbo n'okubidûlika muliro omu masu ga boshi. Baganja engulo yabyo, bashanga biri bihumbi makumi arhanu ga nsaranga. ²⁰ Na ntyo Emyanzi y'Akalembe yayôloloka yanazibuba.

V. Paolo omu mpamikwa

Paolo ahiga akubalamira e Roma

²¹ Erhi ebyo byoshi biba byamaba, Paolo anacihiga okutwikanya omu Ma-cedoniya n'omu Akaya, n'okuja e Yeruzalemu, erhi: «Hano mba namayihika, kukwânine mbone na Roma».

²² Anacirhuma baganda babirhi e Macedoniya, bo Timoteyo na Erasto; naye yêne ashub'ijira zindi nsiku nsungunu omu Aziya.

Abatuzi b'amasholo bazûsa embaka e Efezi

²³ Mw'ago mango, hazûka embaka zirhali nyi ziyêrekire enjira ya Nyakasane. ²⁴ Muntu muguma, mpu ye Demetriyo, mutuzi w'amasholo wakag'iyûbaki-ra Artemi amahêroⁱ g'ebyuma, akag'ilerhera abakozi bage bunguke bunji. ²⁵ Anacibahamagala bo n'abandi bakozi b'emirhimo eri nk'ogwabo, ababwîra, erhi: «Bira bâni, murhababiri oku ogu mukolo gwo gurhubîka. ²⁶ Ci mwene mubwîne munadwîrhe mwayumva oku arhali e Efezi yône, ci na hofi omu Aziya yoshi, oyu Paolo arhebire anahindula emirhima y'abantu barhali banyi, ababwîra mpu banyamuzinda

^h**19.9** : Oyo Tirano àlî mwigîriza.

ⁱ**19.24** : amahêro g'ebyuma, abandi baderhe mpu nyusho za byuma. Artemi erhi Diyana yali nshaga ya muzimu-kazi omu Aziya

bajiragwa n'amaboko g'abantu barhali ba-nyamuzinda. ²⁷ Arhali mukolo gwirhu gwône rhuyôbohîre nti gwakansherera ci n'olusho lw'Artemi ciru, omuzimu-kazi wirhu mukulu, nti lwanka lolwa nka lwa busha, na buzinda obone irenge ly'olya abantu b'omu Aziya n'ab'omu igulu lyoshi bashenga likola ntâlyo. ²⁸ Erhi bayumva ebyo binwa, obukunizi bwàbarhaluka irhwe, bàrhondêra babanda orhubababo mpu: «Artemi w'Abanya-Efezi ali mukulu!» ²⁹ Ecishagala coshi cayunjula bidugundu, bashagamukira caligumiza omu itaramo, bàkulûbana Cayo na Aristarko b'e Macedoniya bakag'igenda bona Paolo. ³⁰ Erhi Paolo aderha mpu aje ekagarhî k'olwo lubaga, abemêzi bamuhanza; ³¹ ciru na bajinji baguma b'omu Aziya bàli bîra bâge barhuma emunda ali mpu amanye ankacyêrekana omu itaramo^j. ³² Okubundi, baguma bakayâma kwâbo n'abandi kwâbo, bulya olubaga lwâli-nwo ehidugundu, na banji barhâli bamanyire bici bàshimbaga. ³³ Lero banacirhenza Aleksandro omu kagarhî k'olubaga n'Abayahudi banacimusunika mpu aj'embere. Oku bandi Aleksandro anacibakema n'okuboko, mpu bahulike; ci erhi akola mpu ashuzagye olubaga, ³⁴ bamanya oku ali Muyabudi, boshi banacyâma n'izû luguma, bajira nka nsa ibiri baderha, mpu: «Artemi w'Abanya-Efezi ali mukulu!» ³⁵ Okubundi, omwandisi anacihulusa olubaga, alubwîra, erhi: «Mwe Bashi b'e Efezi, omu bantu boshi, ndi orhayishi oku ecishagala c'e Efezi go mulinzi gw'omuzimu-kazi mukulu Artemi n'ogw'enshusho yâge gwamanukaga oku nkuba? ³⁶ Kulya kuba ntâye wankahakana okwo, kukwânîne murhulûle, munamanye hankaba ehi mwajira murhanarhangir'icija emurhima ³⁷ Abâla bantu mudwîrhe, nta kulogorha balogorhire ornuzimu-kazi wirhu, na nta kujacira bamujacîre, ³⁸ Akaba Demetriyo n'abakozi bali boshi hali oyu bagwêrhekwo akanwa, enkîko ho ziri, n'abatwi b'emanja ho balî: baje aha balume. ³⁹ Akaba kandi kantu mwalonza kaderhwa aha kagombe. ⁴⁰ Kali ciru ebyabire olu lusiku lw'ene byanarhuma rhwalegwa obugomi, bulya nta igwârhiro rhugwêrhe lyankarhuma engabo nyingana aha yalundumana». Erhi ayûs'iderha ntyo ashandâza erya ndêko y'abantu.

20

Paolo arhenga e Efezi

¹ Erhi ehidugundu hihwa, Paolo ahamagala abemêzi, abaha amahano, abasêzera, okubandi abul'ija e Macedoniya. ² Agera omu mpande z'eco cihugo, aja abaha omurhima n'enyigîrizo zage, alind'ahika omu Bugereki; ³ ayusayo myêzi isharhu n'erhi aba akola mpu ayikirire e Sîriya, Abayahudi bamuhigira, okwo kwarhuma ahiga okushub'igaluka omu njira y'e Macedo-niya. ⁴ Sopatro, mwene Piro, w'e Bereya, na Arstarko bo na Sekundo b'e Tesalonika, na Kayo, w'e Derba na Timoteyo, na Tikiko bo na Trofimo, b'omu Aziya, bamulusa. ⁵ Abola banacihârûla, baj'irhulindira e Trowa. ⁶ Nirhu, erhi ensiku z'emigati erhalimwo lwango ziba zamagera, rhwarhulirwa kurhenga e Filipi, n'erhi rhuyûsa nsiku irhanu omu njira, rhwabashimâna e Trowa, rhwayimala mugobe mugumagama.

Paolo afûla omufû e Trowa

⁷ Olusiku lurhanzi lw'omugole, erhi rhuli haguma omu ndêko nti rhubege omugati, Paolo arhondêra ayigîriza. Ali alonzize mpu agende hano buca, galinda gaba mîre abirhi anacidwîrhe ayigîriza. ⁸ Mw'eyo nyumpa y'enyanya rhwâli rhubuganînemwo, mwâli rhumole rhunji. ⁹ Mwâli mwâna muguma wa musole mpu ye Eutiko, âli atamîre aha kabonezo. Erhi Paolo ajira kasanzi ashambâla, îro linene lyamugwârha; n'erhi aba ali îro, arhoga kurhenga enyumpa ya kasharhu y'enyanya, alind'ahika ahanshi, bamurhûla afîre. ¹⁰ Paolo anaciya-ndagala, amujaho, amubagalira, anaderha erhi: «Murhayôbohaga, omûka gucimulimwo». ¹¹ Anacishub'irherema, n'erhi aba amabega omugati n'okulya, ashubirhondêra okuganîra, bwalinda buca; okuhandi

^j19.31 itaramo yo baderha théâtre omu cinfransa!

agenda. ¹² Gulya musole banacigulerha erhi gukola guli mutaraga, bayumwa basîmire bwenêne?

Kurhenga e Trowa kuhika e Mileto

¹³ Rhwêhe rhwashonera omu bwârho, rhwàvugama rhuyêrekîre e Aso, yo rhwalonzagya okuyankira Paolo, bulya kwo àli arhegesire ntyo, kulya kuba àli alonzize okurhang'igenda n'amagulu. ¹⁴ Erhi arhurhimâna aha Aso, rhwàmuhira omu bwârho, rhwàyikirira e Mitileni. ¹⁵ Erhi rhuyirhega rhwàvugama, n'erhi buca, rhwàgera hofi h'e Kiyo; n'erhi bushub'ica, rhwayêrekezeza e Samo, n'olusiku lwa kasharhu, rhwàhika e Mileto. ¹⁶ Paolo àli ahizire oku arhâyimanga e Efezi, mpu lyo alek'ilegama omu Aziya; akag'ikanya mpu kukahashikana aj'ijirîra olusiku lwa Pentekoste e Yeruzalemu.

Paolo alaga abagula b'e Efezi

¹⁷ Kurhenga e Mileto, arhuma e Efezi mpu bamuhamagalire abagula b'e Ekleziya. ¹⁸ Erhi bamuhikaho, ababwîra, erhi: «Mw'oyo mumanyire oku nayôrhaga ninyu amango goshi kurhenga olusiku nàbandaga okugulu omu Aziya obw'oburhanzi. ¹⁹ Nakolîre Nyakasane omu bwirhohye n'omu mirenge n'omu malibuko gantengeraga omu mirhego y'Abayahudi. ²⁰ Ntabonaga naleka okumujirira akantu kankammukwânana. Nahanwîre nanammuyigîriza n'obwâlagale embere z'olubaga n'emwa binywe, ²¹ nabwîra Abayahudi n'abapagani nti bacyunjuze, bashige Nyamuzinda, banayemêre Nnawirhu Yezu. ²² Na bunola, nkolaga naja e Yeruzalemu mubohe wa Mûka, ntanamanyiri ebyaningirayo. ²³ Ciguma cne mmanyire: omu ngasi lugo Mûka Mutagatifu àmmanyisize oku enkoba n'amalibuko bininzire. ²⁴ Ci kwônene, ntashîbirîri buzîne bwâni, casiga nyunjuze olugendo lwâni n'obugo Nyakasane ampaga bw'okumanyisa Emyanzi y'Akalembe k'enshokano ya Nnâmahanga. ²⁵ Lero bunôla, nkola mmanyire oku mw'oyo mweshi, mwe nakag'igera ekarhî kinyu naja nayigîriza Obwâmi bwa Nyamuzinda, obubusu bwâni murhakacibubona bundi. ²⁶ Co cirhumîre mmubwîra n'obwâlagale olu lusiku lw'ene oku ndi mwêru kwêru oku muko gwinyu mweshi, ²⁷ bulyâla nta mango nalesire kumubwîra obulonza bwa Nnâmahanga. ²⁸ Mucilangage mwene, munalange bwinja obuso Mûka Mutagatifu ammayâbuzize mpu mububêre balungere, lyo muyâbula e Ekleziya alonsire^k n'omuko gwâge: ²⁹ Nie ono mmanyire oku hano mba namagenda, ebiryanyi bikali byâmujamwo, birhanababalira obuso; ³⁰ na muli mwe mwene mwârhenga abantu bayigîriza ebibî mpu lyo babona abaganda babashimba. ³¹ Kuziga, mube masù, muyôrhe muyibuka oku, myâka isharhu yoshi yoshi, budufu na mûshi, emirenge omu masù, ntahusagya nahanûla ngasi muguma muli mwe. ³² Bunôla, mmubîsize Nnâmahanga n'oluderho lw'enshokano yâge, yene ye wankahash'iyûbaka n'okumushobôza akashambala haguma n'abatagatifu boshi. ³³ Ntabonaga nacifinja olusaranga erhi masholo erhi mwambalo gwa muntu. ³⁴ Mwêne mumanyire oku agâla maboko go gamperezagya ngasi coshi nalindagîrîrekwo, n'abarhwàli rhweshi kwo na ko. ³⁵ Nammuyêresire amango goshi oku omu kukola ntyo kwo mukwânîne okurhabâlamwo engonyi, munayôrhe muyîbusire aka kanwa ka Nyakasane Yezu waderhaga yêne, mpu^l: « *Okuhâna kulushire okuhâbwa iragi*». ³⁶ Erhi ayûs'iderha ebyo binwa, àfukama, àshenga haguma nabo oku banali boshi. ³⁷ Obwo banacigwîra omulenge boshi boshi, bàgwârhirira Paolo oku igosi, bamuhôbera; ³⁸ ecifufu càbagwârha bwenêne erhi bayumva mpu nta bundi banacisinze oku busù bwâge. Banacimulusa, bamuhisa aha bwârho.

^k **20.28** àlonsire n'omuko gwâge: afulusagya n'omuko gwâge

^l **20.35** Kuderha oku: Owahâna akwanîne alushe owahabâgwa bushagaluke; emwa Abakorinti mpu : *Nnâmahanga asîma ohâna anashagalusire*, lola 2Kr 9, 7

Paolo asôkera e Yeruzalemu

¹ Erhi rhubafuma, rhwaja omu bwârho, rhwahârûlira e Kosi; erhi buca rhwâhika e Rodi, n'erhi rhuyirhenga, rhwayômokera e Patara. ² Rhwashanga obwârho bwâja e Fenisiya, rhwâbushoneramwo, rhwâgenda. ³ Erhi rhuhiha oku cirhwa c'e Cipro, rhwâcileka ekumoshu, rhwâvugama, rhwayêrekeza e Sîriya, rhwaj'isîka e Tiro, bulya yo balonzagya okukalira obwârho mw'emizigo. ⁴ Rhwahashanga abemêzi, rhwahamala nsiku nda. Bakâbwîra Pao-lo n'obuhashe bwa Mûka Mutagatifu mpu arhasôkeraga e Yeruzalemu. ⁵ Ci cerhi ezo nsiku zigera, rhwâhira njira, boshi banacirhulusa, haguma n'abakazi n'abâna, bârhurhalusa olugo. Rhwanacifukama eburhambi bw'enyanja, rhwaâshenga. ⁶ Oku handi rhwanacisengarukana, rhwashonera omu bwârho, nabo bashubira e ka. ⁷ Nirhu, rhwâshubihira njira, kurhenga e Tiro, rhwaj'isîka e Tolemeyidi. Rhwanacilamusa bene wirhu, rhwâjirayo lusiku luguma. ⁸ Erhi kuca; rhwâhârûla, rhwâhika e Sezareya, rhwâja omu mwa Filipo, muja-bugo w'Emyanzi y'Akalembe muguma wa mwo balya nda, rhwâhanda aha mwâge. ⁹ Agwêrhe bâna bani ba bunyere barhal'isa'gihumwakwo, bâli balêbi. ¹⁰ Erhi rhuhajira nsiku zirhali nyi, hanaciyisha omulêbi warhenga e Yudeya, mpu ye Agabo. ¹¹ Anacirhujaho, arhola omukaba gwa Paolo, acîbohamwo amagulu n'amaboko. aderha erhi: «Mûka Mutagatifu adesire mpu omulume nn'ogu mukaba, ntya kwo Abayahudi bâmubohera e Yeruzalemu, banamuhâne omu maboko g'ahapagani». ¹² Erhi rhuyumva ebyo binwa, rhw'ono na bene wirhu b'aho, rhwâhanza Paolo nti amanye ankacirheremera e Yeruzalemu. ¹³ Lero Paolo anacishuza erhi: «Kurhi okwo mudwîrhe mwalaka mwanantwa omurhima?». Niehe arhali kubohwa kwône ncîrheganyizekwo, ci n'okufira e Yeru-zalemu izîno Iya Nyakasane lirhumire». ¹⁴ Erhi rhubula okurhwankamuhimamwo, rhwâcîhulikira, nti: «Obulonza bwa Nyakasane bube?»

Paolo ahika e Yeruzalemu

¹⁵ Erhi ezo nsiku zigera; rhwâshana ebirugu, rhwasôkera e Yeruzalemu. ¹⁶ Abemêzi b'e Sezareya barhulusa, barhuhisa emwa muganda muguma wa ku-rhenga mîra w'e Cipro, izîno lyâge Munasoni, mpu rhuhande aha mwâge. ¹⁷ Erhi rhuhiha e Yeruzalemu, bene wirhu barhuyankirira n'enshagali. ¹⁸ Erhi buca, Paolo arhujâna emwa Yakobo, n'abagula boshi bayishubûkira. ¹⁹ Erhi aba amabalamusa, abaganîrira ngasi coshi Nyamuzinda ajirîre abapagani n'o-mukolo gwâge. ²⁰ Nabo erhi bayûsimuyumva, bakuza Nnâmahanga, banamubwîra, mpu: «Mwene wirhu, obwîne wene ebi bihumbi by'Abayahudi bâyankirîre obuyemêre, na ngasi boshi kushimba bacishimba irhegeko Iya Musa. ²¹ Ci bayumvîrhe mpu w'oyo onayigîrize Abayahudi bashandabîne omu mahanga mpu baleke ebya Musa, wababwîra mpu barhacikag'ikembûla abâna bâbo, mpu banaleke okushimba engezo zirhu. ²² Kurhi rhwajiraga obwo? Rhumanyire bwinja oku bamanya oku wayishire. ²³ Oku rhwakubwîra, okujire. Muli rhwe, bali bantu bani bahânyire eciragâne. ²⁴ Orhole abo bantu, oshukûlwe mwe nabo, onabe erhi we bahôlera Iyo bamômwa emviri z'irhwe lyâbo. Ntyo, boshi boshi bamanya oku ebi bayumvîrhe bakuderhera biri bya bunywesi, n'oku wêne oshimba bwinja Irhegeko omu lugendo lwâwe. ²⁵ Nabo abapagani bayemîre, rhwâbayandikire, erhi rhuba rhwamayumvanya nti baleke okukalya enyama zirherekîrwe abazimu, n'omwamba, n'enyama z'ensimba zifulungînwe omuko, n'amahya garhali go». ²⁶ Erhi kuca, Paolo anaciyanka balya balume, ashukûlwa bo nabo, aja omu Ka-Nyamuzinda, aderha amango ensiku z'okushukûlwa zahwa bagal'ihâna entûlo ya kuli ngasi muguma muli bo.

Paolo agwârha

²⁷ Oku ziry a nsiku oku zinali nda zikolaga mpu zihwe, Abayahudi barhengaga e Aziya, bamubona omu Ka-Nyamuzinda, batula ehidugundu omu lubaga, bamugwârha, ²⁸ banabanda orhubababo, mpu: «Bene Israheli, muhâbwe! Lero yeshi oyu olya muntu okayigîriza hoshi na hoshi okugomera ishanja lirhu n'Amarhegeko girhu n'aka Ka-Nyamuzinda. Ciru anahumânyize ahâla hantu hatagatifu ene alêrhamwo Abagereki». ²⁹ Baderha ntyo bulya bâli babwîne Trofimo w'e Efezi omu cishagala bo naye, bacikebwa mpu nkaba Paolo anamudwîrhe omu Ka-Nyamuzinda. ³⁰ Ecishagala coshi cazûkamwo akavuli-ndi, n'olubaga lwalundûka^m, barhuluba Paolo, bamukululira embuga, ho n'aho, enyumvi z'Aka-Nyamuzinda zâhamikwa. ³¹ Erhi bakola mpu bamuyîrhage, omwanzi gwâhika omu marhwiri g'omukulu w'omurhwe gw'abasirika mpu Yeruzalemu yeshi alimwo ehidugundu. ³² Aho honene, ayanka abasirika n'abarhegesi bâbo, anacyisha bulibirha, aja emunda bâli. Erhi babona umukulu w'omurhwe gw'abasirika bâge, baleka okushurha Paolo. ³³ Nyamurhwâli w'omurhwe gw'abasirika anacyegera, amugwârhira oku kuboko, ârhegeka mpu bamushweke na nkoba ibirhi, arhondêra adôsa ye ndi na bici ajizire. ³⁴ Olubaga lwajako lwayâma, baguma mpu kulebe, abandi mpu kulebe. Erhi abona ntâko ankamanya oku biri erhi kavulindi karhuma, ârhegeka mpu bamuhêke omu lugerêro lw'abasirika. ³⁵ Erhi bamuhisa oku rhushonezo, abasi-rika bamubarhula erhi bukali bw'olubaga burhuma, ³⁶ bulya engabo y'abantu yali ckulikire yayishaga yayâma, mpu: «Mâshi oyîrhe!» ³⁷ Erhi bakola mpu bamuhise omu lugerêro, Paolo âbwîra omukulu w'aba-sirika, erhi: «Ka nankahasha okukubwîra cinwa ciguma?» Naye, erhi: «K'oyishi ecigereki?» ³⁸ Kuziga arhali w'olya Munya-Misiri ozind'igomya abantu mwo ziry a nsiku zigezire, anagendana bihumbi bini by'ebishungu omu ishamba?» ³⁹ Paolo amushuza, erhi: «Nie ono ndi Muyahudi, emwirhu e Tarsi omu Silisiya, ndi muntu w'omu cishagala cirahabikini omu igulu. Waliha, onyemêrere nani mbwîre olubaga kanwa kaguma». ⁴⁰ Erhi amuyemêrera, Paolo ayimanga oku rhushonezo, akema olubaga n'okuboko; boshi banacihulika, ababwîra omu ciyahudi, erhi:

22

¹ «Bene wirhu na ba larha, lekag'inywe akasheba embere zinyu». ² Erhi bayumva ababwîra omu mayahudi, bahulika kulusha. Aderha, erhi: «³ Nie ono ndi Muyahudi, naburhiragwa e Tarsi, omu Silisiya, ci kwonene mw'ecira cishagala nalereragwa oku bibero bya Gamaliyeli; nayigîrizibwa bwinjinja amarhegeko ga bashakulûza, nanaba ntwâli omu bya Nyamuzinda nk'okula mweshi muli ene. ⁴ Abashimba eyôla njira, nâbalibuzize kuhika okubayîrha, nashwêka abalume n'abakazi; ⁵ omukulu w'abadâhwa n'ihano ly'abagula bo bahamîrizi mbahîre. Bo bampaga amaruba mpu ngahekere bene wirhu. Nanacija e Damasi nti mbalerhe e Yeruzalemu bali babohe, bahanwe. ⁶ Byanaciba ntyo! Erhi nkolaga ndi omu njira, na nkolaga nti mpiki e Damasi, erhi kaba kasirahinga, obulangashane bwamanukaga oku nkuba bwanfûnika bwanammolekera. ⁷ Nacidûrha oku idaho, nayumva izû lyanyakûza erhi: «Saulu, Saulu, bici wandibuziza?» ⁸ Nani nashuza, nti: «We ndi, Yagirwa?» Naye, erhi: «Nie Yezu w'e Nazareti odwîrhe walibuza». ⁹ Aba rhwâli rhweshi babona obulangashane ci barhayumvagyaⁿ izû ly'oyo wakag'iderha. ¹⁰ Naderha, nti: «Yagirwa, bici njirage?» Naye Nyakasane anshuza erhi: «Yimanga, oj'e Dama-si, bakubwîrirayo ebi okwânîne okujira byoshi». ¹¹ Ci kwône, bulyâla ntâcibo-naga erhi bulangashane bw'obwo bumoleke burhuma, abirhu bangwârhira oku kuboko nahika e Damasi. ¹² Lero mulume muguma, izino lyâge Ananiya, muntu oshimba bwinja marhegeko na mukengwa omu Bayahudi b'e Damasi boshi, ¹³ anacy'ish'intandûla, n'erhi aba amanyegera, ambwîra erhi; «Saulu mwene wirhu, zibûka amasû». Ho na halya, namubona.

^m**21.30** olubaga lwakunjûka, lwalundûka; abandi mpu :lwahuluduka

ⁿ**22.9** : nkabaga bayumvîrhe izû (lola Ebj 9,7) ci barhayumvagya kwo kuderha kuci.

¹⁴ Ashubirira, erhi, Nyamuzinda wa balarha acikwishozire mpu omany obulonza bwâge, obone Omushinganyanya^o, onayumve oluderho lw'ekanwa kâge; ¹⁵ bulya wâmubêra muhamîrizi w'ebi wâbwîne n'ebi wâyumvîrhe omu bantu boshi. ¹⁶ Na buno, bici wacilinda? Yimuka, obatzibwe, na hano oba wamashenga izîno lyâge, okûlirwe ebyâba byâwe». ¹⁷ Erhi ngaluka e Yeruzalemu, nanaciba ndwîrhe naharâmya omu Ka-Nyamuzinda, nayagânwa. ¹⁸ Nanacibona Nyakasane, ambwîra, erhi: «Okanye, orhenge e Yeruzalemu, bulya barhayemêre obuhamîrizi bwâwe kuli nie». ¹⁹ Nani, nashuza, nti: «Yagirwa, bamanyire oku nakag'igera omu masinagogi naja naboha n'okushûrha empimbo abakuyemêra boshi; ²⁰ n'erhi babulaga omuko gw'omuhamîrizi wawe Stefano, nani ho nali, nayemêra nti bamuyîrhe, nnanakalânga emyambalo y'abamuyirhaga», ²¹ Anacimbwîra, erhi: «Genda bulya nakurhuma kulî omu mashanja».

Paolo aderha oku ali Muroma

²² Kuhika kuli ako kanwa, bâli bamurhesire amarbiwiri. Ci erhi bayumva okwo, bayâma mpu: «omuntu wa bene oyu, omurhenze en'igulu; bulya arhakwânîni alame!» ²³ Bajira ecihôgêro cinene, bakajugucira ebishûli byâbo bana-kwêba akatulo enyanya. ²⁴ Obwo, omukulu w'abasirika anacirhegeka mpu balerhe Paolo omu lugerêro lwaho, aderha mpu bamudôse n'emikoba lyo bamanya ecirhumire bayâma ntyo. ²⁵ Ci erhi baba bamamushwêka n'enkoba mpu bamushûrhage, Paolo abwîra omurhegesi w'abasirika, erhi: «Ewe, ndi wa- muhâga obuyemêre bw'okushurha Omuroma emikoba, n'okwola buzira kumutwîra olubanja?» ²⁶ Erhi ayumva ntyo, oyôla murhegesi w'omurhwe gw'a-basirika agend'ibwîra omukulu w'abasirika, erhi: «Kurhi wâjira? Ci oyo muntu, amaba Muroma!» ²⁷ Omukulu w'abasirika anacyisha, agend'ibwîra Paolo, erhi: «Mbwîra bwinja! K'oli Muroma?» Naye, erhi: «Neci». ²⁸ Omukulu w'aba-sirika ashuza, erhi: «Niehe obwo buyemêre bw'okuba Muroma, nabugulaga nsaranga nyinji». Naye Paolo, erhi: «Niehe, nakuburhanagwa». ²⁹ Akôla kasanzi kwonênê, balya balonzagya okumudôsa n'emikoba, bamuyâka mâshi ciru n'olya mukulu w'abasirika ayôboba erhi amanya oku oyo muntu ali ashwêsire ali Muroma.

Paolo aha kagombe k' Abayahudi

³⁰ Erhi buca, alonza okumanya kwinja eci Abayahudi bamulegeraga; anacimushwekûla, anarhegeka abadâhwa bakulu n'akagombe koshi mpu bashubûzanye. Okubundi alerha Paolo, amuyimanza embere zâbo.

23

¹ Paolo anacimôlera abagula amasû ababwîra, erhi: «Bene wirhu, kuhika olusiku lw'ene, ntasag'iyumva omurhima gwâni gwantumuza akantu omu lugendo lwâni embere za Nnâmahanga». ² Ci omudahwa mukulu Ananiya arhegeka abatwî b'emanja bàmuli eburhambi mpu bamushûrhire oku kanwa. ³ Obwo, Paolo anacimubwîra erhi: «Nyamuzinda acikushûrha, we cisîka cihome ngwa! Kali otamire mpu ontwîre olubanja nk'oku binadesirwe omu irhegeko, na w'oyo, wavuna irhegeko^p, ene oderha mpu banshûrhe!» ⁴ Nabo balya bàmuli babwîra Paolo, mpu: «Ci wajacira omudâhwa mukulu wa Nyamuzinda!»s Naye Paolo anacibashuza, erhi: «Bene wirhu, ntal'imanyire oku ye mukulu w'abadâhwa; bulya kuyandisirwe erhi: «Orhahira okahehêrera omuluzi w'ishanja lyâwe». ⁵ Bulya Paolo ali amanyire oku omu ihano likulu, baguma bâli Basaduceyi n'abandi Bafarizeyi, aderha, erhi: ndwîrhwe omu lubaja erhi bulangalire bwirhu burhuma: obufuke bw'abafire»^q. ⁷ Erhi aba amaderha ebyo binwa, akadali kazuka omu Bafarizeyi

^o**22.14** : Omushinganyanya ye Kristu.

^p**23.3** : Lola Mt 23, 27.

^q**23.5** : Lola Lub 22, 7.

n'omu Basaduceyi, na ntyo ihano lyâbo lyacêberamwo. ⁸ Bulyala Abasaduceyi banaderbe mpu nta bufûke bw'abafire, mpu na nta bamalahika na nta myûka; ci Abafarizeyi bôhe babiyemêra byombi. ⁹ Banacijira lubî lunji, na bashamuka b'ihano baguma b'omu Bafarizeyi bayimanga, bakaliba bweneêne, mpu: «Nta kubi rhubwînemwo oyu muntu! Ka gurhankanaba mûka erhi malahika washambîre bo naye?» ¹⁰ Erhi abona akadali kaja kayushûka, omukulu w'abasirika ayôboha mpu bahôya Paolo, arhegeka abasirika mpu bayish'imurhola, bamushubiza omu lugerêro. ¹¹ Obudufu bwakulikiraga olwo lusiku, Nyakasane amubonekera, amubwîra, erhi: «Komera! Kulyâla wampamîrizagya e Yeruzalemu, kwo okwânîne okujimpamîriza e Roma».

Abayahudi bahigira Paolo

¹² Erhi buca, Abayahudi baja ihano mpu barhalye barhananywe barhanaj'iyîrha Paolo. ¹³ Abâli bafundisire eryo ihano bâli balume makumi ani na kulusha. ¹⁴ Banacija emw'abajinji b'abadâhwa n'abagula, bababwîra, mpu: «Rhwaçigashire nti rhurhakoza akantu ekanwa rhurhanaj'iyîrha Paolo. ¹⁵ Ntyo, ninyu haguma n'ihano likulu, mubwîrage omukulu w'abasirika ammulerhereye, mube nk'abalonza okumudôsa kwinjinja olubanja lwâge; nirhu hhwayôrba rhucirheganyizê okumuyîrha hano aderha mpu ayishage». ¹⁶ Ci kwônene, mwihwa wa Paolo ayumva eyo mihigo yâbo mibî, anacigenda, aja omu lugerêro, abwîra Paolo. ¹⁷ Naye anacihamagala muguma omu barhegesi b'emirhwe y'abasirika, amubwîra erhi: «Oyu mwâna, omuhekere omukulu w'abasirika, bulya agwêrhe oku amubwîra». ¹⁸ Olya Murhegesi w'omurhwe amugwârhirira oku kuboko, amuhêkera omukulu w'abasirika, erhi: «Olya mubohe Paolo ampamagîre, ampûna mpu nkuhêkera oyu mwâna, mpu agwêrhe oku akubwîra». ¹⁹ Omukulu w'abasirika amugwârhirira oku kuboko, aciyegûla, arnudôsa, erhi: «Bici walonza okumbwîra?» ²⁰ Naye amushuza, erhi: «Abayahudi bajîre ihano ly'okukuhûna mpu irhondo olerhe Paolo ekagombe, babe nk'abalonza okumudôsa kwinjinja olubanja lwâge. ²¹ Ci wehe, omanyè wankabayemêra; bulya balume makumi ani na kulusha ba muli bo, bamutulikiîre amatumu; bâcigashire mpu barhalye barhananywe barhanaj'imuyîrha. Na buno, mîra bacîrheganyangya; irhegeko lyâwe lyône bacidwîrhe balinda». ²² Omukulu w'abasirika anacilika nyamwâna, amukomêreza mpu ntaye a-bwîraga oku amushambâlire kwoshi.

Paolo ahêkwa e Sezareya

²³ Okuhandi, anacihamagala babirhi omu barhegesi b'emirhwe y'abasirika, ababwîra, erhi: «Murheganye basirika magana abirhi, na biterusi makumi gali nda, na balekezi magana abirhi, baj'e Sezareya omu nsa ya kasharhu y'obudu-fu. ²⁴ Barheganyize na Paolo ebihesi^r, bamushonezekwo, bamuhise mugumaguma emw'omurhegesi Felisi». ²⁵ Okuhandi, yandikaka amaruba, erhi: ²⁶ «Klaudiyo Liziya ahire omurhegesi mukengwa bwenêne Felisi omusingo! ²⁷ Oyu muntu nkudwîrhîre, Abayahudi banacimugwârha, n'erhi bakola mpu bamuyîrhage, nayisha n'engabo yâni y'abasirika, nabarhenzaye omu nfune, erhi nankola manyire oku ali Muroma. ²⁸ Erhi nnonz'imanya bwinja igwârhiro ly'ebi bamulegîre, namurhuma aha kagombe kâbo. ²⁹ Nashanga bamushobesire ebiyêrekîre irhegeko lyâbo, ci nabona oku nta bubî agwêrhe bukwânîne okufa nisi erhi enkoba. ³⁰ Ene ncimanya oku bamutulikiîre amatumu, bw'obu nkurhumîre ye duba, nabwîra n'abamudwîrhe bamulega nti balêrhe olubanja lwâbo e- mwawe». ³¹ Abasirika bajira oku bâli barhegesirwe, bayanka Paolo, bamuhêka budufu e Antipatrida^s. ³² Erhi buca, bamusigira abaterusi mpu bamuhêke, bacigalukira ebwa lugerêro lwâbo. ³³ Erhi bahika e Sezareya, balya baterusi bahereza omurhegesi amaruba, bamuyêreka na Paolo. ³⁴ Erhi ayûsisoma galya maruba amanamudôsa ali wa cihugo cihi, n'erhi amanya oku emwâbo e Silisiya, anacirnubwîra, erhi: ³⁵ «Nayumva olubanja lwâwe amango abakulezire bâyisha». Okubandi

^r**23.24** : cihesi ciguma c'okuhêka Paolo, n'ecindi c'owaja amulanga.

^s**23.31** : Kurhenga e Yeruzalemu kuhika e Antipatrida, biri bilometri 63.

arhegeka mpu bamulangire omu lurhamba lwa Herodi.

24

Felisi abûlanya Paolo

¹ Erhi hagera nsiku irhanu, omukulu w'abadâhwa Ananiya anacyandagala bo na bagula baguma n'omubûlanyi, mpu ye Tertulo; bayish'ilega Paolo emw'omurhegesi. ² Banacibamagala Paolo, naye Tertulo arha-ngira okumulega, erhi: «Omurhûla buzira kavulindi rhugwêrhe werhumire, n'emihindûlo minja obwirhonzi bwâwe bwâdwîrhire eri ishanja, ³ byoshi byoshi na hoshi hoshi rhubiyankirîre na maboko abirhi, Waliha Felisi mukengwa. ⁴ Ci kwônene, ntag'ikurhamya busha, nkuhûnyire omu bwinja bwâwe, oyemeêre okurhuyumvîrhiza hisanzi bitya hyône. ⁵ Oyu muntu, rhwabwîne oku ciba cihûsi: anakahira akavange omu Bayahudi b'omu igulu lyoshi, ye na murhambo w'obugomi bw'Abanazareti^t. ⁶ Ciru àli akola ahumânya aka-Nyamuzinda, !ero rhwâmugwârha. Rhwâli rhulonzize nti rhumutwîre nk'oku irhegeko lirhu lidesire, ⁷ ci, omukulu w'abasirika Liziya abijâmwo, arhukûlaye omu maboko n'emisi, ⁸ anarhegeka mpu abàmulegaga baje eno mwâwe. Nâwe wêne wâmu-dôsa, ocîbonere oku ebi rhumushobesire binali by'okuli». ⁹ Abayahudi bahamîriza, baderha mpu ntyo kwo binali. ¹⁰ naye aderhage. Omurhegesi anacikema Paolo.

Ebinwa bya Paolo embere z'omurhegesi

Paolo ashuza, erhi:

«Mmanyire bwinja oku emyâka ekola minji erhi kurhegeka orhegeka eri i-shanja; co cirhumire nabûlana n'obulangelire. ¹¹ Wanahash'imana bwinja oku zirhaç'irhaluka nsiku ikumi n'ibirhi kurhenga nteremîre e Yeruzalemu nti nj'iharâmya. ¹² Na ntaye wanshimanyire omu ka-Nyamuzinda, nisi erhi omu masinagogi, erhi omu cishagala naja kadali n'omuntu erhi nashumika olubaga. ¹³ N'oku bali ntyo, barhankahash'ikuyêreka ebi banshobesire. ¹⁴ Ci kwônene, oleke nkubwîre n'obwâlagale: nkolera Nyamuzinda wa balarha omu kushimba «Enjira» bôhe bayiyîrika «bugomi.» Ebi biyandisirwe omu irhegeko n'omu Balêbi, byoshi mbiyemîre, ¹⁵ nnanangelire Nnâmahanga nk'oku nabo bamulangalîre; nnangalîre oku abafîre bâfûke, abimâna n'ababî. ¹⁶ N'okwôla kwo kurhuma nani ncisêza okulanga omurhima gwâni mwêru-kwêru embere za Nnâmahanga n'embere z'abantu. ¹⁷ Hàbîre hamagera myâka erhali minyi, nayisha nti nde-rhere ishanja lyâni oburhabâle, nnanjire entûlo. ¹⁸ Ntyo kwo banshanzire omu ka-Nyamuzinda, erhi mîra nashukûlagwa; murhâli ndêko ya bantu, murhanâli hidugundu. ¹⁹ Bayahudi baguma b'e Aziya boki rhwâli rhweshi. Bo bali bakwânîne okuyisha muno lukîko lwâwe, bâderha akaba hali ebi bambwînekwo. ²⁰ Abâli bahali babage erhi bo baderha bubî buci bambwînekwo erhi ndi aha kagombe. ²¹ Nkaba aka kanwa naderhaga erhi mba nyimanzire omu kagarhî kâbo ko nfîrekwo, nti: «Bufûke bw'abafîre burhumire nalêrhwa omu lubanja ene embere zinyu.»

Paolo omu mpamikwa e Sezareya

²² Bulya Felisi naye ali amanyire bwinja eyôla Njira, ababwîra mpu balinde, erhi: «Hano omukulu w'abasirika Liziya aba amayandagala, natola olubanja lwinyu». ²³ Anacirhegeka omurhegesi w'omurhwe gw'abasirika mpu alange Paolo, ci kwône mpu amuhe obuyemêre bw'okujira oku alonzize, arhanaha-nzagya benewâbo ball'imushêgula. ²⁴ Erhi kugera nsiku, Felisi

^t**24.5** bugomi bw'Abanazareti: Ntyo kwo Abayahudi bakag'iyirika Abakristu omu kubagayaguza. «Enjira» bôhe bayiyirika «bugomi.» (24, 14)

anaciyisha bo na mukâge Druzila. Ali Muyabu-di-kazi^u. Ahamagala Paolo, anayumvirhiza oku amubwîra eby'obuyemêre muli Kristu Yezu. ²⁵ Erhi Paolo arhondêra okuderha ebiyêrekire obushinganyanya n'obucêse bw'omurhima n'olubanja luzinda, Felisi ageramwo omusisi, ashuza, erhi: «Hoshi aho, gendagi; nacikuhamagala olusiku nayumva obushiru». ²⁶ E-rhi analangalîre obwo mpu Paolo amuha ensaranga; co carhumaga akamu-rhumiza kanji-kanji mpu baganîre bo naye. ²⁷ Erhi hagera myâka ibirhi^v, Felisi ahâbwa omukûla wâge, Porsiyo Festo. Ci mpu Iyo asimîsa Abayahudi, Felisi aleka Paolo mushwêke.

25

Paolo ahûna okutwîrwa olubanja omu lukîko Iwa mwâmi mukulu Sezari

¹ Erhi Festo ajira nsiku isharhu ahisire omu cihugo câge, anacirheremera e Yeruzalemu kurhenga e Sezareya. ² Abajinji b'abadâhwa n'abagula b'Abayahudi bamuhêkera olubanja Iwa Paolo; bamusengera, ³ banamuhûna mpu abafe lukogo, arhegeke balerhe Paolo e Yeruzalemu. Bali bamulingire omu njira mpu bamuyirhe. ⁴ Ci Festo ashuza mpu Paolo ashwêkîrwe e Sezareya, n'oku yêne ali hofi h'okuyija. ⁵ Ababwîra, erhi: «Balya bakulîre abâbo muli rhwe, bayandagale baguma nani, n'akaba hali obubî oyo muntu agwêrhe bayishimulega». ⁶ Erhi ayûsa nsiku munani erhi ikumi bo nabo, abungulukira e Sezareya. Erhi buca, aja aha kagombe, arhumiza Paolo. ⁷ Erhi ayisha, Abayahudi bârhengaga e Yeruzalemu, bâmugôrha. Bârhondêra okumushobeka binji binji, birya bône barhankahashire okuyêrekana. ⁸ Paolo anywa emizimu, erhi: «Ntasag'ibona nalogorhera Irhegeko Iy'Abayahudi, erhi aka-Nyamuzinda, erhi Seza-ri». ⁹ Naye Festo, bulya alonzagya okusimîsa Abayahudi, ashuza, Paolo, erhi: «K'olonzize orheremere e Yeruzalemu, olu lubanja Iuj'itwîwayo embere zâni?» ¹⁰ Paolo amubwîra, erhi: «Ndi omu lukîko Iwa Sezari, mwo n'olubanja Iwâni Iwatwîrwa. Ntalenganyagya Bayahudi, nâwe wêne okumanyire bwinja. ¹¹ Akaba ndi mubî, n'akaba hali ecinajizire cikwânîne olufu, ntalahiri kufâ. Ci akaba ebi aba bantu badwîrhe banshobeka biri bya kumpalalira, ntaye ogwêrhe obuhashe bw'okumpira omu maboko gâbo. Mpûnyire olubanja Iwâni Iutwîrwe omu maboko ga Sezari». ¹² Obwo, erhi aba amaja ihano boshi n'abahanûzi bâge, Festo ashuza, erhi: «Obûla ohûnyire okutwîrwa omu lukîko Iwa Sezari, omu lukîko Iwa Sezari wânajaga»

Paolo embere za Mwâmi Agripa

¹³ Erhi hagera nsiku nyi, mwâmi Agripa^w na Berenisi barhinda aha Sezareya bal'ilamusa Festo. ¹⁴ Bahamala nsiku nyinji. Lero Festo ashambâlira mwâmi olubanja Iwa Paolo, erhi: «Hano hali omulume Felisi asigaga mubohe». ¹⁵ Erhi ndi e Yeruzalemu, abajinji b'abadâhwa n'abagula b'Abayahudi banderhera olubanja Iwâge banahûna mpu anigwe. ¹⁶ Nanacibashuza, nti Abaroma barhahana omuntu mushobeke arhanaj'ibûlana n'abamushobesire, n'embere ahâbwe obubashe bw'okunywa akasheba. ¹⁷ Bayishaga obwo hano rhwe nabo. Buzira kulinda, erhi kuca, naja aha kagombe, narhumiza oyo muntu. ¹⁸ Abashobesi bâge erhi bayisha, nta cibi bamushobesire mw'ebi nal'incikebirwe, ¹⁹ ci barhondera okumujisa kadali oku idini Iyâbo n'oku muntu, mpu ye Yezu, wafire na Paolo akag'iderha mpu azîne. ²⁰ Nie ono, erhi mbona, ntabwîni oku nankalutwa, namudôsa erhi alonzize okuja e Yeruzalemu, olubanja Iwâge Iu-twirweyo. ²¹ Ci kulya kuba Paolo

^u**24.24** : Mwâli wa Herodi Agripa I.

^v**24.27** : Felisi àli muroma, ci Murhegesi w'Abayahudi kurhenga omu mwâka gwa 60 kuhika omu 62.

^w**25.13** : Agripa II, mugala wa Herodi Agripa I. Berenisi, mwâli wabo Agripa II, mukulu wa Druzila, mukâ Felisi.

àli ahûnyire mpu olubanja lwâge lutwîrwe omu lukîko lwa Augusto^x, nanacirhegeka nti bamulange mushwêke kuhika olusiku namurhuma emwa Sezari». ²² Agripa anacibwîra Festo, erhi: «Nani, nankasîmire nyumve oyo rnuntu». Naye Festo, erhi: «Irhondo wâmuyumva». ²³ Erhi buca, Agripa na Berenisi bayisha n'irenge lyâbo lyoshi; banacija omu kagombe haguman'abakulu b'abasirika n'abagula b'e cishagala. Festo anacirhumiza Paolo, bamulêrha. ²⁴ Festo aderha, erhi; «Mwâmi Agripa, ninyu mwe bashamuka mweshi muli muno baguma nirhu, mubwîne oyu muntu Abayahudi bayishiraga luguku emwâni; bayishimpûna e Yeruzalemu na hano, bayâma mpu kurhacikwânîni alame. ²⁵ Nabwîne niehe oku ntâco ajizire cikwânîne olufû. Ci bulyâla yêne ahûnyire olubanja lwâge lutwîrwe omu lukîko lwa Augusto, nahizire okumurhumayo. ²⁶ Ntâco manyire bwinja nayandikira Nnakuno kuli ye. Eco co cirhumire namulerha embere zinyu, ci bwenêne e mbere zâwe, mwâmi Agripa, nti lyo mbona eci nayandika hano rhuyûs'imudôsa. ²⁷ Niehe mbwîne oku buli buhwinja okurhuma omushwêke kwône buzira okuderha n'obubî bwâge».

26

Ebinwa bya Paolo embere za Mwâmi Agripa

¹ Okubundi, Agripa anacibwîra Paolo erhi: «Wankahashaga okucide-rhera wêne». Obwo, Paolo anacilambûla okuboko, abûlana, erhi: ² «Lero namasîma, mwâmi Agripa, bulya ene nanywêra akasheba embere zâwe kw'ebi Abayahudi baja bampagasa byoshi, ³ kolanga bulya orhahabiri engeso z'Abayahudi zoshi n'embaka zâbo. Co cirhumire, nkusengîre, onyumve buzira kumvulindika. ⁴ Nta Muyahudi ohabire obworhere bw'obuzîne bwâni ekarhî k'ishanja lirhu n'e Yeruzalemu kurhenga ndi musole. ⁵ Banyishi kurhenga mîra, n'erhi bankalonza, banahamîriza oku nali Mufarizeyi w'okunali, nâshimba lwoshi omurhwe gulushire eyindi bukali omu idini lirhu. ⁶ Bunola, nie ono ndwîrhwe lubanja bulya nnangalîre ebi balarha balaganyibagwa na Nnâmahanga ⁷ n'enkomokà z'ishanja lirhu oku zinali ikumi n'ibirhi zikolera Nyamuzinda n'obukombedu budufu na mûshi, bulya balangalîre oku eyo ndagâno yayunjula. Obwo bulangalire bwo burhumire Abayahudi bampêka lubanja, Waliha mwâmi. ⁸ Cankarhuma mweki mwahakana mpu Nyamuzinda anafûla abafîre? ⁹ Kàli nani, nakagimanya nti nkwanîne ndwise n'emisi yoshi izîno lya Yezu w'e Nazareti! ¹⁰ Nnanakujira ciru e Yeruzalemu, niene nakwêba bemêzi banji omu mpamikwa, erhi ngwêrhe obuyemêre bw'abajinji b'abadâhwa, n'erhi bandôsagya mpu ka babayîrhe, nakâyemêra. ¹¹ Nta sinagogi ntajagamwo nti mbalibuze, nakabasêza okulogorhera Nnâmahanga, n'omu mujina nabajiriraga, ciru nakabashimbûlira kuhika n'omu bishagala bya kulî. ¹² Ntyo kwo najaga e Damasi erhi mpîrwe irhegeko n'obubashe bw'abadâhwa. ¹³ Lero, erhi mba nkolaga ndi omu njira, erhi kaba kasirahinga, Waliha Mwâmi, nanacibona obulangashane bwâmanukaga oku nkuba bulushire obumoleke bw'izûba; bwàngorha haguma n'aba rhwâli rhweshi. ¹⁴ Rhweshi rhweshi rhwacidurha oku idaho. Nanaciyumva izû lyambwîra omu ciyahudi, erhi: Saulu, Saulu, bici wandibuziza? Warhamira busha okaderha mpu walwîsa akababo^y.» ¹⁵ Nani nâshuza, nti: «We ndi, Yagirwa?» Naye Nyakasane ambwîra, erhi: «Nie Yezu odwîrhe walibuza. ¹⁶ Ci ozûkage, onayimange; bulya nakubonekîre nti nkujire murhumisi na muhamîrizi w'ebi wabwîne n'ebi nâcikuyêreka amango naâshub'ikubonekera. ¹⁷ Co cinarhumire nakulikûza kuli olu lubaga n'oku mashanja g'abapagani nâkurhumamwo, ¹⁸ lyo obahûrhûla amasû, barhenge omu mwizimya, baje ebwa bulangale, baleke okushiga shetani, bashige Nnâmahanga; na ntyo, obuyemêre banyemêra burhuma, bababaliirwe ebyâha byâbo banashobôle okuyish'iyîma haguma n'abatagatifu. ¹⁹ Ntyo, Mwâmi

^x**25.21** : Augusto: lyâli izîno ly'Abami b'e Roma. Ago mango, Nero ye wali oyîmire e Roma.

^y**26.14** : Okulwisa akababo kuli kulwîra n'okurhamira busha.

Agripa, ntalahiraga okuyumva ebi nayêrekagwa kurhenga e mpingu.²⁰ Ci nayigîrizize abantu b'e Damasi burhanzi, n'ab'e Yeruzalemu, n'ab'omu Yudeya yoshi, n'abapagani; nakâbabwiriza okuciyunjuza n'okuhindukira Nnâmahanga omu kujira ebijiro bikwânîne obucîyunjuze.²¹ Co carhumaga eco Abayahudi ba ngwarhira omu ka-Nyamuzinda, balonza okunyîrha.²² Ci, oku burhabâle bwa Nyamuzinda, kuhika ene kuhamîriza ncihamîriza oku barho n'abakulu, na nta cindi nyigîriza okuleka birya byâdesirwe n'abalêbi na Musa mpu byânabe;²³ baderha mpu: Kristu anababale, na hano aba amafûka ye murhanzi-rhanzi omu bafîre, amanyîse ishanja ly'Israheli n'abapagani obulangashane». ²⁴ Erhi adwîrhe abûlana ntyo, Festa aderha n'izû linene, erhi: «Paolo, osirahire! Ebinji wasomire byakulerhîre isirhe». ²⁵ Naye Paolo, erhi: «Ntasi-rahiri, Yagirwa Festa mukengwa, ci ndesire ebinwa by'okuli n'ebya obushinga-nyanya. ²⁶ Mwâmi ntâco ahabire muli byo; kwo kunarhumire mbiderha buzira bwôba, bulya mmanyire oku ntâco ciri cifulike kuli ye, kulya kuba nta kantu kajizirwe bufundafunda muli byo. ²⁷ K'oyemêra abalêbi mwâmi Agripa? Mmanyire oku obayemêra». ²⁸ Naye Agripa ashuza Paolo erhi: «Hindi hitya, wanyemêza okuhinduka mukristu!» ²⁹ Na Paolo, erhi: «Nshenzire emwa Nnâmahanga, akaba ene, akaba irhondo, arhali wenene, ci n'abâla badwîrhe banyumva ene boshi, mube akâni, ci kwônene buzira ezi nkoba». ³⁰ Mwâmi anaciyimuka, n'omurhegesi na Berenisi na balya boshi bali batamîre haguma nabo kwo na kwo. ³¹ Erhi baba nka baciye gûla, bakâbwîrana bône na nnene, mpu: «Oyu muntu ntâco ajizire cikwânîne olufû erhi enkoba». ³² Agripa anacibwîra Festo, erhi: «Acibâga arhâlî ahûnyire olubanja lwâge lutwîrwe omu lukîko lwa Sezari, rhinga ashwêkûlwa».

27

Paolo ahêkwa e Roma

¹ Erhi baba bamahiga mpu rhurhûlirwe e Italiya, Paolo n'abandi ba-shwêke bahâbwa omurhambo w'omurhwe gw'abasirika guderhwa Agusta, n'oyo murhambo izîno lyâge ye Juliyo. ² Rhwanacishonera omu nkunge y'e Adramiti yajaga yabarabanya omu ntambi z'e Aziya. Rhwasûka, erhi rhuli haguma n' Aristarko, Mumacedoniya w'e Tesalonika. ³ Olusiku lwakulikiraga, rhwâhika e Sidoni. Juliyo ajirira Paolo bwinja, amuyemêrera okuja emwa abîra bâge mpu bamurhabâle. ⁴ Erhi rhurhenga e Sidoni, rhwâyîsha rhwabarabanya omu ntambi z'e cirhwa c'e Cipro, bulya empûsi yakag'irhenga olunda lubîi. ⁵ Erhi rhuba rhwamatwîkanya enyanja y'e Silisiya n'e Panfiliya, rhwahika e Mira omu Liciya. ⁶ Omurhambo w'omurhwe gw'abasirika ashimâna enkuge y'e Aleksandriya yali omu njira y'okuja e Italiya; aruhiramwo. ⁷ Rhwâmala nsiku nyinji omu nyanja, rhwakâgenda bunyi bunyi, n'erhi rhuhika hofi h'e Kinido, erhi rhwamakoya. Empûsi erhazigaga rhwasîka; rhwanacibarabanya omu ntambi z'e cirhwa c'e Kreta olunda lw'e Salomona. ⁸ Rhwacihangana, rhwabarabanya, rhwâhika ahantu haderhwa Nsîko-Nyinja, hofi n'ecishagala c'e Lazaya.

Omulaba gwabazisa

⁹ Ensiku zâlî zamagera, n'okugera omu nyanja kurhaciri kulembu^z, bulya amango g'okucishalisa gâlî gamahwa. Paolo abaha ihano, ¹⁰ ababwîra erhi: «Bira bâni, mbwîne oku rhwagenda, ci omu kaga rhuli, arhali ka kuheza emizigo rhudwîrhe kwône n'obwârho, ci n'obuzîne bwirhu nabo». ¹¹ Ci omu-rhambo w'omurhwe gw'abasirika âlî acikubagîre omwêrekeza w'obwârho n'omukulu w'ababulimwo kulusha ebinwa bya Paolo. ¹² Erhi bacibula ensiku nyinja bankagerezamwo amango g'empondo, banji baderha mpu bavugame, balikûle, balole erhi bankahika e Fenisiya, yo nsîko y'e Kreta eyêrekîre Emukondwê-Buzikiro n'Emwênê-Buzikiro. ¹³ Erhi ehîhûsi hy'ebulyo hicihûsa, bamanya mpu lero emihigo yâbo ekola yayunjula. Bàsîkûla obwârho, babarabanya hofi

^z27.9 : Omu mwêzi gwa Kamera, erhi mwêzi gwa mwenda lyo omulaba guluga.

hofi n'e Kreta. ¹⁴ Ci mpu hagere hisanzi ntya, empûsi nkali yarhengaga e bwa cirhwa, ederhwa Erakwilo^a, yabarhindakwo ¹⁵ Eyo mpûsi yanaciyehûla obwârho, bwâyabirwa okuyilwîsa, rhwaja rhwayehûlirwa eyi n'eyi. ¹⁶ Rhwayehûlirwa ebwa hirhwa higuma hiderhwa Kauda, rhwâcihangana na ntyo rhwâha-sh'ishwêka ehyârho hy'okurhabâla ¹⁷ Erhi baba bamahirheremya, bakolêsa ebindi bâli bagwêrhe by'okurhabâla, bashwêka enkuge n'emigozi. Na bulya bâli bayôbohire mpu bankagend'ihangarhana omu Sirti, bayanka omurhoza guja gwayêrêra, bagurhogeza omu nyanja, na ntyo baja bayehûlwa n'empûsi^b. ¹⁸ Erhi buca, omulaba mukali gwarhudungeja bwenêne; baja bajugucira emizi-go omu nyanja. ¹⁹ N'olusiku lwa kasharhu, n'amaboko gâbo bône bajakwo bakabulira ebirugu by'omu nkuge yâbo. ²⁰ Kurhenga nsiku nyinji, oli izûba, oli enyenyêzi, nta ciru n'eciguma cabonekaga; n'omulaba nago gwanayôrhana obukali bwâgo. Na ntyo, nta bulangalire rhwacigwêrhe bw'okucira? ²¹ Ensiku zirhali nyi zâli zamagera rhurhalya ehibi. Paolo anaciyimanga ekarhî kâbo, ababwîra erhi: «Ka murhabwîni, yagi bîra bâni, oku mucinyumvagya rhurhankarhenzire e Kreta, rhurhankanabwîne aka kaga, n'ebirugu birhâli byafa bu-sha. ²² Ci kwônene, muhire omurhima omu nda, bulya ntâye ciru n'omuguma wâfa muli mwe; obwârho bwône bwâllohoma. ²³ Neci, ene budufu, malahika wa Nyamuzinda nshiga nnankolera ambonekîre, ²⁴ ambwîra, erhi: «Orhayôbohaga Paolo, kukwânîne ohike embere za Sezari, kandi Nyamuzinda akuhîre obuzîne bw'abâla muli mweshi omu bwârho». ²⁵ Kuziga, muhire omurhima omu nda. bîra bâni! Ncikubagîre Nnâmahanga nti oku nabwîzirwe kwo byânaba. ²⁶ Ci kukwânîne rhuhike oku cirhwa ciguma». ²⁷ Erhi obudufu bwa kali ikumi na kani buhika, rhwakâhêkwa eyi n'eyi omu nyanja ya Adriatiko. Erhi gaba mîre abirhi, abahalira bayumva nka kuno bakoliyegera ecihugo. ²⁸ Bagera obuli bw'amîshi kuhika oku idaho, bâbona ngero makumi abirhi. Erhi bagenda hisanzi, bashub'igera, babona ngero ikumi n'irhanu^c. ²⁹ Banaciyôboha okuyish'ihangarhana omu ntaza, bagereza mirhoza ini embere, bayiyandagaliza omu mîshi, bakâcifinja mpu mâshi bucâge duba. ³⁰ Ci abahalira balonza okurhenga omu nkuge mpu baciyaîkire; banaciloha ehyârho hisungunu omu nyanja, baba nk'abagereza emirhoza enyuma mpu bayiyandagalize omu mîshi. ³¹ Paolo anacibwîra omurhambo w'omurhwe n'abasirika erhi: «Aba bantu bakaba barhabêziri omu nkuge, murhacire», ³² Obwo, abasirika batwa emigozi y'ehyo hyârho, bahireka hyâgenda. ³³ Erhi buba bukol'ica, Paolo abwîra ababo boshi mpu balye, erhi: «Ene lwo lusiku lw'ikumi n'ini muyunjwire bwôba murhanalya; ntaco mwakozize ekanwa. ³⁴ Mmuhûnyire nti mulye, lwo mulama, bulya ntâye muli mwe waheza oluviri lw'oku irhwe lyâge». ³⁵ Erhi ayûs'iderha ntyo, ayanka omugati, avuga omunkwa embere za boshi, agubega, arhangira alya. ³⁶ Ababo boshi, omurhima gwâbashubira omu nda, nabo balya. ³⁷ Rhweshi abâli omu nkuge, rhwâli magana abiri na makumi gali nda na bantu ndarhu. ³⁸ Erhi baba bamayigurha bajako baloha engano omu nyanja mpu lwo bayanguhya obwârho. ³⁹ Erhi buca, barhamanyaga ecihugo bâlimwo; ci balangira omushosho gw'enyanja n'omwaro^d; bahiga okugend'igezaho obwârho. ⁴⁰ Banacishwekûla emirhoza, bayirhogeza omu mîshi, batwa n'emigozi y'engasi z'okuyêrekeza obwârho; okuhandi barheramya empungira y'embere mpu lwo empûsi ebayehûlira ebwa mwaro. ⁴¹ Lero bahika oku ihya, bahukula amabuye, obwârho bwahangarhana; olunda lw'enyuma lwagwârha omu mabuye, n'obw'embere bwabereka erhi bukali bw'emivumba y'omulaba burhuma. ⁴² Obwo, abasirika bahiga mpu bayîrhe abashwêkwa, lwo halek'ijira owayoôga, afulumuke. ⁴³ Ci omurhambo w'omurhwe alahira ihano lyabo, bulya âli alonzize okuciza Paolo. Anacirhegeka mpu abayish'iyôga bacikwêbe omu mîshi barhanzi,

^a**27.14** : Erakwilo: mpûsi y'e Bushoshokero-Mwênè-Bushoshokero yakag'ihûkiza oku ntondo ya Idal (ya meteri 2488).

^b**27.17** : Mpu lwo erhahahanyuka.

^c**27.28** : Olugero luguma wali nka meteri 1, 80.

^d**27.39** : omwaro yo «plage» omu nfarasè ; n'omushosho ye «baie» omu nfarasè

bayikirire e bulambo, ⁴⁴ mpu n'abandi bayikirire e bulambo, baguma oku mpaho, abandi oku biberekeza by'obwârho. Ntyo kwo bahisire bagumagu-ma boshi e bulambo.

28

Bacumbika e Malta

¹ Erhi rhuba rhwamafuma, barhubwîra oku eco cirhwa co Malta. ² Abantu bakwo barhuyankirira n'obuzigire bw'okunali. Banacitwâna omuliro, barhubwîra rhweshi mpu rhukalûke, bulya erhi enkuba yaciyus'irhoga, n'emboho yâli nkali. ³ Lero Paolo anacirhologola olulando lw'enshâli nyumu, alukwêba oku cîko. Empiri yalimwo, erhi eyumva idûrhu, yamurhenga, yacishwêkera oku kuboko kwâge. ⁴ Abashi b'okwo cirhwa erhi babona eyo mpiri edwîrhe yamunagana oku kuboko, babwîrana bône na nnene, mpu: «Oyu mu-ntu ciri cishungu; amafuma enyanja, ci obwihôle bwa Nyamuzinda burhamuzigîri alama!» ⁵ Ci larha wâni agukumulira obwo buhanya omu muliro, arhanabaga kurhi, ⁶ n'obwo bakag'imanya mpu arhundagana, nisi erhi aduduka ho na halya. Erhi balinga kasanzi, n'erhi babona ntâko abîre, bahindula enkengêro zâbo, barhondêra okuderha, mpu: «Muzimu!»

⁷ Hofi n'aho hàli ishwa ly'omurhambo w'eco cirhwa, izino lyâge Publiyo. Oyo murhambo àrhuya-nkirira anarhuhandisa bwinja nsiku isharhu. ⁸ Lero kwanaciba erhi ishe wa Publiyo ali aha ncingo, erhi ishushira n'omukunguru bimudwîrhe bitulu-bitulu. Paolo aj'imurhangula, ashenga, amulâmbûlirakwo amaboko, amufumya. ⁹ Erhi babona ntyo, abandi balwâla b'eco cirhwa nabo bayisha, banafuma. ¹⁰ Okwo kwarhuma barhukenga, n'erhi rhukola rhwagenda, barhuha olwîko.

Kurhenga e Malta kuhika e Roma

¹¹ Erhi rhumala myêzi isharhu, rhwashonera omu nkuge yâgezagya amango g'empondo mw'eco cirhwa. Yali nkuge y'e Aleksandriya, yanalikwo ecimanyîso ca ba-Diyoskori^e. ¹² Rhwagend'isîka e Sirakuza, rhwâjirayo nsiku isharhu. ¹³ Erhi rhurhengayo, rhwâbarabanya eburhambi-rhambi bw'enyanja, rhwâhika e Regiyo. Erhi buca, empûsi y'Emukondwê yahûsa, n'erhi bushub'ica, rhwasîka e Putiyoli. ¹⁴ Rhwashimâna yo bene wirhu bemêzi, barhuhûna mpu rhubêre nabo nsiku nda. Ntyo kwo rhwâhisire e Roma. ¹⁵ Erhi bene wirhu b'eco cishagala bamanya oku rhwayishire, bayish'irhulingira aha Itaramo^f ly'e Apiyo^g, n'aha Mahando-Asharhu^h. Erhi Paolo ababona, avuga Nyamuzinda omunkwa, ashub'iyumva oburhwâli. ¹⁶ Erhi ruhika e Roma, bayemerera Paolo okuj'ihanda aha alonzize bo n'omusirika wakag'imulanga.

Paolo abonana n'Abayahudi b'e Roma

¹⁷ Erhi hagera nsiku isharhu, ahamagala abagula b' Abayahudi. N'erhi baba bakola badêkerîre haguma, ababwîra, erhi: «Bene wirhu, nta cibi najirire ishanja lirhu nisi erhi engeso za bashakulûza, kurhanarhumaga barhangwârhira e Yeruzalemu banampâna omu maboko g'Abaroma. ¹⁸ Erhi baba bamambûlanya, Abaroma balonza okundika, bulya barhambonako eankarhuma banyîrha. ¹⁹ Ci erhi Abayahudi balahira, nabona namasêzibwa okuhûna olubanja lwâni lutwîrwe omu lukîko lwa Sezari; ci kurhâli kuderba nti hali akantu nalegakwo ishanja lyâni. ²⁰ Okwo kwo kwarhumaga nahûna nti mmulolekwo nammushambâze, bulya bulangalire bw'Israheli burhumire ndi mw'ezi nkoba». ²¹ Nabo bamushuza, mpu: «Rhw'ono nta maruba g'e

^e**28.11** Ba-Diyoskori: Kastori na Poluci, bâli bazimu babiri ba mahasha, bene Yovi.

^f**28.15** : «itaramo» mpu yo «Forum» omu nfarasè n'omu cilatini; «Mahando-Asharhu» ye «Trois-Tavernes» omu nfarasè. aho hombi hali hantu h'e Butaliyana.

^g**28.15** Apiyo: Bilomctro 65 kurhenga e Roma.

^h**28.15** Mahando-Asharhu: Nyumpa za kuhandisamwo ehigolo: bilometri 47 kurhenga e Roma.

Yudeya rhwabwîne kuli we, na muli bene wirhu ntâye ciru n'omuguma wayish'irirhubwîra akanwa kabî kuli we. ²² Ci kwônene, rhulonzize orhubwîre wêne kurhi obwîne; bulyâla rhumanyire oku eyo njira bayishomba boshi.»

Ebinwa bya Paolo oku Bayahudi b'e Roma

²³ Banacilagânana olusiku, n'erhi luhika, bayisha banji kulusha omu cirâlo câge. Omu binwa akag'ibabwîra, akahamiriza Obwâmi bwa Nyamuzinda anakalonza okubayemêza Yezu nk'oku biyandisirwe omu citabu e'Amarhegeko ga Musa n'omu Balêbi. Arhangiraga sêzi ahika bijingo.

²⁴ Baguma bayemêra ebi akag'ibabwîra, abandi barhayemêraga. ²⁵ N'erhi bakola balekana buzira okuyumvanya bône na bône, Paolo ababwîra eci cinwa ciguma cône, erhi: «Mûka Mutagatifu adesire okunali erhi abwîra basho omu kanwa k'omulêbi Izaya, erhi: ²⁶ *«Oje emunda olu lubaga Iuli, onalubwîre, erhi: Mwakaz'iyumvirhiza n'amarhwiri ginyu, murhanayumve; mwakaz'ilolereza n'amasù ginyu, murhanabone. ²⁷ Omurhima gw'olu lubaga gwahinziré, bafunisire amarhwiri gâbo, banazibya amasù gâbo, mpu barhabona n'amasù gâbo, mpu lyo barhanayumva n'amarhwiri gâbo, mpu lyo barhanacirhegereza omumurhima, mpu lyo barhahinduka binja, mpu ntanabafumya!* ²⁸ Mumanye oku bapagani Nyamuzinda arhumire obwo bucire; bône bayumva.»

²⁹ Erhi ayûs'iderha ebyo binwa, Abayahudi banacigenda, baja bajisanya kadali bône na nnene.

Okushwinja ebinwa

³⁰ Paolo ageza myâka ibiri yoshi omu cirâlo ali ahanziremwo. Akag'ikaya-nkirira ngasi boshi bakag'iyish'imurhangula, ³¹ akahanûla Obwâmi bwa Nyamuzinda n'okuyigîriza ebiyêrekîre Nyakasane Yezu Kristu n'oburhwâli buzira kuhanzibwa na muntu, omu kuderha oku ye Yezu, Mugala wa Nnâmahanga wayish'itwîra igulu lyoshi olubanja.

ⁱ **28.27** Lola omu Iz 6, 9-10. Lola kandi Mt 13, 14-15.